

Fylgiskjal.**FRÍVERSΛUNARSAMNINGUR
MILLI
EFTA-RÍKJANNA
OG
GEORGÍU****FORMÁLSORÐ**

Ísland, Furstadæmið Liechtenstein, Konungsríkið Noregur og Svissneska ríkjasambandið (hér á eftir nefnd „EFTA-ríkin“)

og

Georgía,

hér á eftir nefnd hvert og eitt „samningsaðili“ eða sameiginlega „samningsaðilarnir“,

SEM VIÐURKENNA sameiginlegan vilja til þess að efla tengsl milli EFTA-ríkjanna og Georgíu með því að stofna til náinna og varanlegra tengsla,

SEM VILJA skapa hagstæð skilyrði fyrir þróun og fjölbreytni í viðskiptum milli samningsaðilanna og fyrir aukna samvinnu, bæði viðskiptalega og efnahagslega, á sviðum þar sem þeir eiga sameiginlegra hagsmuna að gæta, á grundvelli jafnréttis, gagnkvæms ávinnings, jafnræðis og þjóðaréttar,

SEM ERU STAÐRÁÐIN í að stuðla að og styrkja enn frekar fjöhlíða viðskiptakerfi með því að byggja á réttindum og skyldum hvers samningsaðila um sig samkvæmt Marakess-samningnum um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar (hér á eftir nefndur „samningurinn um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar“) og öðrum samningum sem gerðir hafa verið á grundvelli hans og stuðla þar með að samstilltri þróun og eflingu heimsviðskipta,

SEM ÁRÉTTA þá skuldbindingu sína að styðja við lýðræði, réttarreglur, mannréttindi og mannfrelsi í samræmi við skyldur sínar að þjóðarétti, meðal annars eins og fram kemur í sáttmála Sameinuðu þjóðanna og mannréttindayfirlýsingu SP,

SEM Hafa AÐ MARKMIÐI að skapa ný atvinnutækifæri, bæta lífskjör og auka í ríkum mæli heilsuvernd og vernd öryggis og umhverfis,

SEM ÁRÉTTA þá skuldbindingu sína að stefna að markmiðinu um sjálfbæra þróun og sem viðurkenna mikilvægi samræmis í og gagnkvæms stuðnings við stefnumál á sviði viðskipta, umhverfis og vinnu í þessu tilliti,

SEM ERU STAÐRÁÐIN í að beita ákvæðum samnings þessa í samræmi við þau markmið að varðveita og vernda umhverfið með traustri umhverfisstjórnun og að stuðla að hagkvæmustu nýtingu auðlinda heimsins í samræmi við markmiðið um sjálfbæra þróun,

SEM VISA til réttinda sinna og skyldna samkvæmt fjöhlíða samningum um umhverfismál, sem þau eru aðilar að, einnig til virðingar fyrir grundvallarreglum og -réttindum við vinnu, meðal annars fyrir viðeigandi meginreglum sem eru settar fram í þeim samningum Alþjóðavinnuálagstofnunarinnar (ILO) sem þau eru aðilar að,

SEM VIÐURKENNA mikilvægi þess að tryggja fyrirsjáanleika fyrir viðskiptasamfélög samningsaðilanna,

SEM STAÐFESTA þá skuldbindingu sína að koma í veg fyrir og berjast gegn spillingu í viðskiptum og fjárfestingum ríkja í milli og að halda á lofti meginreglunum um gagnsæi og góða opinbera stjórnunarhætti,

SEM SAMSINNA mikilvægi góðra stjórnunarháttar og samfélagslegrar ábyrgðar fyrirtækja í þágu sjálfbærrar þróunar og sem staðfesta þá ætlun sína að hvetja fyrirtæki til þess að virða alþjóðlega viðurkenndar leiðbeiningar og meginreglur í því tilliti, eins og leiðbeiningar Efnahags- og framfarastofnunarinnar (OECD) fyrir fjölþjóðleg fyrirtæki, meginreglur Efnahags- og framfarastofnunarinnar um stjórnunarhætti fyrirtækja og hnattrænt samkomulag Sameinuðu þjóðanna (SP) um siðferði og ábyrgð í viðskiptum,

SEM ERU SANNFÆRÐ UM að samningur þessi muni efla samkeppnishæfni fyrirtækja sinna á heimsmörkuðum og skapa skilyrði sem örva efnahagsleg tengsl, viðskiptatengsl og tengsl á sviði fjárfestinga milli samningsaðilanna,

HAFA KOMIST AÐ SAMKOMULAGI UM, í því skyni að fylgja framangreindu eftir, að gera með sér eftirfarandi fríverslunarsamning (hér á eftir nefndur „samningur þessi“):

1. KAFLI ALMENN ÁKVÆÐI

Gr. 1.1

Markmið.

1. EFTA-ríkin og Georgía setja hér með á stofn fríverslunarsvæði í samræmi við ákvæði samnings þessa, sem er byggt á viðskiptatengslum milli markaðshagkerfa og á virðingu fyrir meginreglum lýðræðis og mannréttinda, í því augnamiði að auka hagsæld og örva sjálfbæra þróun.
2. Markmiðin með samningi þessum eru:
 - a) að gera vöruviðskipti frjáls í samræmi við ákvæði XXIV. gr. Hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 (hér á eftir nefndur „GATT-samningurinn frá 1994“),
 - b) að gera þjónustuviðskipti frjáls í samræmi við ákvæði V. gr. Hins almenna samnings um þjónustuviðskipti (hér á eftir nefndur „GATS-samningurinn“),
 - c) að fjölga með gagnkvæmum hætti tækifærum til fjárfestinga,
 - d) að koma í veg fyrir, fella niður eða draga úr ónauðsynlegum tæknilegum viðskiptahindrunum og ónauðsynlegum ráðstöfunum um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna,
 - e) að stuðla að aukinni samkeppni í atvinnulífi, einkum að því er varðar hin efnahagslegu tengsl milli samningsaðilanna,
 - f) að auka enn frekar gagnkvæmt frelsi á mörkuðum samningsaðilanna fyrir opinber innkaup,
 - g) að tryggja næga og árangursríka vernd hugverkaréttinda í samræmi við alþjóðlega staðla,
 - h) að þróa milliríkjaviðskipti þannig að stuðlað sé að því að markmið sjálfbærrar þróunar náist og að tryggt sé að það markmið sé fellt inn í viðskiptatengsl samningsaðilanna og endurspeglit í þeim og
 - i) að stuðla að samstilltri þróun og útvíkkun heimsviðskipta.

Gr. 1.2

Landfræðilegt gildissvið.

1. Ákvæði samnings þessa gilda nema annað sé tilgreint í I. viðauka:
 - a) á yfirráðasvæði á landi, innsævi og í landhelgi samningsaðila og í loftrými yfir landsvæði samningsaðila samkvæmt reglum þjóðaréttar og
 - b) í sérefnahagslögsögu og á landgrunni samningsaðila, samkvæmt reglum þjóðaréttar.
2. Ákvæði samnings þessa gilda ekki á hinu norska yfirráðasvæði Svalbarða, nema í tilviki vöruviðskipta.

Gr. 1.3

Viðskipta- og efnahagstengsl sem falla undir samning þennan.

1. Ákvæði samnings þessa gilda um viðskipta- og efnahagstengsl milli einstakra EFTA-ríkja annars vegar og Georgíu hins vegar, en ekki um viðskipta- og efnahagstengsl milli einstakra EFTA-ríkja, nema kveðið sé á um annað í samningi þessum.

2. Af tollabandalaginu, sem stofnað var með samningi frá 29. mars 1923 milli Sviss og Furstadæmisins Liechtensteins, leiðir að Sviss er fulltrúi Furstadæmisins Liechtensteins í málefnum sem falla undir þann samning.

Gr. 1.4

Tengsl við aðra milliríkjasamninga.

1. Samningsaðilarnir staðfesta réttindi sín og skyldur samkvæmt samningnum um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar og öðrum samningum á grundvelli hans sem þeir eru aðilar að og samkvæmt öðrum milliríkjasamningum sem þeir eiga aðild að.
2. Telji samningsaðili að viðhald eða stofnun tollabandalags, fríverslunarsvæðis, fyrirkomulags landamæraviðskipta eða annars fríðindasamnings af hálfu annars samningsaðila hafi þau áhrif að breyti því viðskiptafyrirkomulagi sem samningur þessi kveður á um, getur hann farið fram á samráð. Sá samningsaðili sem gerir slíkan samning skal gefa nægilegt svigrúm til samráðs við þann samningsaðila sem fer fram á það.

Gr. 1.5

Skyldum gegnt.

1. Sérhver samningsaðili skal gera allar almenningar eða sértækar ráðstafanir til þess að gegna skyldum sínum samkvæmt samningi þessum.
2. Sérhver samningsaðili skal tryggja að ríkisstjórn og svæðisbundin og staðbundin stjórnvöld og yfirvöld hvers um sig gegni öllum skyldum sínum og efni allar skuldbindingar sínar samkvæmt samningi þessum og að það sé gert af hálfu óopinberra stofnana þegar þær fara með opinbert vald sem ríkisstjórn og svæðisbundin og staðbundin stjórnvöld og yfirvöld fela þeim.

Gr. 1.6

Gagnsæi.

1. Samningsaðilarnir skulu birta eða veita almenningi aðgang með öðrum hætti að lögum sínum, reglugerðum, ákvörðunum dómstóla, stjórnarsýsluákvörðunum sem hafa almennt gildi og milliríkjasamningum sem hver og einn þeirra er aðili að og geta haft áhrif á rekstur samnings þessa.
2. Samningsaðilarnir skulu þegar í stað svara sértækum spurningum og veita hver öðrum, að fenginni beiðni, upplýsingar um málefni sem um getur í 1. mgr.
3. Ekkert í samningi þessum krefst þess af samningsaðila að hann láti af hendi upplýsingar sem eru trúnaðarmál samkvæmt innlendra löggjöf hans eða ef birtar mynd hindra framfylgd laga eða vera á annan hátt andstætt almannahagsmunum eða skaða lögmæta viðskiptahagsmuni atvinnurekanda.
4. Sé ósamræmi milli ákvæða þessarar greinar og ákvæða, sem varða gagnsæi í öðrum hlutum samnings þessa, skulu síðarnefndu ákvæðin gilda að því marki sem ósamræmis gætir.

2. KAFLI

VIÐSKIPTI MEÐ VÖRUR AÐRAR EN LANDBÚNAÐARAFURÐIR

Gr. 2.1

Gildissvið.

Ákvæði þessa kafla gilda um viðskipti milli samningsaðilanna sem varða vörur sem falla undir gildissvið I. viðauka.

Gr. 2.2.

Upprunareglur og aðferðir í samvinnu á sviði stjórnsýslu.

Upprunareglur og aðferðir í samvinnu á sviði stjórnsýslu eru settar fram í II. viðauka.

Gr. 2.3

Innflutningstollar.

1. Við gildistöku samnings þessa skulu samningsaðilarnir afnema alla tolla og gjöld, sem hafa jafngild áhrif og tollar, á innfluttar vörur upprunnar hjá samningsaðila sem falla undir gildissvið gr. 2.1. Ekki skal innleiða neina nýja tolla og gjöld sem hafa jafngild áhrif og tollar.
2. Til innflutningstolla og gjalda, sem hafa jafngild áhrif og innflutningstollar, teljast hvers konar tollar eða gjöld, sem eru lögð á í tengslum við innflutning vara, einnig hvers konar aukaskattar eða aukagjöld, en til þeirra teljast ekki gjöld sem eru lögð á í samræmi við III. og VIII. gr. GATT-samningsins frá 1994.

Gr. 2.4

Útflutningstollar.

1. Við gildistöku samnings þessa skulu samningsaðilarnir fella niður alla tolla og önnur gjöld, meðal annars hvers konar aukagjöld og framlög í annarri mynd, í tengslum við vöruútflutning til annars samningsaðila.
2. Samningsaðilarnir skulu ekki innleiða neina nýja útflutningstolla eða gjöld í tengslum við vöruútflutning.

Gr. 2.5

Tollverðsákvörðun.¹

Ákvæði VII. gr. GATT-samningsins frá 1994 og I. hluti samningsins um framkvæmd VII. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.6

Magtakmarkanir.

Ákvæði 1. mgr. XI. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.7

Gjöld og formsatriði.

Ákvæði VIII. gr. GATT-samningsins frá 1994 gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda, með fyrirvara um ákvæði 9. gr. III. viðauka.

Gr. 2.8

Skattlagning og reglur innanlands.

Ákvæði III. gr. GATT-samningsins frá 1994 gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.9

Tæknilegar viðskiptahindranir.

1. Ákvæði samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um tæknilegar viðskiptahindranir (hér á eftir nefndur „TBT-samningurinn“) gilda, nema kveðið sé á um annað í þessari grein, og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.
2. Sérhver samningsaðili skal tilnefna tengilið, í því skyni að greiða fyrir samskiptum og upplýsingaskiptum á sviði tæknilegra viðskiptahindrana.
3. Samningsaðilarnir samþykkja, með fyrirvara um ákvæði 1. mgr., að eiga samráð um tæknimál, telji samningsaðili að annar samningsaðili hafi gert eða sé að íhuga ráðstöfun, sem samræmist ekki ákvæðum TBT-samningsins, í því skyni að finna viðeigandi lausn í samræmi við TBT-samninginn. Slíkt samráð skal fara fram innan 40 daga frá því að beiðni um samráð er veitt viðtaka. Samráðið skal fara fram í sameiginlegu nefndinni, fari samningsaðili fram á það. Fari samráð

¹ Sviss beitir tollum byggðum á þyngd og magni frekar en verðtollum.

fram utan sameiginlegu nefndarinnar skal tilkynna henni um það. Samráðið getur farið fram með þeim hætti sem samkomulag er um.

4. Samningsaðilarnir skulu upplýsa hvern annan fyrirfram um hugsanlega mikilvægar breytingar á meðferð sem er veitt ESB. Að því tilskildu að gagnkvæmt samkomulag hafi verið gert milli ESB og sérhvers samningsaðila um jafngilda meðferð að því er varðar tæknireglugerðir, staðla og samræmismat, skulu samningsaðilarnir koma sér saman um, án ástæðulausrar tafar, fyrirkomulag sem rýmkar gildissvið þess háttar meðferðar þannig að hún nái til hvers og eins þeirra².
5. Samningsaðilarnir skulu upplýsa hvern annan fyrirfram um hugsanlega mikilvægar breytingar á meðferð sem hefur áhrif á hina samningsaðilana á öðrum sviðum en þeim sem fjallað er um í 4. mgr. Samningsaðili skal, að fram kominni beiðni annars samningsaðila og með fyrirvara um ákvæði 1. mgr. 6. gr. TBT-samningsins, íhuga tafarlaust að veita vörum frá þeim samningsaðila sem leggur fram beiðni, og í samræmi við löggjöf ESB, álíka meðferð og þá sem er veitt vörum frá ESB.

Gr. 2.10

Greitt fyrir viðskiptum.

Samningsaðilarnir skulu, með það að markmiði að greiða fyrir viðskiptum EFTA-ríkjanna og Georgíu og í samræmi við ákvæði III. viðauka:

- a) einfalda, eftir því sem frekast er unnt, verklag í viðskiptum og tengdri þjónustu,
- b) stuðla að fjöhlíða samvinnu milli samningsaðilanna í því skyni að auka þátttöku þeirra í þróun og framkvæmd milliríkjasamninga og tilmæla sem fjalla um að greiða fyrir viðskiptum og
- c) vinna saman, innan sameiginlegu nefndarinnar, að því að greiða fyrir viðskiptum.

Gr. 2.11

Undirnefnd um vöruviðskipti.

1. Undirnefnd um vöruviðskipti (hér á eftir nefnd „undirnefnd“) er hér með stofnsett.
2. Umboð undirnefndarinnar er sett fram í IV. viðauka.

Gr. 2.12

Ríkisrekin verslunarfyrirtæki.

Ákvæði XVII. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samkomulagið um túlkun XVII. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.13

Styrkir og jöfnunarráðstafanir.

1. Farið skal með réttindi og skyldur samningsaðilanna varðandi styrki og jöfnunarráðstafanir í samræmi við ákvæði VI. og XVI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og ákvæði samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um styrki og jöfnunarráðstafanir, að undanskildu því sem kveðið á um í 2. mgr.
2. Áður en samningsaðili hefur rannsókn í því skyni að ákvarða hvort og að hve miklu leyti meintir styrkir eru veittir hjá öðrum samningsaðila og áhrif þess, eins og kveðið er á um í 11. gr. samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um styrki og jöfnunarráðstafanir, skal samningsaðilinn, sem hyggst hefja rannsókn, senda skriflega tilkynningu um það til þess samningsaðila sem vörurnar tilheyrja og rannsóknin tekur til og veita 45 daga til samráðs til að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Samráðið skal fara fram í sameiginlegu nefndinni, fari samningsaðili fram á það, innan 20 daga frá viðtöku tilkynningarinnar.

² Samningsaðilarnir áréttta réttindi sín og skyldur samkvæmt samstarfssamningnum milli Evrópusambandsins og Kjarnorkubandalags Evrópu og aðildarríkja þeirra annars vegar og Georgíu hins vegar, samningnum um Evrópska efnahagssvæðið frá 1992, ásamt ESB-gerðunum sem vísað er til í II. viðauka við þann samning og samkvæmt samningnum um gagnkvæma viðurkenningu milli ESB og Sviss, að meðtöldum breytingum á þessum þremur samningum, áður og eftir að samningur þessi öðlast gildi.

Gr. 2.14

Ráðstafanir gegn undirboðum.

1. Samningsaðilarnir skulu leitast við að komast hjá því að hefja, hver gegn öðrum, ráðstafanir gegn undirboðum skv. VI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samningsins um beitingu VI. gr. Hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 (hér á eftir nefndur „samningurinn um undirboð“).
2. Þegar samningsaðila berst tilhlýðilega skjalfest beiðni og áður en rannsókn hefst samkvæmt ákvæðum samningsins um undirboð skal hann tilkynna hinum samningsaðilanum, sem talinn er undirbjóða vörur sínar, um það skriflega og veita 60 daga til samráðs til að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Samráðið skal fara fram í sameiginlegu nefndinni, fari samningsaðili fram á það, innan 20 daga frá viðtöku tilkynningarinnar.
3. Beiti samningsaðili ráðstöfun gegn undirboðum skal henni hætt eigi síðar en fimm árum eftir að gripið er til hennar.
4. Samningsaðili skal ekki hefja ráðstöfun gegn undirboðum viðvíkjandi sömu vöru frá sama samningsaðila innan eins árs frá því að tekin er ákvörðun sem leiddi til þess að engum ráðstöfunum gegn undirboðum var beitt eða að þær voru afturkallaðar eða frá því að ráðstöfun var hætt samkvæmt ákvæðum 3. mgr.
5. Ákveði samningsaðili að leggja á toll gegn undirboðum skal hann beita reglunni um „lægri toll“ með því að leggja á toll sem er lægri en undirboðsvikmörkin, ef slíkur lægri tollur myndi nægja til að stöðva það tjón sem viðkomandi innlend atvinnugrein verður fyrir.
6. Fimm árum eftir að samningur þessi öðlast gildi skal sameiginlega nefndin endurskoða hvort þörf sé á því að viðhalda þeim kosti að grípa til ráðstafana gegn undirboðum milli samningsaðilanna. Ákveði samningsaðilarnir, að lokinni fyrstu endurskoðun, að viðhalda þessum kosti, skal endurskoðun fara fram í sameiginlegu nefndinni eftir það á tveggja ára fresti.

Gr. 2.15

Víðtækar verndarráðstafanir.

Sérhver samningsaðili heldur réttindum sínum og skyldum skv. XIX. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um verndarráðstafanir. Samningsaðili skal, þegar hann gerir ráðstafanir samkvæmt þessum ákvæðum Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, í samræmi við lög hennar og réttarframkvæmd og í samræmi við eigin löggjöf, undanskilja innflutning upprunavöru frá einum eða nokkrum samningsaðilum, ef þess konar innflutningur veldur ekki, einn og sjálfur, alvarlegu tjóni eða ef engin hætta er á því.

Gr. 2.16

Umbreytingarverndarráðstafanir.

1. Ef vara, sem er upprunnin hjá samningsaðila, er flutt inn á yfirráðasvæði annars samningsaðila í framhaldi af lækku eða niðurfellingu tolls samkvæmt samningi þessum í svo auknu magni, annaðhvort sem hrein aukning eða sem hlutfall af innlendri framleiðslu, og við þau skilyrði að telja má það veigamikla orsök alvarlegs tjóns eða hættu á því fyrir innlenda atvinnugrein, sem framleiðir sambærilegar vörur eða samkeppnisvörur á yfirráðasvæði innflutningssamningsaðilans, er innflutningssamningsaðilanum heimilt að grípa til umbreytingarverndarráðstafana í eins litlum mæli og frekast er unnt til að bæta tjónið eða koma í veg fyrir það, með fyrirvara um ákvæði 2. til 9. mgr.
2. Því aðeins skal grípa til umbreytingarverndarráðstafana að óyggjandi sönnun sé fyrir því að aukinn innflutningur hafi valdið alvarlegu tjóni eða að hættu á því samkvæmt rannsókn sem er gerð í samræmi við það verklag sem mælt er fyrir um í samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um verndarráðstafanir.
3. Sé þeim skilyrðum sem eru sett fram í 1. mgr. fullnægt getur innflutningssamningsaðilinn gert ráðstafanir sem samanstanda af því að hækka toll á viðkomandi vöru að tilteknu marki sem er ekki hærri en hið lægra af eftirfarandi:
 - a) bestukjaratolli sem er lagður á þegar gripið er til umræddrar umbreytingarverndarráðstöfunar eða

- b) bestukjaratolli sem er lagður á daginn fyrir gildistöku samnings þessa.
4. Umbreytingarverndarráðstafanir skulu ekki vara lengur en í eitt ár. Við mjög óvenjulegar aðstæður er innflutningssamningsaðilanum heimilt að framlengja ráðstafanirnar í allt að þrjú ár. Bjóða skal útflutningssamningsaðilunum, sem fyrnefndar og framlengdar umbreytingarverndarráðstafanir hafa áhrif á, bætur í formi viðskiptafrelsis sem er samsvarandi að verulegu leyti. Engum umbreytingarverndarráðstöfunum skal beitt vegna innflutnings vöru sem hefur áður verið andlag slíkrar ráðstöfunar.
 5. Sá samningsaðili sem hyggst grípa til eða framlengja umbreytingarverndarráðstöfun samkvæmt ákvæðum þessarar greinar skal tilkynna hinum samningsaðilunum um það án tafar og í öllu falli áður en hann gerir eða framlengir ráðstöfun. Í tilkynningunni skulu koma fram allar viðeigandi upplýsingar, meðal annars sönnunargögn um alvarlegt tjón eða hættu á því af völdum aukins innflutnings, nákvæm lýsing á þeirri vöru sem um ræðir og þeirri ráðstöfun sem er fyrirhuguð, einnig frá hvaða degi innleiða á ráðstöfunina, hve lengi er gert ráð fyrir að hún vari og tímaáætlun fyrir afnám hennar í áföngum. Þegar ráðstöfunin er framlengd skv. 4. mgr. skal einnig tilgreina í tilkynningunni hvaða bótum er gert ráð fyrir.
 6. Sameiginlega nefndin skal, innan 30 daga frá viðtökudegi tilkynningarinnar, kanna þær upplýsingar sem eru veittar skv. 5. mgr., í því skyni að greiða fyrir lausn sem gagnkvæm sátt er um. Ef engin þess háttar lausn finnst, er innflutningssamningsaðilanum heimilt að samþykkja eða framlengja umbreytingarverndarráðstöfun skv. 3. mgr. til þess að ráða bót á vandanum. Komi ekki til neinna bóta skv. 4. mgr., sem gagnkvæmt samkomulag er um, er samningsaðilanum, sem sú vara tilheyrir sem umbreytingarverndarráðstöfunin beinist gegn, heimilt að grípa til jöfnunaraðgerða. Tilkynna skal hinum samningsaðilunum án tafar um umbreytingarverndarráðstöfunina og jöfnunaraðgerðina. Við val á umbreytingarverndarráðstöfuninni og jöfnunaraðgerðinni skal sú aðgerð eða ráðstöfun sem raskar minnst framkvæmd samnings þessa hafa forgang. Samningsaðilinn, sem grípur til jöfnunaraðgerðar, skal aðeins beita aðgerðinni í eins skamman tíma og nauðsyn krefur til þess að ná fram jafngildum áhrifum í viðskiptum í meginatriðum og, í öllu falli, einungis á meðan framlenging umbreytingarverndarráðstöfunarinnar varir.
 7. Ef aðstæður eru tvísýnar og tafir myndu valda skaða, sem erfitt yrði að bæta, er samningsaðila heimilt að grípa til umbreytingarverndarráðstafana um stundarsakir í samræmi við bráðabirgðaniðurstöðu þess efnis að óyggjandi sönnun sé fyrir því að aukinn innflutningur sé veigamikil orsök alvarlegs tjóns eða að hættu á því fyrir viðkomandi innlenda atvinnugrein. Samningsaðilinn, sem hyggst grípa til slíkrar ráðstöfunar, skal þegar í stað tilkynna hinum samningsaðilunum um það. Hefja skal þær ráðstafanir sem eru settar fram í þessari grein innan 30 daga frá viðtöku tilkynningarinnar.
 8. Hætta skal umbreytingarverndarráðstöfunum, sem gripið er til um stundarsakir, í síðasta lagi innan 200 daga. Gildistími þess háttar umbreytingarverndarráðstöfunar, sem gripið er til um stundarsakir, skal talinn vera hluti af því tímabili, og framlengingu þess, sem umbreytingarverndarráðstöfunin, sem um getur í 3. og 4. mgr., eftir því sem við á, varir. Endurgreiða skal tollahækkunar þegar í stað ef rannsóknin, sem er lýst í 2. mgr., leiðir ekki í ljós að skilyrðum 1. mgr. hafi verið fullnægt.
 9. Heimilt er að beita umbreytingarverndarráðstöfun í síðasta lagi fimm árum eftir að samningur þessi öðlast gildi.

Gr. 2.17

Almennar undanþágur.

Ákvæði XX. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.18

Undanþágur af öryggisástæðum.

Ákvæði XXI. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.19

Greiðslujöfnuður.

1. Samningsaðila, sem á í alvarlegum erfiðleikum með greiðslujöfnuð eða þegar yfirvofandi hætta er á slíkum erfiðleikum, er heimilt, samkvæmt þeim skilyrðum sem sett eru í GATT-samningnum frá 1994 og samkomulagi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um greiðslujöfnuðarákvæðin í hinum almenna samningi um tolla og viðskipti frá 1994, að samþykkja takmarkandi ráðstafanir í viðskiptum sem skulu vara í takmarkaðan tíma og vera án mismununar og ekki ganga lengra en nauðsyn krefur til að bæta greiðslujöfnuð.
2. Samningsaðili, sem innleiðir ráðstöfun samkvæmt ákvæðum þessarar greinar, skal þegar í stað tilkynna það sameiginlegu nefndinni.

3. KAFLI

VIÐSKIPTI MEÐ LANDBÚNAÐARAFURÐIR

Gr. 3.1

Gildissvið.

Ákvæði þessa kafla gilda um viðskipti milli samningsaðilanna sem tengjast vörum, öðrum en þeim sem fjallað er um í I. viðauka, hér á eftir nefndar „landbúnaðarafurðir“.

Gr. 3.2

Tollaívilnanir.

1. Georgía skal veita tollaívilnanir fyrir landbúnaðarafurðir, sem eru upprunnar í EFTA-ríki, eins og tilgreint er í V. til og VII. viðauka.
2. Sérhvert EFTA-ríki skal veita tollaívilnanir fyrir landbúnaðarafurðir, sem eru upprunnar í Georgíu, eins og tilgreint er í V. til VII. viðauka.

Gr. 3.3

Önnur ákvæði.

Eftirfarandi ákvæði 2. kafla gilda, að breyttu breytanda, um viðskipti með landbúnaðarafurðir: Ákvæði gr. 2.2 um upprunareglur og aðferðir í samvinnu á sviði stjórnsýslu, gr. 2.4 um útflutningstolla, gr. 2.5 um tollverðsákvörðun, gr. 2.6 um magntakmarkanir, gr. 2.7 um gjöld og formsatriði, gr. 2.8 um skattlagningu og reglur innanlands, gr. 2.9 um tæknilegar viðskiptahindranir, gr. 2.10 um að greiða fyrir viðskiptum, gr. 2.12 um ríkisrekin verslunarfyrirtæki, gr. 2.14 um ráðstafanir gegn undirboðum, gr. 2.15 um viðtækar verndarráðstafanir, gr. 2.16 um umbreytingarverndarráðstafanir, gr. 2.17 um almennar undanþágur, gr. 2.18 um undanþágur af öryggisástæðum og gr. 2.19 um greiðslujöfnuð.

Gr. 3.4

Skoðanaskipti.

Samningsaðilarnir skulu kanna þá erfiðleika sem upp kunna að koma í viðskiptum þeirra með landbúnaðarafurðir og leitast við að freista þess að leita viðunandi lausna með skoðanaskiptum og samráði.

Gr. 3.5

Aukið frelsi.

Samningsaðilarnir skuldbinda sig til þess að vinna áfram að því að auka frelsi í viðskiptum sínum með landbúnaðarafurðir, að teknu tilliti til fyrirkomulags að því er varðar unnar landbúnaðarafurðir, mynsturs í viðskiptum með landbúnaðarafurðir milli samningsaðilanna, þess hversu sérlega viðkvæmar slíkar afurðir eru, þróunar í landbúnaðarstefnu hvers samningsaðila fyrir sig og framvindu á tví- og fjöhlíða vettvangi. Samningsaðilarnir geta, með það fyrir augum að ná þessu markmiði, haft samráð sín á milli á fundum sameiginlegu nefndarinnar.

4. KAFLI

Ráðstafanir um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna.

Gr. 4.1

Markmið.

Markmiðin með þessum kafla eru:

- a) að efla framkvæmd samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um beitingu ráðstafana um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna (hér á eftir nefndur „SPS-samningurinn“),
- b) að styrkja samstarf samningsaðilanna vegna ráðstafana um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna í því skyni að greiða fyrir viðskiptum og aðgangi að mörkuðum hvers og eins,
- c) að auðvelda upplýsingaskipti milli samningsaðilanna og efla gagnkvæman skilning á regluverki sérhvers samningsaðila og
- d) að leysa með skilvirkum hætti málefni í viðskiptum sem hafa áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna innan gildissviðs þessa kafla.

Gr. 4.2

Gildissvið.

Ákvæði þessa kafla gilda um ráðstafanir um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna sem kunna hafa bein eða óbein áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna.

Gr. 4.3

Staðfesting SPS-samningsins.

Ákvæði SPS-samningsins gilda, nema kveðið sé á um annað í þessum kafla, og eru þau hér með felld inn í og gerð hluti af samningi þessum, að breyttu breytanda.

Gr. 4.4

Alþjóðlegir staðlar.

Að því er þennan kafla varðar merkir „alþjóðlegir staðlar“ staðla, leiðbeiningar og tilmæli Alþjóðamatvælskráráðsins (CAC), Alþjóðadýraheilbrigðisstofnunarinnar (OIE) og viðkomandi alþjóðastofnana og svæðisbundinna stofnana sem starfa á vettvangi alþjóðasamningsins um plöntuvernd (IPPC).

Gr. 4.5

Skoðanir, vottunarkerfi og úttektir á kerfum.

1. Innflutningssamningsaðili skal byggja mat á skoðunar- og vottunarkerfi útflutningssamningsaðilans á alþjóðlegum stöðlum³.
2. Samningsaðilarnir eru því samþykkir að nota fyrst og fremst úttektir á kerfum sem matsaðferð. Rökstyðja skal nauðsyn þess að framkvæma skoðanir á staðnum.
3. Aðgerðir til úrbóta, tímamörk og eftirfylgni skulu, ef við á, skjalfest með skýrum hætti í matskýrslu.
4. Innflutningssamningsaðilinn skal bera þann kostnað sem stofnað er til vegna framkvæmdar úttektar.
5. Innflutningssamningsaðilinn skal láta útflutningssamningsaðilanum í té viðeigandi upplýsingar skriflega innan 60 daga frá úttektinni. Útflutningssamningsaðilinn skal gera athugasemdir við þessar upplýsingar innan 45 daga. Fella skal athugasemdir útflutningssamningsaðilans inn í matskýrsluna.

Gr. 4.6

Vottorð.

Samningsaðilarnir eru því samþykkir að vinna saman að því að lágmarka fjölda fyrirmýnda að SPS-vottorðum eins og kostur er. Sé gerð krafa um opinber vottorð skulu þau vera í samræmi við þær meginreglur sem mælt er fyrir um í alþjóðlegum stöðlum. Samningsaðili skal, þegar hann innleiðir eða breytir vottorði, tilkynna hinum samningsaðilunum á ensku um hið nýja eða breytta vottorð, sem

³ Þar má einkum nefna staðla og leiðbeiningar sem nefnd Alþjóðamatvælskrárinnar um skoðunar- og vottunarkerfi vegna matvælainnflutnings og -útflutnings (CAC/GL 26-1997) hefur unnið að.

tillaga er gerð um, með eins skjótum hætti og aðstæður leyfa. Viðkomandi samningsaðili skal tilgreina þær staðreyndir sem liggja að baki nýju eða breyttu vottorði og rökstuðning fyrir því. Útflutningssamningsaðilanum skal gefinn nægur tími til að laga sig að hinum nýju kröfum.

Gr. 4.7

Samvinna.

1. Samningsaðilarnir skulu efla samvinnu sín á milli með það fyrir augum að auka gagnkvæman skilning á kerfum hvers annars og auðvelda aðgang að mörkuðum hvers og eins. Þessi samvinna skal felast í samstarfi milli vísindastofnana, sem láta samningsaðilunum í té vísindalega ráðgjöf og áhættugreiningu, en takmarkast ekki við það.
2. Samningsaðilarnir skulu tryggja að allar gildandi SPS-reglugerðir séu birtar og aðgengilegar á Netinu. Samningsaðili skal, að fenginni beiðni, láta í té viðbótarupplýsingar á ensku um kröfur viðvirkjandi innflutningi.
3. Samningsaðilarnir skulu tilkynna öðrum samningsaðilum um hvers kyns umtalsverðar breytingar á því hvernig ábyrgð lögbærra yfirvalda og tengiliða er komið fyrir, hún skipulögð og henni deilt.
4. Þegar samningsaðili innleiðir nýjar SPS-ráðstafanir skal lögbært yfirvald hans leggja fram, að fenginni beiðni og á ensku eftir því sem unnt er, viðeigandi áhættumat sem réttlætir þá ráðstöfun sem um ræðir.

Gr. 4.8

Innflutningseftirlit.

1. Kröfur og eftirlit vegna innflutnings, sem er beitt gagnvart innfluttum vörum sem falla undir gildissvið þessa kafla, skulu byggð á þeirri áhættu sem fylgir þess konar vörum og skal þeim beitt á jafnréttisgrundvelli. Innflutningseftirlit og eftirlit á landamærum skal fara fram með eins skjótum hætti og frekast er unnt og þannig að það valdi ekki meiri viðskiptatakmarkunum en nauðsyn ber til.
2. Lögbær yfirvöld samningsaðilanna skulu skiptast á upplýsingum, að fenginni beiðni, um tíðni innflutningseftirlits eða breytingar á henni.
3. Sérhver samningsaðili skal heimila aðila, sem er ábyrgur fyrir vörusendingu sem sýni skulu tekin úr og greind, að óska eftir öðru áliti sérfræðinga sem hluta af opinberri sýnatöku.
4. Innflutningseftirlit ætti að skipuleggja í samræmi við alþjóðlega staðla⁴.
5. Vörum, sem eru háðar úrtakskönnunum eða venjubundnu eftirliti, ætti ekki að halda eftir á landamærum meðan beiðni er niðurstaðna prófana.
6. Sé vörum haldið eftir á landamærum vegna áhættu, sem talin er vera til staðar, skal taka ákvörðun um afgreiðslu eins fljótt og aðstæður leyfa. Allt kapp skal lagt á að komast hjá því að vörur, sem hætt er við skemmdum, spillist. Í þessum kafla merkir „vörur sem hætt er við skemmdum“ vörur sem hafa þann náttúrulega eiginleika að skemmast hratt, einkum þegar viðeigandi geymslu-aðstæður eru ekki fyrir hendi.
7. Sé vörum hafnað í komuhöfn vegna alvarlegs máls viðvirkjandi hollustuháttum og heilbrigði dýra og plantna, skal tilkynna lögbæru yfirvaldi útflutningssamningsaðilans um það eins fljótt og aðstæður leyfa. Að því er þetta ákvæði varðar merkir „alvarlegt mál viðvirkjandi hollustuháttum og heilbrigði dýra og plantna“ tilvik þar sem tilkynning milli lögbærra yfirvalda er fyrirséð samkvæmt alþjóðlegum stöðlum⁵.
8. Sé vörum hafnað í komuhöfn skal, að fram kominni beiðni, láta útflutningssamningsaðilanum skriflega í té þær staðreyndir sem liggja að baki og vísindalegan rökstuðning, eins fljótt og aðstæður leyfa.
9. Haldi samningsaðili eftir í komuhöfn vörum, sem eru fluttar út frá öðrum samningsaðila, sökum vanrækslu þess að gera ráðstafanir um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna, sem talin er

⁴ Þar má einkum nefna leiðbeiningar Alþjóðamatvælskráráðsins um innflutningseftirlitskerfi fyrir matvæli (CAC/GL 47-2003) og leiðbeiningar þess um mótun, rekstur, mat og faggildingu skoðunar- og vottunarkerfa vegna matvælainnflutnings og -útflutnings (CAC/GL 26-1997).

⁵ Einkum í leiðbeiningum Alþjóðamatvælskráráðsins (CAC), Alþjóðadýraheilbrigðisstofnunarinnar (OIE) og samkvæmt alþjóðasamningnum um plöntuvernd (IPPC).

vera til staðar, skal tilkynna innflytjandanum eða fulltrúa hans án tafar um þau rök, byggð á staðreyndum, sem liggja að baki haldlagningunni.

10. Sérhver samningsaðili skal tryggja að viðeigandi lagaleg málsmeðferð sé fyrir hendi sem gerir innflytjanda eða öðrum aðila, sem er ábyrgur fyrir viðkomandi vörusendingu, eða fulltrúa hans, sem þær vörur tilheyra sem er hafnað í komuhöfn, kleift að vísa fyrirnefndri ákvörðun áfram.

Gr. 4.9

Samráð.

Samráð skal fara fram að beiðni samningsaðila sem telur annan samningsaðila hafa gert ráðstöfun sem er líkleg til að leiða til, eða hefur leitt til, viðskiptahindrunar. Þess konar samráð skal fara fram innan 30 daga frá viðtöku beiðninnar, í því skyni að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Samráðið skal fara fram í sameiginlegu nefndinni, fari samningsaðili fram á það. Fari samráð ekki fram í sameiginlegu nefndinni ætti að tilkynna henni um það. Í tilviki vara, sem hætt er við skemmdum, skal samráð milli lögbærra yfirvalda samningsaðilanna fara fram án ástæðulausrar tafar. Samráðið getur farið fram með þeim hætti sem samkomulag er um.

Gr. 4.10

Endurskoðun.

Samningsaðilarnir skulu, að fram kominni beiðni samningsaðila og án ástæðulausrar tafar, koma sér saman um fyrirkomulag sem vikkar út til hvers og eins þeirra meðferð sem tengist reglum um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna og sérhver samningsaðili veitir Evrópusambandinu.

Gr. 4.11

Tengiliðir.

Samningsaðilarnir skulu, að því er varðar ákvæði þessa kafla, skiptast á nöfnum og heimilisföngum tengiliða í því skyni að auðvelda samskipti og upplýsingaskipti.

5. KAFLI

ÞJÓNUSTUVIÐSKIPTI

Gr. 5.1

Gildissvið og umfang.

1. Ákvæði þessa kafla gilda um ráðstafanir samningsaðila sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti og sem ríkisstjórnir, svæðisbundin eða staðbundin stjórnvöld og yfirvöld gera, og einnig óopinberar stofnanir í umboði ríkisstjórna, svæðisbundinna eða staðbundinna stjórnvalda eða yfirvalda. Ákvæði hans gilda um öll svið þjónustu.
2. Að því er varðar flutningaþjónustu í lofti gilda ákvæði þessa kafla ekki um ráðstafanir sem hafa áhrif á flugréttindi eða um ráðstafanir sem hafa áhrif á þjónustu sem tengist beint nýtingu flugréttinda, að því undanskildu sem kveðið er á um í 3. mgr. viðaukans við GATS-samninginn um flutningaþjónustu í lofti. Skilgreiningarnar í 6. mgr. viðaukans við GATS-samninginn um flutningaþjónustu í lofti eru hér með felldar inn í og gerðar hluti af þessum kafla.
3. Ákvæði gr. 5.4, 5.5 og 5.6 skulu ekki eiga við um lög, reglugerðir eða kröfur sem gilda um innkaup opinberra stofnana á þjónustu fyrir hið opinbera en ekki um innkaup með endursölu eða veitingu þjónustu í viðskiptalegum tilgangi í huga.

Gr. 5.2

Innfelling ákvæða GATS-samningsins.

Þegar kveðið er á um það í þessum kafla að ákvæði úr GATS-samningnum sé fellt inn í og gert hluti af þessum kafla, ber að skilja merkingu þeirra hugtaka sem eru notuð í viðkomandi ákvæði GATS-samningsins sem hér segir:

- a) „aðili“ merkir samningsaðili,
- b) „skrá“ merkir skrá sem um getur í gr. 5.18 og er að finna í VIII. viðauka og
- c) „sérstök skuldbinding“ merkir sérstök skuldbinding í skrá sem um getur í gr. 5.18.

Gr. 5.3
Skilgreiningar.

Í þessum kafla er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

- a) eftirfarandi skilgreiningar í I. gr. GATS-samningsins eru hér með felldar inn í og gerðar hluti af þessum kafla:
 - i. „þjónustuviðskipti“,
 - ii. „þjónusta“ og
 - iii. „þjónusta sem opinber yfirvöld veita“,
- b) „þjónustuveitandi“: hver sá aðili sem veitir eða óskar eftir að veita þjónustu.⁶
- c) „einstaklingur frá öðrum samningsaðila“ merkir einstaklingur sem, samkvæmt löggjöf þessa annars samningsaðila, er:
 - i. ríkisborgari þessa annars samningsaðila og búsettur á yfirráðasvæði hvaða aðila að Alþjóðaviðskiptastofnuninni sem er eða
 - ii. einstaklingur, sem hefur fasta búsetu hjá fyrrnefndum öðrum samningsaðila en býr á yfirráðasvæði samningsaðila, ef þessi annar samningsaðili veitir einstaklingum með fasta búsetu hjá sér sömu meðferð í aðalatriðum og sínum eigin ríkisborgurum að því er varðar ráðstafanir sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti. Þessi skilgreining tekur, þegar þjónusta er veitt með nærveru einstaklinga (4. háttur), til einstaklings sem hefur fasta búsetu hjá fyrrnefndum öðrum samningsaðila og býr á yfirráðasvæði samningsaðila eða á yfirráðasvæði hvaða aðila að Alþjóðaviðskiptastofnuninni sem er,
- d) „lögpersóna annars samningsaðila“ merkir lögpersóna sem er annaðhvort:
 - i. stofnuð eða skipulögð með öðrum hætti samkvæmt lögum fyrrnefnds annars samningsaðila og stundar veruleg viðskipti á yfirráðasvæði:
 - aa) samningsaðila eða
 - bb) hvaða aðila að Alþjóðaviðskiptastofnuninni sem er og er í eigu eða undir stjórn einstaklinga fyrrnefnds annars samningsaðila eða lögpersóna sem uppfylla öll skilyrði í i. lið undirgreinar aa eða
 - ii. ef um ræðir þjónustu, sem er veitt með viðskiptanærveru, er í eigu eða undir stjórn:
 - aa) einstaklinga frá fyrrnefndum öðrum samningsaðila eða
 - bb) lögpersóna fyrrnefnds annars samningsaðila sem eru auðkenndar í i. lið undirgreinar d,
- e) skilgreiningar á eftirfarandi hugtökum í XXVIII. gr. GATS-samningsins eru hér með felldar inn í og gerðar hluti af þessum kafla:
 - i. „ráðstöfun“,
 - ii. „veiting þjónustu“,
 - iii. „ráðstafanir aðila sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti“,
 - iv. „viðskiptanærvera“,
 - v. „svið“ þjónustu,
 - vi. „þjónusta annars aðila“,
 - vii. „þjónustuaðili með einkasölustöðu“,
 - viii. „þjónustuneytandi“,
 - ix. „einstaklingur eða lögpersóna“,
 - x. „lögpersóna“,
 - xi. „í eigu“, „sem er undir stjórn“ og „tengd“ og
 - xii. „beinir skattar“.

⁶ Þegar lögpersóna veitir ekki, eða sækist ekki eftir að veita, þjónustuna beint heldur á grundvelli viðskiptanærveru, eins og útibúi eða umboðsskrifstofu, skal þjónustuveitandinn (þ.e. lögpersónan) þó fá sömu meðferð vegna þessarar nærveru og þjónustuveitendur fá samkvæmt ákvæðum þessa kafla. Slík meðferð skal ná til þeirrar viðskiptanærveru sem þjónustan er veitt í gegnum og þarf ekki að ná til annarrar starfsemi þjónustuveitandans utan yfirráðasvæðisins þar sem þjónustan er veitt,

Gr. 5.4

Bestukjarameðferð.

1. Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um ráðstafanir sem eru gerðar í samræmi við VII. gr. GATS-samningsins og að því undanskildu sem kveðið er á um í lista hans yfir undanþágur vegna bestukjarameðferðar sem er að finna í IX. viðauka, þegar í stað og án skilyrða, að því er varðar allar ráðstafanir, sem hafa áhrif á veitingu þjónustu, veita þjónustu og þjónustuveitendum annars samningsaðila meðferð sem er ekki óhagstæðari en sú sem hann veitir vegna sambærilegrar þjónustu og þjónustuveitendum aðila öðrum en samningsaðilunum.
2. Meðferð, sem er veitt samkvæmt öðrum gildandi eða síðari samningum sem samningsaðili hefur eða mun ganga frá og tilkynna um skv. V. gr. eða V. gr. a í GATS-samningnum, fellur ekki undir 1. mgr.
3. Ef samningsaðili gerir samning af þeirri gerð sem tilkynnt er um skv. V. gr. eða V. gr. a í GATS-samningnum skal hann, að beiðni annars samningsaðila, veita þeim samningsaðila nægilegt tækifæri til að semja um þann ávinning sem felst í slíkum samningi.
4. Ákvæði 3. mgr. II. viðauka við GATS-samninginn gilda um réttindi og skyldur samningsaðilanna, að því er varðar hagræði sem aðliggjandi lönd njóta, og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.

Gr. 5.5

Markaðsaðgangur.

Ákvæði XVI. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.

Gr. 5.6

Innlend meðferð.

Ákvæði XVII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.

Gr. 5.7

Viðbótarskuldbindingar.

Ákvæði XVIII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.

Gr. 5.8

Innlendar reglugerðir.

1. Sérhver samningsaðili skal sjá til þess að ráðstöfunum, sem hafa almennt gildi og hafa áhrif á þjónustuviðskipti, sé beitt með eðlilegum, hlutlægum og óhlutdrægum hætti.
2. Sérhver samningsaðili skal hafa eða koma á fót, eins fljótt og aðstæður leyfa, dómstólum, gerðardómum, stjórnarsýsludómstólum eða málsmeðferð sem gera ráð fyrir, að beiðni þjónustuveitanda annars samningsaðila sem málið varðar, tafarlausri endurskoðun stjórnarsýsluákvæðana sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti og, þar sem það er réttlætanlegt, að gripið verði til viðeigandi úrræða vegna slíkra stjórnarsýsluákvæðana. Ef slík málsmeðferð er ekki óháð stofnuninni, sem tekur viðkomandi stjórnarsýsluákvörðun, skal samningsaðilinn sjá til þess að málsmeðferðin feli í raun í sér hlutlæga og óhlutdræga endurskoðun.
3. Ef krafist er leyfis af hálfu samningsaðila fyrir veitingu þjónustu skulu lögbær yfirvöld hans tilkynna umsækjandanum, innan hæfilegs frests eftir að umsókn sem telst uppfylla innlend lög og reglugerðir hefur verið lögð fram, hvaða ákvörðun hefur verið tekin um umsóknina. Lögbær yfirvöld samningsaðilans skulu, að beiðni umsækjandans, veita upplýsingar um stöðu umsóknarinnar án ástæðulausrar tafar.
4. Sérhver samningsaðili skal tryggja að ráðstafanir, sem varða kröfur og málsmeðferð vegna hæfis, tæknistaðla og kröfur og málsmeðferð vegna leyfisveitingar innan allra þjónustusviða, séu byggðar á hlutlægum og gagnsæjum viðmiðunum, eins og hæfni og getu til þess að veita þjónustuna.

5. Sameiginlega nefndin skal, með það í huga að tryggja að ráðstafanir sem varða kröfur og málsmeðferð vegna hæfis, tæknistaðla og kröfur og málsmeðferð vegna leyfisveitingar feli ekki í sér ónauðsynlegar hindranir í þjónustuviðskiptum, taka ákvörðun sem miðar að því að fella inn í samning þennan verklagsreglur sem verða til innan Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar í samræmi við ákvæði 4. mgr. VI. gr. GATS-samningsins. Samningsaðilunum er og heimilt, sameiginlega eða á tvíhliða grundvelli, að ákveða að þróa frekari verklagsreglur.
6. a) Á sviðum þar sem samningsaðili hefur gengist undir sérstakar skuldbindingar, á meðan þess er beðið að ákvörðun um upptöku verklagsreglna Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar öðlist gildi að því er þessi svið varðar skv. 5. mgr. og, komi samningsaðilar sér saman um þær, gengist undir verklagsreglur sem eru undirbúnar sameiginlega eða á tvíhliða grundvelli skv. 5. mgr., skal hann ekki beita kröfum og málsmeðferð vegna hæfis, tæknistöðlum og kröfum og málsmeðferð vegna leyfisveitingar sem gera að engu eða skerða slíkar sérstakar skuldbindingar með þeim hætti sem:
 - i. er meira íþyngjandi en nauðsyn krefur til þess að tryggja megi gæði þjónustunnar eða
 - ii. í tilviki málsmeðferðar vegna leyfisveitingar, takmarkar í sjálfu sér veitingu þeirrar þjónustu sem um ræðir.
- b) Þegar ákvarðað er hvort samningsaðili uppfylli skyldu sína samkvæmt a-lið, skal taka tillit til þeirra alþjóðlegu staðla viðkomandi alþjóðastofnana sem sá samningsaðili beitir. Að því er þennan kafla varðar merkir „viðkomandi alþjóðastofnanir“ alþjóðlegir aðilar sem viðkomandi aðilum allra samningsaðila er frjálst að eiga aðild að.
7. Sérhver samningsaðili skal kveða á um fullnægjandi málsmeðferð til að sannreyna hæfni fagmanna annarra samningsaðila.

Gr. 5.9

Viðurkenning.

1. Sérhver samningsaðili skal, í því skyni að uppfylla viðeigandi staðla sína eða viðmiðanir vegna starfsleyfis, leyfisveitingar eða atvinnuskírteina þjónustuveitenda, taka tilhlýðilegt tillit til beiðna annars samningsaðila þess efnis að viðurkenna menntun eða fengna reynslu, kröfur sem hafa verið uppfylltar eða leyfi eða atvinnuskírteini sem hafa verið gefin út í landi fyrrnefnds annars samningsaðila. Heimilt er að byggja slíka viðurkenningu á samningi eða samkomulagi við fyrrnefndan annan samningsaðila eða veita hana með öðrum hætti einhliða.
2. Viðurkenni samningsaðili, með samningi eða samkomulagi, menntun eða fengna reynslu, kröfur sem hafa verið uppfylltar eða leyfi eða atvinnuskírteini sem hafa verið gefin út á yfirráðasvæði annars aðila en samningsaðila, skal sá samningsaðili veita öðrum samningsaðila nægt tækifæri til að semja um aðild að slíkum gildandi eða síðari samningi eða samkomulagi eða ganga frá við hann sambærilegum samningi eða samkomulagi. Veiti samningsaðili viðurkenningu einhliða, skal hann veita öðrum samningsaðila nægt tækifæri til að sýna fram á að viðurkenna beri einnig menntun eða fengna reynslu, kröfur sem hafa verið uppfylltar eða leyfi eða atvinnuskírteini sem hafa verið gefin út á yfirráðasvæði fyrrnefnds annars samningsaðila.
3. Allir slíkir samningar eða samkomulag eða einhliða viðurkenning skulu eða skal vera í samræmi við viðeigandi ákvæði samningsins um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, einkum ákvæði 3. mgr. VII. gr. GATS-samningsins.

Gr. 5.10

För einstaklinga.

1. Ákvæði þessarar greinar gilda um ráðstafanir sem hafa áhrif á einstaklinga sem eru þjónustuveitendur hjá samningsaðila og á einstaklinga hjá samningsaðila sem þjónustuveitandi hjá samningsaðila ræður til að veita þjónustu.
2. Ákvæði þessa kafla gilda hvorki um ráðstafanir sem hafa áhrif á einstaklinga sem leita eftir aðgangi að vinnumarkaði samningsaðila né gilda þau um ráðstafanir varðandi ríkisfang, búsetu eða fasta atvinnu.
3. Einstaklingum, sem falla undir sérstaka skuldbindingu, skal heimilt að veita þá þjónustu sem um ræðir í samræmi við skilmála þeirrar skuldbindingar.

4. Ákvæði þessa kafla koma ekki í veg fyrir að samningsaðili geti beitt ráðstöfunum til að stýra komu einstaklinga annarra samningsaðila inn á yfirráðasvæði sitt eða tímabundinni dvöl þeirra þar, meðal annars þeim ráðstöfunum sem eru nauðsynlegar til að vernda heilleika landamæra sinna og tryggja skipulag á för einstaklinga yfir þau, að því tilskildu að slíkum ráðstöfunum sé ekki beitt með þeim hætti að geri að engu eða skerði þann ávinning sem samningsaðilar hafa samkvæmt skilmálum sérstakrar skuldbindingar.⁷

Gr. 5.11

Gagnsæi.

Ákvæði 1. og 2. mgr. III. gr. og III. gr. a í GATS-samningnum eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.

Gr. 5.12

Einokun og þjónustuveitendur með einkarétt.

Ákvæði 1., 2. og 5. mgr. VIII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.

Gr. 5.13

Viðskiptahættir.

Ákvæði IX. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.

Gr. 5.14

Greiðslur og yfirfærslur.

1. Að frátöldum þeim tilvikum sem tilgreind eru í gr. 5.15 skal samningsaðili ekki setja takmarkanir á yfirfærslur og greiðslur milli ríkja í yfirstandandi viðskiptum við annan samningsaðila.
2. Ekkert í þessum kafla hefur áhrif á réttindi og skyldur samningsaðilanna samkvæmt samningnum um Alþjóðagjaldeyrissjóðinn, þar á meðal ráðstafanir í gjaldeyrismálum sem eru í samræmi við þann samning, að því tilskildu að samningsaðili setji engar takmarkanir á fjármagnsviðskipti, sem ekki samrýmast sérstökum skuldbindingum hans, nema samkvæmt ákvæðum gr. 5.15 eða að beiðni Alþjóðagjaldeyrissjóðsins.

Gr. 5.15

Takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð.

1. Samningsaðilarnir skulu leitast við að forðast að setja á takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð.
2. Ákvæði 1. til 3. mgr. XII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.
3. Samningsaðili, sem samþykkir eða viðheldur þess konar takmörkunum, skal þegar í stað tilkynna sameiginlegu nefndinni um það.

Gr. 5.16

Styrkir.

1. Samningsaðili, sem telur sig hafa orðið fyrir skaðlegum áhrifum af styrkveitingum annars samningsaðila, getur óskað eftir sérstökum samráðsfundi um það með þeim samningsaðila. Samningsaðilinn, sem beiðni er beint til, skal ganga til slíks samráðs.⁸
2. Samningsaðilarnir skulu endurskoða allar verklagsreglur, sem samkomulag er um skv. XV. gr. GATS-samningsins, með það í huga að fella þær inn í þennan kafla.

⁷ Eigi skal litið svo á að það eitt að krefjast vegabréfsáritunar fyrir einstaklinga geri að engu eða skerði ávinning samkvæmt sérstakri skuldbindingu.

⁸ Sá skilningur ríkir að samráð, sem fer fram samkvæmt ákvæðum 1. mgr., hafi ekki áhrif á réttindi og skyldur samningsaðilanna samkvæmt ákvæðum 12. kafla eða samkvæmt samkomulagi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um lausn deilumála.

Gr. 5.17
Undanþágur.

Ákvæði XIV. gr. og 1. mgr. XIV. gr. a í GATS-samningnum gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla.

Gr. 5.18
Skrár um sérstakar skuldbindingar.

1. Sérhver samningsaðili skal færa í skrá þær sérstöku skuldbindingar sem hann gengst undir samkvæmt gr. 5.5, 5.6 og 5.7. Tilgreina skal eftirfarandi í sérhverri skrá, að því er varðar svið þar sem gengist er undir fyrrnefndar skuldbindingar:
 - a) skilmála og takmarkanir vegna og skilyrði fyrir markaðsaðgangi,
 - b) skilyrði og forsendur fyrir innlendri meðferð,
 - c) samþykktir varðandi viðbótarskuldbindingar sem um getur í gr. 5.7 og
 - d) tímamörk fyrir framkvæmd slíkra skuldbindinga og gildistökudag slíkra skuldbindinga, eftir því sem við á.
2. Ráðstafanir, sem eru ósamrýmanlegar bæði gr. 5.5 og gr. 5.6, eru með fyrirvara um ákvæði 2. mgr. XX. gr. GATS-samningsins.
3. Skrár samningsaðilanna yfir sérstakar skuldbindingar eru settar fram í VIII. viðauka.

Gr. 5.19
Breytingar á skrá.

Samningsaðilarnir skulu, að fenginni skriflegri beiðni samningsaðila, hafa með sér samráð til að fjalla um breytingar á sérstakri skuldbindingu eða afturköllun hennar í skrá samningsaðilans, sem leggur fram beiðni, yfir sérstakar skuldbindingar. Samráðið skal fara fram innan þriggja mánaða frá viðtöku beiðninnar. Þegar slíkt samráð fer fram skulu samningsaðilarnir stefna að því að tryggt sé að almennu stigi skuldbindinga, sem er hagstætt hverjum og einum á gagnkvæman hátt og ekki óhagstæðara fyrir viðskipti en það sem kveðið var á um í skránni yfir sérstakar skuldbindingar áður en samráðið hófst, sé við haldið. Breytingar á skrár eru með fyrirvara um ákvæði 11. gr. og gr. 13.2.

Gr. 5.20
Endurskoðun.

Í því augnamiði að auka frelsi í þjónustuviðskiptum í áföngum stefna samningsaðilarnir að því endurskoða reglulega skrár sínar yfir sérstakar skuldbindingar og lista yfir undanþágur vegna bestukjarasamninga. Fyrsta endurskoðun af því tagi skal fara fram eigi síðar en þremur árum eftir að samningur þessi öðlast gildi.

Gr. 5.21
Viðaukar.

Eftirtaldir viðaukar mynda óaðskiljanlegan hluta þessa kafla:

- a) VIII. viðauki (Skrár yfir sérstakar skuldbindingar),
- b) IX. viðauki (Listar yfir undanþágur vegna bestukjarasamninga),
- c) X. viðauki (Fjármálaþjónusta),
- d) XI. viðauki (Fjarskiptaþjónusta),
- e) XII. viðauki (Flutningar á sjó og tengd þjónusta) og
- f) XIII. viðauki (Þjónusta tengd orkumálum).

6. KAFLI STOFNSETNING

Gr. 6.1

Gildissvið og umfang.

1. Ákvæði þessa kafla gilda um viðskiptanærveru á öllum sviðum, að undanskildum þjónustusviðum eins og fram kemur í gr. 5.1.⁹
2. Ákvæði þessa kafla hafa ekki áhrif á túlkun eða beitingu annarra milliríkjasamninga sem varða fjárfestingar eða skattlagningu og eitt eða fleiri EFTA-ríki og Georgía eru aðilar að.

Gr. 6.2

Skilgreiningar.

Í þessum kafla er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

- a) „lögpersóna“ merkir lögaðili sem er stofnaður eða skipulagður með öðrum hætti samkvæmt gildandi lögum í hagnaðarskyni eða í öðrum tilgangi, hvort sem hann er í einkaeigu eða í eigu hins opinbera, þ.m.t. hlutafélög, sameignarfélög, fyrirtæki um sameiginlegt verkefni, einstaklingsfyrirtæki eða samtök,
- b) „lögpersóna hjá samningsaðila“ merkir lögpersóna sem er stofnuð eða skipulögð með öðrum hætti samkvæmt lögum samningsaðila og stundar umtalsverð viðskipti hjá þeim samningsaðila,
- c) „einstaklingur“ merkir aðili sem hefur ríkisfang eða fasta búsetu hjá samningsaðila í samræmi við gildandi lög hans,
- d) „viðskiptanærvera“ merkir hvers konar viðskiptastarfsemi, meðal annars gegnum:
 - i. stofnun, kaup á eða áframhaldandi rekstur lögaðila eða
 - ii. stofnun eða áframhaldandi rekstur útibús eða umboðsskrifstofu,á yfirráðasvæði annars samningsaðila, í því skyni að stunda efnahagslega starfsemi.

Gr. 6.3

Innlend meðferð.

Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um ákvæði gr. 6.4 og með þeim fyrirvörum sem settir eru fram í XIV. viðauka, veita lögpersónum og einstaklingum annars samningsaðila og viðskiptanærveru slíkra aðila ekki óhagstæðari meðferð en hann veitir, í sambærilegum aðstæðum, eigin lögpersónum og einstaklingum og viðskiptanærveru slíkra aðila.

Gr. 6.4

Fyrirvarar.

1. Ákvæði gr. 6.3 gilda ekki um:
 - a) fyrirvara sem samningsaðili telur upp í XIV. viðauka,
 - b) breytingu á fyrirvara, sem um getur í undirgrein a, að því marki sem breytingin rýrir ekki samræmi fyrirvarans við ákvæði gr. 6.3,
 - c) nýjan fyrirvara sem samningsaðili samþykkir og er felldur inn í XIV. viðauka og sem hefur ekki áhrif á heildarskuldbindingar þess samningsaðila samkvæmt samningi þessum, að því marki sem slíkir fyrirvarar samræmast ekki ákvæðum gr. 6.3.
2. Samningsaðilarnir skuldbinda sig, sem liður í þeirri endurskoðun sem kveðið er á um í gr. 6.12, til þess að endurskoða stöðu þeirra fyrirvara sem eru settir fram í XIV. viðauka, í því skyni að fækka þess konar fyrirvörum eða afnema þá.
3. Samningsaðila er hvenær sem er heimilt, annaðhvort að beiðni annars samningsaðila eða einhliða, að afnema, í heild eða að hluta, fyrirvara sína, sem eru settir fram í XIV. viðauka, með skriflegri tilkynningu til hinna samningsaðilanna.
4. Samningsaðila er hvenær sem er heimilt að fella nýjan fyrirvara inn í XIV. viðauka, í samræmi við ákvæði c-liðar 1. mgr., með skriflegri tilkynningu til hinna samningsaðilanna. Annar samningsaðili getur, þegar hann tekur við þess háttar skriflegri tilkynningu, farið fram á samráð um

⁹ Sá skilningur ríkir að þjónusta, sem er sérstaklega undanþegin gildissviði 5. kafla, falli ekki undir gildissvið þessa kafla.

fyrirvarann. Samningsaðilinn, sem fellir inn nýja fyrirvarann, skal hefja samráð við þann samningsaðila sem fer fram á það, jafnskjótt og hann veitir samráðsbeiðninni viðtöku.

Gr. 6.5

Lykilstarfsmenn.

1. Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um eigin lög og reglugerðir, veita einstaklingum annars samningsaðila og lykilstarfsmönnum, sem starfa hjá einstaklingi eða lögpersónu annars samningsaðila, tímabundið leyfi til komu og dvalar á yfirráðasvæði sínu í því skyni að stunda starfsemi, sem tengist viðskiptanærveru, meðal annars veita ráðgjöf og mikilvæga tækniþjónustu.
2. Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um eigin lög og reglugerðir, heimila einstaklingi eða lögpersónu annars samningsaðila, ásamt viðskiptanærveru hans eða hennar, að ráða til sín, í tengslum við viðskiptanærveru og að eigin vali þess einstaklings eða lögpersónu, lykilstarfsmenn óháð þjóðerni og ríkisfangi, að því tilskildu að þessum lykilstarfsmönnum hafi verið heimiluð koma, dvöl og atvinna á yfirráðasvæði hans og að viðkomandi starf sé í samræmi við þá skilmála, skilyrði og tímamörk sem felast í þeirri heimild sem er veitt fyrirnefndum lykilstarfsmönnum.
3. Samningsaðilarnir skulu, með fyrirvara um eigin lög og reglugerðir, veita maka og ólöggráða börnum einstaklings, sem fengið hefur tímabundið leyfi til komu, dvalar og til að stunda atvinnu í samræmi við ákvæði 1. og 2. mgr., tímabundið leyfi til komu og dvalar og útvega þeim nauðsynleg staðfestingarskjöl. Maka og ólöggráða börnum skal heimiluð koma/dvöl til sama tíma og dvöl fyrirnefnds einstaklings varir.

Gr. 6.6

Réttur til stýringar.

1. Samningsaðila er heimilt, með fyrirvara um ákvæði þessa kafla og án mismununar, að samþykkja, viðhalda eða framfylgja hverri þeirri ráðstöfun sem þjónar almannahagsmunum, meðal annars ráðstöfunum til að koma til móts við heilsufars-, öryggis- eða umhverfissjónarmið eða eðlilegum ráðstöfunum í skynsamlegum tilgangi.
2. Samningsaðili skal hvorki falla né víkja að öðru leyti frá, eða bjóðast til að falla eða víkja að öðru leyti frá, fyrirnefndum ráðstöfunum, í því skyni að hvetja til þess að stofnað verði til viðskiptanærveru aðila frá öðrum samningsaðila eða aðila annars en samningsaðila, að hún sé keypt, færð út eða henni viðhaldið á yfirráðasvæði hans.

Gr. 6.7

Gagnsæi

Lög, reglugerðir, dómsniðurstöður og stjórnsýsluúrskurði, sem hafa almennt gildi og samningsaðili framfylgir, svo og gildandi samninga milli samningsaðila, sem hafa áhrif á mál sem ákvæði þessa kafla taka til, skal birta án tafar með þeim hætti að samningsaðilarnir og lögpersónur og einstaklingar þeirra geti kynnt sér efni þeirra. Ekkert í þessari grein krefst þess af samningsaðila að hann láti af hendi upplýsingar sem eru trúnaðarmál samkvæmt landslögum hans eða myndu hindra framfylgd laga eða ganga á annan hátt gegn almannahagsmunum eða skaða lögmæta viðskiptahagsmuni lögpersóna eða einstaklinga.

Gr. 6.8

Greiðslur og yfirfærslur.

1. Að frátöldum þeim aðstæðum sem eru fyrirséðar samkvæmt gr. 6.9 skal samningsaðili ekki setja takmarkanir á gengar greiðslur og fjármagnsflutninga í tengslum við starfsemi viðskiptanærveru sem ekki er á þjónustusviði.
2. Ekkert í þessum kafla hefur áhrif á réttindi og skyldur samningsaðilanna samkvæmt samningnum um Alþjóðagjaldeyrissjóðinn, þar á meðal ráðstafanir í gjaldeyrismálum sem eru í samræmi við þann samning, að því tilskildu að samningsaðili setji engar takmarkanir á fjármagnsviðskipti sem eru í ósamræmi við skuldbindingar hans samkvæmt ákvæðum þessa kafla.

Gr. 6.9

Takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð.

1. Samningsaðilarnir skulu leitast við að forðast að grípa til takmarkana til að tryggja greiðslujöfnuð.
2. Ákvæði 1. til 3. mgr. XII. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla, að breyttu breytanda.
3. Samningsaðili, sem samþykkir eða viðheldur þess háttar takmörkunum, skal þegar í stað tilkynna sameiginlegu nefndinni um það.

Gr. 6.10

Almennar undantekningar.

Ákvæði XIV. gr. GATS-samningsins gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla, að breyttu breytanda.

Gr. 6.11

Undantekningar af öryggisástæðum.

Ákvæði 1. mgr. XIV. gr. í GATS-samningnum gilda og eru hér með felld inn í og gerð hluti af þessum kafla, að breyttu breytanda.

Gr. 6.12

Endurskoðun.

Ákvæði þessa kafla skal endurskoða reglulega innan sameiginlegu nefndarinnar með tilliti til þess kosts að þróa enn frekar skuldbindingar samningsaðilanna.

7. KAFLI

VERND HUGVERKA

Gr. 7

Vernd hugverka.

1. Samningsaðilarnir skulu veita og tryggja fullnægjandi og árangursríka vernd hugverkaréttinda án mismununar og gera ráð fyrir ráðstöfunum til að framfylgja þeim réttindum gegn brotum á þeim, meðal annars fölsun og ólöglegri nýtingu, í samræmi við ákvæði þessa kafla og XV. viðauka og þá alþjóðasamninga sem þar er getið.
2. Samningsaðilarnir skulu ekki veita ríkisborgurum hvers annars óhagstæðari meðferð en þeir veita eigin ríkisborgurum. Undanþágur frá þessari skyldu skulu vera í samræmi við efnisákvæði 3. og 5. gr. samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um hugverkarétt í viðskiptum (hér á eftir nefndur „TRIPS-samningurinn“).
3. Samningsaðilarnir skulu ekki veita ríkisborgurum hvers annars óhagstæðari meðferð en veitt er ríkisborgurum aðila öðrum en samningsaðilunum. Undanþágur frá þessari skyldu skulu vera í samræmi við efnisákvæði TRIPS-samningsins, einkum 4. og 5. gr. hans.
4. Samningsaðilarnir samþykkja, að beiðni samningsaðila sem á sæti í sameiginlegu nefndinni, að endurskoða ákvæðin um vernd hugverkaréttinda, sem er að finna í þessum kafla og í XV. viðauka, með það í huga að auka enn frekar vernd og forðast eða ráða bót á röskun í viðskiptum sem stafar af núverandi vernd hugverkaréttinda.

8. KAFLI

OPINBER INNKAUP

Gr. 8.1

Gildissvið og umfang.

1. Ákvæði þessa kafla gilda um hvers kyns ráðstafanir samningsaðila viðvíkjandi innkaupum sem falla undir gildissvið hans. Í þessum kafla merkir „innkaup sem falla undir gildissvið hans“ innkaup á vegum hins opinbera:
 - a) á vörum, þjónustu eða hvaða samsetningu þeirra sem er:
 - i. eins og tilgreint er í viðbættum sérhvers samningsaðila við XVI. viðauka og

- ii. sem eru ekki keyptar inn til sölu eða endursölu í viðskiptalegum tilgangi eða til nota við framleiðslu eða afhendingu vara eða þjónustu vegna sölu eða endursölu í viðskiptalegum tilgangi,
 - b) hvert sem samningsformið er, þ.m.t. kaup, fjármögnunarleiga, leiga eða kaupleiga, með eða án kaupréttar,
 - c) sem að verðgildi, eins og það er metið í samræmi við þær reglur sem tilgreindar eru í 9. viðbæti við XVI. viðauka, jafngilda eða fara yfir viðeigandi viðmið, sem er tilgreint í 1.-3. viðbæti við XVI. viðauka, þegar auglýsing er birt í samræmi við gr. 8.10,
 - d) af hálfu innkaupastofnunar og
 - e) sem eru ekki að öðru leyti útilokuð skv. 2. mgr. eða XVI. viðauka.
2. Ákvæði þessa kafla gilda ekki um:
- a) kaup eða leigu á landi, byggingum sem eru til fyrir eða öðrum fasteignum eða réttindi þeim viðkomandi,
 - b) samkomulag utan samninga eða annars konar aðstoð, sem samningsaðili veitir, þ.m.t. samstarfssamningar, styrkir, lán, eiginfjárukning, ábyrgðir og efnahagshvatar,
 - c) kaup eða yfirtöku á þjónustu frá fjármála- eða innlánastofnunum, þjónustu á sviði félagslita og reksturs fyrir eftirlitsskyldar fjármálastofnanir eða þjónustu sem tengist sölu, innlausn og dreifingu skulda hins opinbera, þ.m.t. lán og ríkisskuldabréf, skuldarviðurkenningar og önnur verðbréf,
 - d) ráðningarsamninga hins opinbera,
 - e) innkaup sem eru gerð:
 - i. í þeim sérstaka tilgangi að veita alþjóðlega aðstoð, að meðtalinni þróunaraðstoð,
 - ii. samkvæmt sérstakri málsmæðferð eða skilyrði milliríkjasamnings viðvíkjandi staðsetningu herliðs eða sameiginlegri framkvæmd verkefnis sem undirritunarrikin annast eða
 - iii. samkvæmt sérstakri málsmæðferð eða skilyrði alþjóðastofnunar eða sem eru fjármögnuð með alþjóðlegum styrkjum, lánum eða annarri aðstoð, þar sem viðeigandi málsmæðferð eða skilyrði myndi ekki samrýmast ákvæðum þessa kafla.

Gr. 8.2

Skilgreiningar.

Í þessum kafla er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

- a) „verslunarvörur eða þjónusta í atvinnuskyni“ merkir vörur eða þjónustu af þeirri gerð sem er almennt seld eða er á boðstólum á almennum markaði fyrir aðra aðila- en hið opinbera í öðrum tilgangi en opinberum og oftast keypt af þeim,
- b) „þjónusta á sviði byggingaframkvæmda“ merkir þjónusta, sem miðar að mannvirkjagerð eða því að reisa byggingamannvirki með hvaða hætti sem er, sem er byggð á 51. deild bráðabirgðaútgáfu aðalvöruflokkunar Sameinuðu þjóðanna (CPC) og samsvarandi deildum, hópum, greinum og flokkum hins sameiginlega innkaupaorðasafns (CPV),
- c) „dagar“ merkir almanaksdagar,
- d) „rafrænt uppboð“ merkir ítrunarferli sem felur það í sér að birgjar nota rafrænar aðferðir til að kynna annaðhvort nýtt verð eða ný gildi fyrir mælanlega þætti í tilboðinu aðra en verð sem tengjast matsviðmiðunum, eða hvort tveggja, og leiða til röðunar eða endurröðunar tilboða,
- e) „skriflegur eða skrifaður“ merkir hvers konar tjáning með orðum eða tölum sem hægt er að lesa, endurgera og miðla síðar, þ.m.t. upplýsingar sem eru sendar eða vistaðar með rafrænum hætti,
- f) „lokað útboð“ merkir innkaupaaðferð þar sem innkaupastofnunin hefur samband við birgi eða birgja að eigin vali,
- g) „ráðstöfun“ merkir hvers konar lög, reglugerð, málsmæðferð, stjórnsýsluleiðbeiningar eða -venjur eða hvers konar aðgerð innkaupastofnunar vegna innkaupa sem falla undir gildissvið þessa kafla,
- h) „fjölnota listi“ merkir listi yfir birgja sem innkaupastofnun hefur ákvarðað að uppfylli skilyrðin fyrir því að vera á þeim lista og innkaupastofnunin hyggst nota oftast en einu sinni,

- i) „auglýsing um fyrirhuguð innkaup“ merkir auglýsing, sem innkaupastofnun birtir, þar sem áhugasömum birgjum er boðið að leggja fram þáttökubeiðni, tilboð eða hvort tveggja,
- j) „auglýsing um áætluð innkaup“ merkir auglýsing sem innkaupastofnun birtir og varðar framtíðarinnkaupaáætlanir hennar,
- k) „jöfnun“ merkir skilyrði eða viðfangsefni sem stuðlar að byggðapróun eða bætir viðskipta-jöfnuð samningsaðila, t.d. með því að nota innlend aðföng, leyfi fyrir tækni, fjárfestingu, verslun til jöfnunar og sambærilegar aðgerðir eða kröfur,
- l) „almennt útboð“ merkir innkaupaaðferð þar sem öllum áhugasömum birgjum er heimilt að leggja fram tilboð,
- m) „aðili“ merkir einstaklingur eða lögpersóna,
- n) „innkaupastofnun“ merkir stofnun sem fellur undir 1.-3. viðbæti við XVI. viðauka,
- o) „hæfur birgir“ merkir birgir sem innkaupastofnun viðurkennir að hafi fullnægt þáttöku-skilyrðum,
- p) „útboð með forvali“ merkir innkaupaaðferð þar sem viðkomandi innkaupastofnun býður einungis hæfum birgjum að leggja fram tilboð,
- q) „þjónusta“ felur í sér þjónustu á sviði byggingaframkvæmda nema annað sé tilgreint,
- r) „staðall“ merkir skjal, sem viðurkennd stofnun hefur samþykkt, þar sem kveðið er á um almenna og endurtekna notkun, reglur, leiðbeiningar eða eiginleika vara eða þjónustu eða ferli og framleiðsluaðferðir sem tengjast þeim og ekki er skylt að fylgja. Slíkir staðlar geta og falið í sér eða eingöngu fjallað um iðorð, tákn, pökkun, merkingar eða kröfur varðandi merkimiða eins og þau eða þær gilda um vöru, þjónustu, ferli eða framleiðsluaðferð,
- s) „birgir“ merkir aðili eða hópur aðila sem lætur eða getur látið í té vörur eða þjónustu,
- t) „tækniforskrift“ merkir útboðskrafa þar sem:
 - i. mælt er fyrir um eiginleika vöru eða þjónustu, sem til stendur að kaupa, meðal annars gæði, nothæfi, öryggi og stærðir eða ferli og aðferðir við framleiðslu þeirra eða útvegum eða
 - ii. fjallað er um iðorðanotkun, tákn, pökkun, merkingar eða kröfur varðandi merkimiða, eftir því sem þau eða þær gilda um tiltekna vöru eða þjónustu.

Gr. 8.3

Undantekningar af öryggisástandum og almennar undantekningar.

1. Ekkert í þessum kafla skal túlka með þeim hætti að hindri samningsaðila í að grípa til aðgerða eða birta ekki upplýsingar sem hann telur nauðsynlegar til þess að vernda mikilvæga öryggishagsmuni sína sem varða innkaup á vopnum, skotfærum eða hergögnum eða óhjákvæmileg innkaup vegna þjóðaröryggis eða landvarna.
2. Ekkert í þessum kafla skal túlka þannig að komi í veg fyrir að samningsaðili innleiði eða beiti eftirfarandi ráðstöfunum, með fyrirvara um þá kröfu að þess háttar ráðstöfunum sé ekki beitt með þeim hætti að hafi í för með sér geðþóttabundna eða óréttlætanlega mismunun meðal samningsaðilanna þar sem aðstæður eru þær sömu eða dulda takmörkun í viðskiptum milli samningsaðilanna, þ.e. ráðstöfunum:
 - a) sem eru nauðsynlegar til þess að vernda almennt siðgæði, viðhalda allsherjarreglu eða almennt öryggi,
 - b) sem eru nauðsynlegar til að vernda líf eða heilbrigði manna, dýra eða plantna,
 - c) sem eru nauðsynlegar til þess að vernda hugverk eða
 - d) sem tengjast vörum eða þjónustu fatlaðs fólks, góðgerðarstofnana eða vörum eða þjónustu sem er afrakstur vinnu í fangelsum.

Gr. 8.4

Innlend meðferð og bann við mismunun.

1. Sérhver samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, skal, með tilliti til hvers konar ráðstafana viðvikjandi innkaupum, sem falla undir gildissvið þessa kafla, veita, tafarlaust og skilyrðislaust, eigi óhagstæðari meðferð, þegar um ræðir vörur og þjónustu annars samningsaðila og birgja

annars samningsaðila sem bjóða fram slíkar vörur eða þjónustu, en þá meðferð sem er veitt innlendum vörum, þjónustu og birgjum.

2. Samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, skal, með tilliti til hvers konar ráðstafana viðvirkjandi innkaupum sem falla undir gildissvið þessa kafla:
 - a) ekki veita birgi með staðfestu í landi sínu óhagstæðari meðferð en öðrum birgjum með staðfestu í landinu á grundvelli umfangs erlendra eignartengsla eða erlends eignarhalds eða
 - b) ekki mismuna birgi með staðfestu í landi sínu á þeim grundvelli að þær vörur eða sú þjónusta sem sá birgir býður fram vegna tiltekinna innkaupa séu vörur eða þjónusta frá öðrum samningsaðila.

Gr. 8.5

Notkun rafrænna aðferða.

1. Samningsaðilarnir skulu, eftir því sem unnt er, leitast við að nota rafrænar samskiptaaðferðir sem gera kleift að miðla á skilvirkan hátt upplýsingum um opinber innkaup, einkum að því er varðar tækifæri, sem stofnanir veita til tilboðsgerðar, og virða um leið meginreglurnar um gagnsæi og bann við mismunun.
2. Innkaupastofnun skal við rafræn innkaup sem falla undir gildissvið þessa kafla:
 - a) tryggja að við innkaupin séu notuð kerfi upplýsingatækni og hugbúnaður, þ.m.t. þau sem eiga skylt við sannvottun og dulkóðun upplýsinga, sem eru á almennum markaði og rekstrar-samhæfð öðrum kerfum upplýsingatækni og hugbúnaði á almennum markaði og
 - b) viðhalda kerfum sem tryggja óskert ástand þátttökubeiðna og tilboða og tilgreina meðal annars hvenær þeim er veitt viðtaka og útiloka óviðkomandi aðgang.

Gr. 8.6

Framkvæmd innkaupa.

Innkaupastofnun skal gera innkaup, sem falla undir gildissvið þessa kafla, á gagnsæjan og óhlutdrægan hátt:

- a) sem samræmist ákvæðum þessa kafla, þar sem aðferðum eins og almennum útboði, útboði með forvali og lokuðu útboði er beitt,
- b) þar sem sneitt er hjá hagsmunaaárekstrum og
- c) þar sem komið er í veg fyrir spillta starfshætti.

Gr. 8.7

Upprunareglur.

Enginn samningsaðili skal beita, með tilliti til innkaupa sem falla undir gildissvið þessa kafla, upprunareglum gagnvart vörum eða þjónustu, sem annar samningsaðili flytur inn eða afhendir, þ.e. upprunareglum sem eru frábrugðnar þeim sem samningsaðilinn beitir á sama tíma í eðlilegum viðskiptum.

Gr. 8.8

Jöfnun.

Samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, skal ekki, með tilliti til innkaupa sem falla undir gildissvið þessa kafla, leita eftir, hafa hliðsjón af, innleiða eða framfylgja jöfnun af neinum toga.

Gr. 8.9

Upplýsingar um fyrirkomulag innkaupa.

1. Sérhver samningsaðili skal upplýsa án tafar um allar ráðstafanir sem hafa almennt gildi að því er innkaup, sem falla undir gildissvið þessa kafla, varðar og hvers kyns breytingar á þeim upplýsingum í opinberlega tilnefndummiðli, rafrænum eða prentmiðli, sem hefur mikla útbreiðslu og almenningur hefur og mun hafa greiðan aðgang að.
2. Sérhver samningsaðili skal, að fram kominni beiðni, gefa öðrum samningsaðila skýringu á þess konar upplýsingum.

Gr. 8.10
Auglýsingar.

1. Fyrir hver þau innkaup, sem falla undir gildissvið þessa kafla, skal innkaupastofnun birta auglýsingu um fyrirhuguð innkaup, nema við þær aðstæður er um getur í gr. 8.18. Auglýsingin skal birt í þeim rafræna miðli eða prentmiðli sem er tilgreindur í 7. viðbæti við XVI. viðauka. Slíkur miðill skal hafa mikla útbreiðslu og skal auglýsingin vera aðgengileg að minnsta kosti út þann frest sem tilgreindur er í henni. Auglýsingin skal:
 - a) að því er varðar innkaupastofnanir, sem falla undir gildissvið 1. viðbætis við XVI. viðauka, vera aðgengileg með rafrænum hætti og án endurgjalds gegnum einn aðgangsstað og
 - b) að því er varðar þær innkaupastofnanir sem falla undir gildissvið 2. og 3. viðbætis við XVI. viðauka og sé hún aðgengileg með rafrænum hætti, lögð fram að minnsta kosti gegnum tengingar í rafrænni gátt sem er aðgengileg án endurgjalds.
2. Samningsaðilar, þar með taldar þær innkaupastofnanir sem fjallað er um í 2. eða 3. viðbæti við XVI. viðauka, eru hvattir til þess að birta auglýsingar sínar með rafrænum hætti og án endurgjalds gegnum einn aðgangsstað.
3. Sérhver auglýsing um fyrirhuguð innkaup skal innihalda þær upplýsingar sem eru tilgreindar í 10. viðbæti við XVI. viðauka nema kveðið sé á um annað í þessum kafla.
4. Sérhver samningsaðili skal hvetja innkaupastofnanir sínar til þess að birta, í viðeigandi prentmiðli eða rafrænum miðli sem er tilgreindur í 7. viðbæti við XVI. viðauka og eins snemma á hverju reikningsári og frekast er unnt, auglýsingu um framtíðarinnkaupaáform sín. Auglýsingin um áætluð innkaup ætti að innihalda efni innkaupanna og áætlaðan birtingardag auglýsingarinnar um fyrirhuguð innkaup.
5. Innkaupastofnun, sem fjallað er um í 2. eða 3. viðbæti við XVI. viðauka, er heimilt að nota auglýsingu um áætluð innkaup sem auglýsingu um fyrirhuguð innkaup, að því tilskildu að í auglýsingunni um áætluð innkaup komi fram sama magn þeirra upplýsinga sem um getur í 3. mgr. og viðkomandi stofnun býr yfir, ásamt yfirlýsingu þess efnis að áhugasamir birgjar ættu að láta í ljós áhuga sinn á innkaupunum við innkaupastofnunina.

Gr. 8.11
Skilyrði fyrir þátttöku.

1. Samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, skal, þegar hann setur þau skilyrði fyrir þátttöku sem gilda og metur hvort birgir uppfylli þau skilyrði:
 - a) takmarka öll skilyrði fyrir þátttöku í innkaupum við þau sem skipta höfuðmáli til að tryggt sé að birgir hafi lögformlegt og fjárhagslegt hæfi og viðskiptalega og tæknilega getu til að ábyrgjast viðkomandi innkaup,
 - b) meta fjárhagslegt hæfi og viðskiptalega og tæknilega getu birgis á grundvelli atvinnustarfsemi birgisins, bæði innan og utan yfirráðasvæðis samningsaðila innkaupastofnunarinnar,
 - c) einungis grundvalla mat sitt á þeim skilyrðum sem innkaupastofnunin hefur tilgreint fyrir fram í auglýsingum eða útboðsgögnum,
 - d) ekki setja það skilyrði fyrir því að birgir geti tekið þátt í innkaupunum að innkaupastofnun tiltekins samningsaðila hafi áður valið eitt eða fleiri tilboð hans til samningsgerðar og
 - e) hafa heimild til að krefjast þess að viðeigandi fyrri reynsla sé fyrir hendi þegar slík reynsla er frumskilyrði fyrir því að uppfylla þær kröfur sem eru gerðar vegna innkaupanna.
2. Ef sönnunargögn liggja fyrir getur samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, útilokað birgi frá þátttöku, m.a. vegna:
 - a) gjaldþrots,
 - b) rangra yfirlýsinga,
 - c) verulegra eða endurtekinna annmarka á efdum mikilvægrar kröfu eða skyldu samkvæmt fyrri samningi eða samningum,
 - d) endanlegra dóma vegna alvarlegra refsilagabrota eða annarra alvarlegra brota,
 - e) misferlis í starfi eða verknaða eða vanrækslu sem skaðar ímynd birgisins með tilliti til áreiðanleika hans í viðskiptum eða
 - f) vanrækslu þess að greiða skatta.

Gr. 8.12

Skráningarkerfi og verklag við hæfismat.

1. Samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, getur viðhaldið skráningarkerfi fyrir birgja þar sem áhugasömum birgjum er gert að skrá sig og veita ákveðnar upplýsingar.
2. Samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, skal ekki samþykkja eða beita verklagi við hæfismat í þeim tilgangi, eða sem gerir að verkum, að þátttaka birgja annarra samningsaðila í innkaupum hans sé hindruð að óþörfu.
3. Innkaupastofnun skal án tafar tilkynna birgjum, sem leggja fram beiðni um þátttöku í innkaupum hennar, um ákvörðun sína viðvíkjandi beiðninni. Ef innkaupastofnun hafnar beiðni birgis um þátttöku eða viðurkennir ekki lengur hæfi birgis skal sú stofnun, að fram kominni beiðni viðkomandi birgis, láta honum í té, án tafar, skriflega skýringu á þeim ástæðum sem liggja að baki ákvörðun hennar.
4. Hyggist innkaupastofnun nota útboð með forvali skal hún heimila öllum hæfum birgjum að taka þátt í tilteknum innkaupum, nema innkaupastofnunin tilgreini í auglýsingu um fyrirhuguð innkaup takmörkun á fjölda birgja sem hafi heimild til þess að gera tilboð og tilgreini jafnframt þær viðmiðanir sem gilda þegar velja skal takmarkaðan fjölda birgja.

Gr. 8.13

Fjölnota listar.

1. Innkaupastofnun er heimilt að viðhalda fjölnota lista yfir birgja, að því tilskildu að auglýsing, þar sem áhugasömum birgjum er boðið að sækja um að vera á listanum, sé birt árlega í viðeigandi miðli sem er að finna í 7. viðbæti við XVI. viðauka og hún birt með rafrænum hætti, sé stöðugt aðgengileg í þeim rafræna miðli sem er að finna í 7. viðbæti við XVI. Haldi fjölnota listi gildi sínu í þrjú ár eða skemur er innkaupastofnun heimilt að birta auglýsinguna aðeins einu sinni við upphaf gildistíma listans.
2. Í auglýsingunni, sem kveðið er á um í 1. mgr., skulu koma fram þær upplýsingar sem tilgreindar eru í 10. viðbæti við XVI. viðauka.
3. Innkaupastofnun skal heimila birgjum að sækja hvenær sem er um að vera á fjölnota lista og færa á listann alla hæfa birgja innan hæfilega skamms tíma. Hafni innkaupastofnun umsókn birgis um að verða færður á fjölnota lista eða fjarlægji hún birgi af honum skal sú stofnun tilkynna viðkomandi birgi um það án tafar og, fari birgirinn fram á það, láta honum tafarlaust í té skriflega skýringu á þeim ástæðum sem ákvörðun hennar er byggð á.

Gr. 8.14

Útboðsgögn.

1. Innkaupastofnun skal láta birgjum í té útboðsgögn með öllum upplýsingum sem eru nauðsynlegar til þess að gera þeim kleift að undirbúa og leggja fram svartilboð. Í þeim útboðsgögnum skal gera ítarlega grein fyrir þeim upplýsingum sem eru tilgreindar í 10. viðbæti við XVI. viðauka, nema það hafi þegar verið gert í auglýsingunni um fyrirhuguð innkaup.
2. Bjóði innkaupastofnanir ekki frjálsan og beinan aðgang að öllum útboðsgögnum, ásamt viðbótargögnum, með rafrænum hætti, skulu þær þegar í stað hafa útboðsgögnin aðgengileg að fram kominni beiðni áhugasamra birgja samningsaðilanna. Innkaupastofnanirnar skulu og svara án tafar öllum eðlilegum beiðnum frá áhugasömum birgjum, sem eru þátttakendur, um viðeigandi upplýsingar, enda veiti slíkar upplýsingar viðkomandi birgi ekki forskot á aðra birgja.

Gr. 8.15

Tækniforskriftir.

1. Innkaupastofnun skal hvorki semja, samþykkja eða beita neinum tækniforskriftum né mæla fyrir um samræmismatsaðferðir í því skyni, eða sem hafa þau áhrif, að hindra viðskipti milli samningsaðilanna að óþörfu.
2. Þegar innkaupastofnun mælir fyrir um tækniforskriftir viðvíkjandi vörum eða þjónustu, sem er keypt inn, skal hún, eftir því sem við á:

- a) setja viðeigandi tækniforskrift fram með tilliti til krafna um nothæfi og virkni fremur en með tilliti til hönnunar eða lýsandi eiginleika og
 - b) byggja viðeigandi tækniforskrift á alþjóðlegum stöðlum ef til eru eða að öðrum kosti á ESB-stöðlum, innlendum tæknireglugerðum¹⁰, innlendum stöðlum eða innlendum byggingarreglugerðum.
3. Innkaupastofnun ætti að gefa til kynna, þegar hönnun eða lýsandi eiginleikar er notuð eða notaðir í tækniforskriftum og þar sem það á við, að hún muni fjalla um tilboð um sambærilegar vörur eða þjónustu, sem augljóslega uppfylla eða uppfyllir þær kröfur sem eru gerðar vegna innkaupanna, með því að fella orð eins og „eða sambærilegur“ inn í útboðsgögnin.
 4. Innkaupastofnun skal ekki mæla fyrir um tækniforskriftir þar sem gerð er krafa um eða vísað til tiltekins vörumerkis eða viðskiptaheitis, einkaleyfis, höfundarréttar, hönnunar eða tegundar, sérstaks uppruna, framleiðanda eða birgis, nema ógerlegt sé að lýsa útboðsskilmálum nógu nákvæmlega eða skiljanlega með öðrum hætti og að því tilskildu að í slíkum tilvikum felli viðkomandi stofnun orð eins og „eða sambærilegur“ inn í útboðsgögnin.
 5. Innkaupastofnun skal ekki leita eftir eða samþykkja, með þeim hætti sem myndi hafa samkeppnishindrandi áhrif, ráðgjöf frá aðila, sem kann að hafa viðskiptahagsmuni tengda innkaupunum, þ.e. ráðgjöf sem kann að verða notuð við undirbúning eða samþykkt tækniforskrifta vegna tiltekinna innkaupa. Ákvæði þetta útilokar ekki markaðskannanir til undirbúnings í samræmi við ákvæði þessarar greinar.
 6. Til frekari glöggvunar getur samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, samið, samþykkt eða beitt, í samræmi við ákvæði þessarar greinar, tækniforskriftum til þess að stuðla að varðveislu náttúruauðlinda eða vernda umhverfið.

Gr. 8.16

Breytingar á útboðsgögnum og tækniforskriftum.

Breyti innkaupastofnun, áður en tilboð er valið til samningsgerðar, þeim viðmiðunum eða kröfum sem settar eru fram í auglýsingu eða útboðsgögnum og lätin eru þeim birgjum sem eru þátttakendur í té eða breyti eða endurútgefi auglýsingu eða útboðsgögn, skal hún senda skriflega allar slíkar breytingar, breytta eða endurútgefna auglýsingu eða útboðsgögn:

- a) öllum birgjum sem eru þátttakendur þegar breytingarnar eða endurútgáfa á sér stað, ef vitað er um þær, og í öllum öðrum tilvikum með sama hætti og upprunalegu upplýsingarnar voru gerðar aðgengilegar og
- b) í tæka tíð til þess að fyrrnefndir birgjar geti breytt og lagt fram að nýju breytt tilboð, eftir því sem við á.

Gr. 8.17

Tímamörk.

Innkaupastofnun skal, í samræmi við eðlilegar eigin þarfir, gefa birgjum nægan tíma til þess að undirbúa og leggja fram beiðnir um þátttöku og svartilboð, einkum að teknu tilliti til eðlis innkaupanna og þess hversu flókin þau eru. Sérhver samningsaðili skal setja tímamörk í samræmi við þau skilyrði sem eru tilgreind í 8. viðbæti við XVI. viðauka. Fyrrnefnd tímamörk, þ.m.t. framlenging þeirra, skulu vera þau sömu fyrir alla birgja sem sýna áhuga eða eru þátttakendur.

Gr. 8.18

Lokað útboð.

1. Innkaupastofnun er heimilt að nota lokað útboð og velja að beita ekki ákvæðum gr. 8.10, 8.11, 8.12, 8.13, 8.14, 8.17, 8.19, 8.20, 8.21 og 8.22 aðeins við eftirfarandi aðstæður, að því tilskildu að hún beiti þessu ákvæði ekki í því skyni að forðast samkeppni milli birgja eða með þeim hætti að mismuni birgjum annars samningsaðila eða verndi innlenda birgja:
 - a) þegar:
 - i. engin tilboð eru lögð fram eða enginn birgir leggur fram þáttökubeiðni,

¹⁰ Georgíu er heimilt að beita innlendum tæknireglugerðum, sem kunna að víkja frá viðeigandi alþjóðlegum stöðlum, fram til septembermánaðar 2022.

- ii. engin tilboð, sem samræmast grunnkröfum samkvæmt útboðsgögnum, eru lögð fram,
 - iii. engir birgjar uppfylla þátttökuskilyrði eða
 - iv. framlögð tilboð hafa falið í sér samráð, að því tilskildu að kröfum samkvæmt útboðsgögnum sé ekki breytt efnislega,
- b) þegar einungis tiltekinn birgir getur afhent þær vörur eða þá þjónustu er um ræðir og ekki fyrirfinnast hæfilegir valkostir hvað þær eða hana varðar eða aðrar eða önnur í þeirra stað af einverjum þeim ástæðum sem hér greinir:
- i. innkaupin varða listaverk,
 - ii. um ræðir vernd einkaleyfa, höfundarréttar eða annars einkaréttar eða
 - iii. ekki er um samkeppni að ræða á markaði af tæknilegum orsökum,
- c) um ræðir viðbótar afhendingu upphaflegs birgis á vöru og þjónustu sem upphafleg innkaup tóku ekki til og skipti á birgi til að afhenda sams konar viðbótarvörur og -þjónustu:
- i. geta ekki farið fram af efnahags- eða tæknilegum ástæðum, s.s. vegna krafna um skiptihæfi eða rekstrarsamhæfi að því er varðar þann tækjabúnað, hugbúnað, þjónustu eða uppsett kerfi sem fyrir eru og aflað var með upphaflegum innkaupum og
 - ii. myndu hafa í för með sér verulegt óhagræði fyrir innkaupastofnunina eða umtalsverðan kostnað vegna tvíverknaðar,
- d) þegar ekki væri hægt að fá vörurnar eða þjónustuna afhentar eða afhenta tímanlega í opnu útboðsferli eða útboðsferli með forvali, svo fremi að algjöra nauðsyn beri til vegna brýnnar þarfar af völdum atburða sem viðkomandi innkaupastofnun getur ekki séð fyrir,
- e) þegar um ræðir vörur keyptar á vörumarkaði,
- f) þegar innkaupastofnun kaupir frumgerð eða fyrstu vöru eða þjónustu sem er þróuð að beiðni hennar í tengslum við og vegna tiltekins samnings um rannsókn, tilraun, athugun eða frumþróun. Frumþróun fyrstu vöru eða þjónustu getur falið í sér takmarkaða framleiðslu eða afhendingu í því skyni að fella inn niðurstöður vettvangsprófana og sýna fram á að varan eða þjónustan sé hæf til framleiðslu eða afhendingar í magni og samkvæmt viðurkenndum gæðastöðlum, en felur ekki í sér magnframleiðslu eða -afhendingu í því skyni að sannreyna markaðshæfi eða til að endurheimta rannsóknar- og þróunarkostnað,
- g) þegar um ræðir innkaup, sem eru gerð við sérlega hagstæðar aðstæður sem einungis koma upp í mjög skamman tíma vegna óvenjulegra ráðstafana, eins og ráðstafana vegna félagsslita, skiptameðferðar eða gjaldþrotameðferðar, en ekki þegar um ræðir venjubundin kaup af venjulegum birgjum eða
- h) þegar tilboð vinningshafa í hönnunarsamkeppni er valið til samningsgerðar, að því tilskildu að:
- i. samkeppnin hafi verið skipulögð þannig að samræmist grundvallarreglum þessa kafla, einkum þeim sem varða birtingu auglýsingar um fyrirhuguð innkaup og
 - ii. óháð dómnefnd eða nefnd um hönnunarsamkeppni dæmi þátttakendurna með það í huga að ganga til samninga um hönnunina við vinningshafa.
2. Innkaupastofnun skal taka saman skriflega skýrslu um sérhvert val til samningsgerðar skv. 1. mgr. Í skýrslunni skal koma fram nafn viðkomandi innkaupastofnunar, verðmæti og tegund þeirra vara eða þjónustu sem er keypt og yfirlýsing þar sem fram koma þær aðstæður og þau skilyrði sem er lýst í 1. mgr. og réttlættu notkun lokaðs útboðs.

Gr. 8.19

Rafræn uppboð.

1. Hyggist innkaupastofnun gera innkaup sem falla undir gildissvið þessa kafla og nota rafrænt uppboð skal viðkomandi innkaupastofnun láta sérhverjum þátttakanda í té eftirfarandi áður en hið rafræna uppboð hefst:
- a) sjálfvirku matsaðferðina, meðal annars þá stærðfræðiformúlu sem stuðst er við sem byggð er á þeim matsviðmiðunum sem sett eru fram í útboðsgögnum og notuð verður við sjálfvirka röðun eða endurröðun meðan á uppboðinu stendur,
 - b) niðurstöður upphaflegs mats á grunnþáttum tilboðs hans, standi til að velja tilboð til samningsgerðar á grundvelli hagstæðasta tilboðs og

- c) hvers kyns aðrar upplýsingar sem máli skipta og varða stýringu uppboðsins.

Gr. 8.20

Samningaviðræður.

1. Samningsaðili getur ákveðið að innkaupastofnanir hans efni til samningaviðræðna:
 - a) hafi viðkomandi stofnun gefið þá fyrirætlun til kynna í auglýsingu um fyrirhuguð innkaup samkvæmt gr. 8.10 eða
 - b) þegar mat leiðir í ljós að ekkert eitt tilboð sé augljóslega hagstæðast í ljósi þeirra tilteknu matsviðmiðana sem sett voru fram í auglýsingunni eða í útboðsgögnunum.
2. Innkaupastofnun skal:
 - a) tryggja að birgjar, sem taka þátt í samningaviðræðum, séu útilokaðir í samræmi við þær matsviðmiðanir sem settar voru fram í auglýsingunni eða í útboðsgögnunum og
 - b) sé efnt til samningaviðræðna, setja fram sameiginlegan frest fyrir þá birgja sem eru þátttakendur og eftir eru til að leggja fram ný eða endurskoðuð tilboð.

Gr. 8.21

Meðferð tilboða.

1. Innkaupastofnun skal taka við, opna og meðhöndla öll tilboð samkvæmt málsmeðferð sem tryggir sanngirni og óhlutdrægni í innkaupaferlinu og að farið sé með tilboð sem trúnaðarmál.
2. Innkaupastofnun skal ekki láta birgi gjalda þess ef tilboð hans berst eftir að tilgreindur frestur er liðinn vegna tafa sem stafa einvörðungu af glöpum af hálfu viðkomandi innkaupastofnunar.
3. Gefi innkaupastofnun birgjum tækifæri til að leiðrétta óviljandi formgalla, milli þess að tilboð eru opnuð og val til samningsgerðar fer fram, skal stofnunin veita öllum birgjum, sem eru þátttakendur, sama tækifæri.

Gr. 8.22

Val tilboða til samningsgerðar.

1. Til að tilboð komi til greina við val til samningsgerðar skal leggja það fram skriflega og skal tilboðið, við opnun, samrýmast grundvallarkröfum sem settar eru fram í auglýsingu og útboðsgögnum og vera frá birgi sem uppfyllir þátttökuskilyrði.
2. Innkaupastofnun skal, nema hún ákveði að val tilboðs til samningsgerðar þjóni ekki almanna-hagsmunum, ganga til samninga við þann birgi sem hún telur geta uppfyllt samningsskilyrðin og sem hefur, einvörðungu eftir þeim matsviðmiðunum að dæma sem eru tilgreind í auglýsingu og útboðsgögnum, lagt fram:
 - a) hagstæðasta tilboðið eða
 - b) þegar verð er eina viðmiðunin, tilboðið með lægsta verðinu.
3. Hafi innkaupastofnun borist tilboð, sem er óeðlilega lágt miðað við önnur tilboð sem borist hafa, getur hún gert fyrirspurn til birgisins til þess að fullvissa sig um að hann geti uppfyllt þátttökuskilyrði og staðið við skilmála samningsins.
4. Beiti innkaupastofnun valfrjálsum ákvæðum, hætti við innkaup eða breyti gerðum samningum, skal hún ekki fara fram með þeim hætti að farið sé í kringum skyldur samkvæmt ákvæðum þessa kafla.

Gr. 8.23

Gagnsæi upplýsinga um innkaup.

1. Innkaupastofnun skal án tafar veita birgjum, sem eru þátttakendur, upplýsingar um ákvarðanir sínar um val til samningsgerðar og gera það skriflega sé þess óskað. Innkaupastofnun skal, samanber þó ákvæði gr. 8.24 og að fram kominni beiðni, gera birgi, sem ekki er valinn, fyrir ástæðum þess að stofnunin valdi ekki tilboð hans og hverjir kostir tilboðs þess birgis sem varð hlutskarpastur eru borið saman við önnur tilboð.
2. Innkaupastofnun skal, eigi síðar en 72 dögum eftir val hvers tilboðs til samningsgerðar, birta í prentmiðli eða rafrænum miðli, sem er að finna í 7. viðbæti við XVI. viðauka, auglýsingu þar sem eftirfarandi upplýsingar um samninginn koma að minnsta kosti fram:

- a) lýsing þeirrar vöru eða þjónustu sem er keypt,
 - b) nafn og heimilisfang viðkomandi innkaupastofnunar,
 - c) nafn og heimilisfang þess birgis sem varð hlutskarpastur,
 - d) verðgildi þess tilboðs sem er tekið eða hæsta og lægsta boð sem tekið var til greina við ákvörðun um val tilboðs til samningsgerðar,
 - e) dagsetning vals tilboðs til samningsgerðar og
 - f) hvaða innkaupaaðferð var beitt og, í þeim tilvikum þegar notað var lokað útboð samkvæmt gr. 8.18, lýsing þeirra aðstæðna sem réttlættu notkun lokaðs útboðs.
3. Birtir viðkomandi innkaupastofnun auglýsinguna í rafrænum miðli eingöngu, skulu upplýsingarnar aðgengilegar á auðveldan hátt í hæfilega langan tíma.
4. Sérhver innkaupastofnun skal, skemmst í þrjú ár frá þeim degi þegar val tilboðs til samningsgerðar fór fram, varðveita gögn og skýrslur um útboðsferlið og val tilboða til samningsgerðar sem varða innkaup sem falla undir gildissvið þessa kafla, þ.m.t. þær skýrslur sem kveðið er á um í gr. 8.18 og þau gögn sem tryggja að rekja megi framkvæmd innkaupa, sem falla undir gildissvið þessa kafla, með rafrænum hætti.

Gr. 8.24

Upplýsingagjöf.

1. Samningsaðili skal, að beiðni annars samningsaðila, veita nauðsynlegar upplýsingar án tafar til að unnt sé að ganga úr skugga um hvort innkaup hafi farið fram með heiðarlegum hætti og með hlutleysi að leiðarljósi og í samræmi við ákvæði þessa kafla, þ.m.t. upplýsingar um eiginleika og viðeigandi kosti þess tilboðs sem var valið.
2. Í þeim tilvikum þegar afhending slíkra upplýsinga myndi skaða samkeppni í síðari útboðum, skal sá samningsaðili sem veitir upplýsingunum viðtöku ekki kunngera þær neinum birgi nema að höfðu samráði við og að fengnu samþykki þess samningsaðila sem lét upplýsingarnar í té.
3. Þrátt fyrir önnur ákvæði þessa kafla skal samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, ekki láta tilteknum birgi í té upplýsingar sem gætu skaðað sanngjarna samkeppni milli birgja.
4. Ekkert í þessum kafla skal túlka þannig að þess sé krafist að samningsaðili, þ.m.t. innkaupastofnanir hans, yfirvöld og endurskoðunaraðilar láti af hendi upplýsingar samkvæmt ákvæðum þessa kafla sem eru trúnaðarmál samkvæmt innlendri löggjöf hans eða þegar birting þeirra:
 - a) myndi hindra að lögum sé framfylgt,
 - b) kynni að skaða sanngjarna samkeppni milli birgja,
 - c) myndi skaða lögmæta viðskiptahagsmunum tiltekinna aðila, þ.m.t. vernd hugverka eða
 - d) myndi á annan hátt stríða gegn almannahagsmunum.

Gr. 8.25

Innlend leið til endurskoðunar vegna kvörtunar birgis.

1. Sérhver samningsaðili skal bjóða fram tímanlega, skilvirka og gagnsæja leið til endurskoðunar án mismununar á stjórnsýslu- eða dómsstigi, í samræmi við grunnregluna um tilhlýðilega málsmeðferð, sem birgir getur nýtt sér til þess að rísa gegn:
 - a) brotum á ákvæðum þessa kafla eða
 - b) hafi viðkomandi birgir ekki rétt á að rísa beint gegn brotum á ákvæðum þessa kafla samkvæmt landslögum samningsaðila, gegn vanrækslu þess að ráðstöfunum samningsaðila til þess að framkvæma ákvæði þessa kafla sé fylgt, þ.e. vanrækslu sem á sér stað í tengslum við innkaup sem falla undir gildissvið þessa kafla og þar sem viðkomandi birgir hefur, eða hefur haft, hagsmuna að gæta.Málsmeðferðarreglur um hvers kyns vefengingu skulu vera skriflegar og almenningi tiltækar.
2. Komi fram kvörtun frá birgi, í tengslum við innkaup sem falla undir gildissvið þessa kafla og þar sem viðkomandi birgir hefur, eða hefur haft, hagsmuna að gæta, þess efnis að um brot eða vanrækslu hafi verið að ræða, eins og fram kemur í 1. mgr., skal samningsaðili viðkomandi innkaupastofnunar hvetja hana og birginn til þess að leita lausnar á umkvörtunarefninu með samráði.

3. Sérhver birgir skal fá nægan tíma til að undirbúa og leggja fram erindi um vefengingu og skal hann aldrei vera skemmri en tíu dagar frá því að viðkomandi birgi varð kunnugt, eða hefði mátt vera kunnugt eins og ætlast mætti til, um tilefni vefengingarinnar.
4. Sérhver samningsaðili skal koma á fót eða tilnefna a.m.k. eina óhlutdræga stjórnsýslustofnun eða dómsvald, sem er óháð innkaupastofnunum hans (hér á eftir nefnd eða nefnt „endurskoðunaraðilinn“), til að taka við og taka til athugunar erindi birgis um vefengingu í tengslum við innkaup sem falla undir gildissvið þessa kafla.
5. Taki stofnun önnur en endurskoðunaraðili, er um getur í 4. mgr., erindi um vefengingu til athugunar, skal viðkomandi samningsaðili sjá til þess að viðkomandi birgir geti áfrýjað upphaflegu ákvörðuninni til endurskoðunaraðila sem er óháður þeirri innkaupastofnun sem gerir þau innkaup sem eru tilefni vefengingarinnar.
6. Sérhver samningsaðili skal tryggja að úrskurðir endurskoðunaraðila, sem er ekki dómstóll, skuli annaðhvort háðir endurskoðun á dómsstigi eða að slíkur aðili hafi verklagsreglur sem kveða á um að:
 - a) viðkomandi innkaupastofnun skuli svara erindinu um vefengingu skriflega og afhenda endurskoðunaraðilanum öll viðeigandi skjöl,
 - b) aðilar að málsmeðferðinni (hér á eftir nefndir „málsaðilar“) skuli eiga rétt á því að láta álit sitt í ljós áður en endurskoðunaraðilinn tekur ákvörðun um vefenginguna,
 - c) málsaðilarnir skuli eiga rétt á fyrirsvari og föruneysi,
 - d) málsaðilarnir hafi aðgang að allri málsmeðferðinni,
 - e) málsaðilarnir skuli hafa rétt til að fara þess á leit að málsmeðferðin sé opinber og að heimilt sé að leiða fram vitni og
 - f) úrskurðir eða tilmæli endurskoðunaraðilans séu sett fram tímanlega og skriflega og með skýringu á þeim forsendum sem liggja að baki hverjum úrskurði eða hverjum tilmælum.
7. Sérhver samningsaðili skal samþykkja eða viðhalda málsmeðferð þar sem kveðið er á um:
 - a) fljótvirkar, tímabundnar ráðstafanir til þess að viðhalda tækifæri viðkomandi birgis til að taka þátt í innkaupunum, t.d. ráðstafanir sem leiða til þess að útboðsferlinu sé frestað. Málsmeðferðin getur falið það í sér að taka megí tillit til neikvæðra afleiðinga sem vega þungt fyrir þá hagsmuni sem um ræðir, þ.m.t. almannahagsmunir, þegar ákvörðun er tekin um það hvort slíkum ráðstöfunum skuli beitt. Réttmætar ástæður fyrir því að hafast ekki að skulu lagðar fram skriflega og
 - b) aðgerð til leiðréttingar eða bætur vegna taps eða skaða sem orðinn er, sem má takmarka annaðhvort við kostnað við gerð tilboðsins eða kostnað vegna erindis um vefengingu, eða hvorttveggja, ákvarði endurskoðunaraðili að um brot á ákvæðum þessa kafla sé að ræða eða vanrækslu eins og fram kemur í 1. mgr.

Gr. 8.26

Breytingar og leiðréttingar á gildissviði.

1. Samningsaðili getur gert leiðréttingar á gildissviði samkvæmt þessum kafla, hvað hann varðar, sem eru einungis formlegs eðlis, eða gert minni háttar breytingar á skránum í XVI. viðauka, að því tilskildu að hann tilkynni hinum samningsaðilunum um þær skriflega og að enginn samningsaðili andmæli þeim skriflega innan 45 daga frá viðtöku tilkynningarinnar. Samningsaðili, sem gerir þess háttar leiðréttingar eða minni háttar breytingar, þarf ekki að láta hinum samningsaðilunum í té bætur til jöfnunar.
2. Samningsaðila er heimilt að breyta gildissviði sínu samkvæmt þessum kafla með öðrum hætti, að því tilskildu:
 - a) að hann tilkynni hinum samningsaðilunum það skriflega og bjóði jafnframt fram viðunandi bætur til jöfnunar til þess að viðhalda gildissviði sambærilegu því sem í gildi var fyrir breytinguna, með fyrirvara um ákvæði 3. mgr. og
 - b) að enginn samningsaðili andmæli skriflega innan 45 daga frá viðtöku tilkynningarinnar.
3. Samningsaðili þarf ekki að láta í té bætur til jöfnunar séu samningsaðilarnir því sammála að fyrirhugaðar breytingar taki til innkaupastofnunar sem samningsaðili hefur í reynd ekki lengur yfirráð yfir eða áhrif á. Andmæli samningsaðili fullyrðingu þess efnis að þess háttar opinber yfir-

ráð eða áhrif hafi í reynd verið afnumin, getur samningsaðilinn, sem andmælir, beðið um frekari upplýsingar eða samráð í því skyni að skýrt verði eðli hvers kyns opinberra yfiráðna eða áhrifa og að komist verði að samkomulagi um að viðkomandi innkaupastofnun falli áfram undir gildissvið þessa kafla.

Gr. 8.27

Samvinna.

1. Samningsaðilarnir viðurkenna mikilvægi samstarfs í því skyni að öðlast betri skilning á fyrirkomulagi opinberra innkaupa hvers þeirra um sig og greiðari aðgang að mörkuðum hvers og eins, einkum fyrir birgja sem teljast lítil fyrirtæki.
2. Samningsaðilar skulu leitast við að starfa saman í málum eins og:
 - a) þróun og notkun rafrænna fjarskipta innan fyrirkomulags opinberra innkaupa og
 - b) skiptum á reynslu og upplýsingum; nefna má regluramma, bestu starfsvenjur og tölfræðilegar upplýsingar.

Gr. 8.28

Frekari samningaviðræður.

Þjóði samningsaðili aðila, öðrum en samningsaðilunum, síðar meir aukinn ávinning að því er varðar gildissvið aðgangs að markaði hans fyrir opinber innkaup, sem samkomulag er um samkvæmt ákvæðum þessa kafla, skal hann fallast á, að beiðni annars samningsaðila, að hefja samningaviðræður í því skyni að útvíkka gildissvið samkvæmt ákvæðum þessa kafla á grundvelli gagnkvæmni.

9. KAFLI

SAMKEPPNI

Gr. 9

Reglur um samkeppni fyrirtækja.

1. Eftirfarandi starfshættir fyrirtækja samrýmast ekki rétttri framkvæmd samnings þessa að svo miklu leyti sem þeir kunna að hafa áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna:
 - a) samningar milli fyrirtækja, ákvarðanir samtaka fyrirtækja og samstilltar aðgerðir fyrirtækja sem miða að því eða verða þess valdandi að koma í veg fyrir, takmarka eða raska samkeppni,
 - b) misnotkun eins eða fleiri fyrirtækja á markaðsráðandi stöðu á yfiráðasvæði samningsaðila, í heild eða á verulegum hluta þess.
2. Ákvæði 1. mgr. gilda einnig um starfsemi opinberra fyrirtækja og fyrirtækja sem njóta sér- eða einkaréttar, sem samningsaðilarnir veita þeim, svo fremi beiting fyrrnefndra ákvæða hindri ekki, að lögum eða í reynd, framkvæmd tiltekinna opinberra verkefna sem þeim hafa verið falin.
3. Ákvæði 1. og 2. mgr. skal ekki túlka þannig að þau skapi beinar, nýjar skyldur fyrir fyrirtæki.
4. Þeir samningsaðilar sem eiga hlut að máli skulu vinna saman og hafa samráð þegar þeir fást við samkeppnishamlandi starfshætti, eins og útskýrt er í 1. mgr., með það að markmiði að stöðva slíka starfshætti eða skaðleg áhrif þeirra á viðskipti. Samvinna getur falist í því að skiptast á viðeigandi upplýsingum sem samningsaðilunum eru tiltækar. Enginn samningsaðili skal krafinn um upplýsingar sem eru bundnar trúnaði samkvæmt innlendri löggjöf hans.
5. Telji samningsaðili að tilteknir starfshættir hafi áfram áhrif á viðskipti, í skilningi ákvæða 1. mgr., að lokinni samvinnu eða samráði í samræmi við ákvæði 4. mgr., getur hann óskað eftir samráði í sameiginlegu nefndinni. Þeir samningsaðilar sem eiga hlut að máli skulu veita sameiginlegu nefndinni alla nauðsynlega aðstoð við könnun málsins. Sameiginlega nefndin skal, innan 30 daga frá viðtöku tilkynningarinnar, kanna þær upplýsingar sem eru veittar í þeim tilgangi að greiða fyrir lausn málsins sem er gagnkvæm og viðunandi.

10. KAFLI VIÐSKIPTI OG SJÁLFBÆR ÞRÓUN

Gr. 10.1

Samhengi og markmið.

1. Samningsaðilarnir minnst yfirlýsingar ráðstefnu Sameinuðu þjóðanna um umhverfi mannsins frá 1972, Ríóyfirlýsingarinnar um umhverfi og þróun frá 1992, framkvæmdaáætlunar 21 um umhverfi og þróun frá 1992, Jóhannesarborgaráætlunarinnar um sjálfbæra þróun frá 2002, niðurstöðuskýrslu Ríó+20-ráðstefnunnar „Sú framtíð sem við óskum okkur“ frá 2012, niðurstöðuskýrslu leiðtogafundar Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun „Umbreyting heimsins: Áætlun um sjálfbæra þróun árið 2030“ frá 2015, yfirlýsingar Alþjóðavinnuáætlunastofnunarinnar um grundvallarreglur og -réttindi við vinnu, ásamt eftirfylgni hennar frá 1998, ráðherraýfirlýsingar Efnahags- og félagsmálaráðs SP um atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störf frá 2006 og yfirlýsingar Alþjóðavinnuáætlunastofnunarinnar um félagslegt réttlæti í þágu samngjarnrar alþjóðavæðingar frá 2008.
2. Samningsaðilarnir viðurkenna að efnahagsþróun, félagsleg þróun og umhverfisvernd eru víxl-tengdir þættir sjálfbærrar þróunar sem styðja hvern annan. Þeir leggja áherslu á þann ávinning sem samvinna um viðskiptatengd vinnu- og umhverfismál skapar sem lið í alþjóðlegri aðkomu að viðskiptum og sjálfbærri þróun.
3. Samningsaðilarnir áretta þá skuldbindingu sína að efla þróun milliríkjaviðskipta þannig að stuðlað sé að því að markmiðið um sjálfbæra þróun náist og að tryggt sé að það markmið sé fellt inn í viðskiptatengsl samningsaðilanna og endurspeglar í þeim.

Gr. 10.2

Gildissvið.

1. Sé ekki kveðið á um annað í þessum kafla gilda ákvæði hans um þær ráðstafanir sem hafa áhrif á viðskipta- og fjárfestingatengda þætti vinnu- og umhverfismála og samningsaðilarnir samþykkja eða viðhalda.
2. Vísunin til vinnu í þessum kafla tekur til þeirra málefna sem varða framkvæmdaráætlunina um mannsæmandi störf, eins og hún var samþykkt innan Alþjóðavinnuáætlunastofnunarinnar.

Gr. 10.3

Réttur til reglusetningar og verndarstig.

1. Sérhver samningsaðili skal, um leið og viðurkenndur er réttur sérhvers samningsaðila, með fyrirvara um ákvæði samnings þessa, til að ákveða eigin verndarstig í umhverfis- og vinnumálum og til að samþykkja eða breyta til samræmis við það viðeigandi lögum sínum og stefnumálum, leitast við að tryggja að í lögum hans, stefnumálum og starfsháttum sé kveðið á um og hvatt til þess að komið verði á háu verndarstigi í umhverfis- og vinnumálum í samræmi við staðla, meginreglur og samninga er um getur í gr. 10.5 og gr. 10.7 og skal hann leggja sig fram um að hækka enn frekar það verndarstig sem kveðið er á um í þeim lögum og stefnumálum.
2. Samningsaðilarnir viðurkenna mikilvægi þess, þegar þeir undirbúa og framkvæma ráðstafanir í tengslum við þau umhverfis- og vinnuskilyrði sem hafa áhrif á viðskipti og fjárfestingar milli þeirra, að tekið sé tillit til vísindalegra, tæknilegra og annarra upplýsinga og viðeigandi alþjóðlegra staðla, leiðbeininga og tilmæla.

Gr. 10.4

Verndarstigi haldið uppi þegar lögum, reglugerðum eða stöðlum er beitt og þeim framfylgt.

1. Samningsaðili skal ekki skirrast við að framfylgja með virkum hætti lögum sínum, reglugerðum eða stöðlum á sviði umhverfis- og vinnumála þannig að hafi áhrif á viðskipti eða fjárfestingar milli samningsaðilanna.
2. Samningsaðili skal ekki, með fyrirvara um ákvæði gr. 10.3:
 - a) draga úr eða lækka verndarstig á sviði umhverfis- eða vinnumála, sem lög hans, reglugerðir eða staðlar mæla fyrir um, í þeim eina tilgangi að hvetja til fjárfestinga frá öðrum samnings-

aðila eða að leita eftir eða auka samkeppnisforskot framleiðenda eða þjónustuveitenda sem stunda rekstur á yfirráðasvæði hans eða

- b) fella úr gildi eða víkja frá með öðrum hætti eða bjóðast til að fella úr gildi eða víkja frá með öðrum hætti slíkum lögum, reglugerðum eða stöðlum í þeim tilgangi að hvetja til fjárfestinga frá öðrum samningsaðila eða að leita eftir eða auka samkeppnisforskot framleiðenda eða þjónustuveitenda sem stunda rekstur á yfirráðasvæði hans.

Gr. 10.5

Alþjóðlegir staðlar og samningar á sviði vinnumála.

1. Samningsaðilarnir vísa til þeirra skyldna sem leiðir af aðild að Alþjóðavinnumálastofnuninni og af yfirlýsingu Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um grundvallarviðmið og réttindi við vinnu og eftirfylgni hennar, sem var samþykkt á 86. Alþjóðavinnuálaþinginu árið 1998, þ.e. að virða, halda fram og framkvæma meginreglur um grundvallarréttindi, nánar tiltekið um:
 - a) félagaþreifi og viðurkenningu réttarins í reynd til að gera kjarasamninga,
 - b) að útrýma þvingunar- eða nauðungarvinnu í hvaða mynd sem er,
 - c) að afnema barnavinnu með virkum hætti og
 - d) að útrýma mismunum með tilliti til atvinnu og starfa.
2. Samningsaðilarnir áréttu þá skuldbindingu sína, samkvæmt ráðherraýfirlýsingu Efnahags- og félagsmálaráðs Sameinuðu þjóðanna frá 2006 um atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störf, að viðurkenna mikilvægi arðbærrar atvinnu fyrir alla og mannsæmandi starfa fyrir alla sem meginþátt sjálfbærrar þróunar fyrir öll lönd og sem forgangsmarkmið samvinnu ríkja í milli og að ýta undir þróun milliríkjavíðskipta þannig að stuðli að arðbærri atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störfum fyrir alla.
3. Samningsaðilarnir vísa til þeirra skyldna sem leiðir af aðild að Alþjóðavinnumálastofnuninni þess efnis að framkvæma með skilvirkum hætti þá samninga Alþjóðavinnumálastofnunarinnar sem þeir hafa fullgilt og að halda áfram og með sjálfbærum hætti að fullgilda grundvallarsamninga Alþjóðavinnumálastofnunarinnar og aðra samninga sem hún hefur flokkað sem uppfærða samninga.
4. Samningsaðilarnir áréttu, eins og kemur fram í yfirlýsingu Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um félagslegt réttlæti í þágu sanngjarnrar alþjóðavæðingar, sem var samþykkt á 97. samkomu Alþjóðavinnuálaþingsins árið 2008, að eigi skuli skírskota til brota á grundvallarreglum og -réttindum við vinnu eða notfæra sér slík brot með öðrum hætti sem réttmæta og lögmæta hlutfallslega yfirburði og að eigi skuli nota reglur á sviði vinnumála sem verndarstefnu.

Gr. 10.6

Viðskipti með vörur úr skógafurðum.

1. Samningsaðilarnir skuldbinda sig, í því skyni að efla sjálfbæra stjórnun skógarauðlinda og með því, meðal annars, draga úr losun gróðurhúsalofttegunda vegna skógeyðingar og hnignunar náttúrulegra skóga og mólendis í tengslum við starfsemi innan og handan skógarnytjageirans, til að vinna saman á viðeigandi, fjöhlíða vettvangi þar sem þeir eru þátttakendur og á tvíhliða samstarfsvettvangi sem fyrir er, ef við á, í því augnamiði að bæta framfylgd innlendra laga og stjórnunarhætti á sviði skógarnytja og efla viðskipti með löglegar og sjálfbærar vörur úr skógafurðum, landbúnaðarafurðir og afurðir námugraftar.
2. Gagnleg tæki til að ná þessu markmiði gætu meðal annars verið að stuðla að gerð lista yfir trjátegundir sem falla undir samninginn um alþjóðaverslun með tegundir villtra dýra og plantna sem eru í útrýmingarhættu (CITES), að því er varðar trjátegundir sem eru í útrýmingarhættu, vottunarkerfi fyrir skógafurðir sem eru til komnar með sjálfbærum hætti og svæðisbundnir eða tvíhliða frjálsir samstarfssamningar um framfylgd laga, stjórnunarhætti og viðskipti á sviði skógarnytja (FLEGT).

Gr. 10.7

Fjölhliða samningar og meginreglur um umhverfismál.

Samningsaðilarnir áréttu þá skuldbindingu sína að innleiða með skilvirkum hætti í lög sín og starfshætti þá fjölhliða samninga um umhverfismál sem þeir eru aðilar að og að þeir fari að meginreglum um umhverfismál sem felast í þeim alþjóðlegu gæringum er um getur í gr. 10.1.

Gr. 10.8

Efning viðskipta og fjárfestinga sem ýta undir sjálfbæra þróun.

1. Samningsaðilarnir skulu kappkosta að greiða fyrir og ýta undir erlendar fjárfestingar og viðskipti með og útbreiðslu á vörum og þjónustu sem koma umhverfinu til góða, þ.m.t. umhverfistækni, sjálfbær endurnýjanleg orka og vörur og þjónusta sem eru orkunýtnar og umhverfismerkta. Tengdar hindranir aðrar en tollar verða teknar til athugunar sem liður í þessari viðleitni.
2. Samningsaðilarnir skulu kappkosta að greiða fyrir og ýta undir erlendar fjárfestingar og viðskipti með og útbreiðslu á vörum og þjónustu, sem stuðla að sjálfbærri þróun, meðal annars vörum og þjónustu sem eru bundnar áætlunum eins og um heiðarleg og siðleg viðskipti.
3. Samningsaðilarnir samþykkja í þessu skyni að skiptast á skoðunum og kunna að taka til umfjöllunar, sameiginlega eða tvíhliða, samvinnu á þessu sviði.
4. Samningsaðilarnir skulu hvetja til samstarfs fyrirtækja með tilliti til vara, þjónustu og tækni sem stuðla að sjálfbærri þróun og koma umhverfinu til góða.

Gr. 10.9

Samstarf á alþjóðavettvangi.

Samningsaðilarnir skulu kappkosta að efla samvinnu sín á milli á sviði vinnu- og umhverfismála, sem varða viðskipti og fjárfestingar og þar sem um gagnkvæma hagsmuni er að ræða, á viðeigandi tvíhliða, svæðisbundnum og fjölhliða vettvangi þar sem þeir eru þátttakendur.

Gr. 10.10

Framkvæmd og samráð.

1. Sérhvert samningsríki skal tilnefna tengilið vegna framkvæmdar ákvæða þessa kafla.
2. Samningsaðili getur, í gegnum tengiliðinn sem um getur í 1. mgr., óskað eftir samráði við sérfræðinga eða samráði innan sameiginlegu nefndarinnar vegna mála sem rísa og varða ákvæði þessa kafla. Samningsaðilarnir skulu gera sitt ítrasta til að finna lausn á umræddum málum sem gagnkvæm sátt er um. Samningsaðilarnir geta leitað ráða hjá viðkomandi alþjóðastofnunum eða alþjóðlegum aðilum, þar sem það á við og með fyrirvara um samkomulag sín á milli.
3. Samningsaðilarnir skulu ekki hagnýta sér gerðardómsmeðferð samkvæmt ákvæðum 12. kafla í málum sem rísa og varða ákvæði þessa kafla.

Gr. 10.11

Endurskoðun.

Samningsaðilarnir skulu endurskoða reglulega innan sameiginlegu nefndarinnar hvernig hefur miðað að ná þeim markmiðum sem sett eru fram í þessum kafla og fjalla um viðeigandi þróun á alþjóðavettvangi til þess að greina þau svið þar sem frekari aðgerðir gætu stuðlað að því að ná fyrrnefndum markmiðum.

11. KAFLI

STOFNANAÁKVÆÐI

Gr. 11

Sameiginlega nefndin.

1. Samningsaðilarnir setja hér með á stofn sameiginlega nefnd EFTA-ríkjanna og Georgíu (hér á eftir nefnd „sameiginlega nefndin“) sem samanstendur af fulltrúum hvers og eins samningsaðila. Fulltrúar samningsaðilanna skulu vera háttsettir embættismenn sem samningsaðilarnir tilnefna í þessu skyni.
2. Sameiginlega nefndin skal:

- a) hafa yfirumsjón með og yfirfara framkvæmd samnings þessa,
 - b) endurskoða stöðugt þann kost að ryðja enn frekar úr vegi viðskiptahindrunum og öðrum takmarkandi ráðstöfunum vegna viðskipta milli samningsaðilanna,
 - c) hafa umsjón með frekari þróun samnings þessa,
 - d) hafa yfirumsjón með starfi allra undirnefnda og vinnuhópa sem komið er á fót samkvæmt ákvæðum samnings þessa,
 - e) leitast við að leysa deilur sem kunna að rísa um túlkun eða framkvæmd samnings þessa og
 - f) fjalla um hvert það mál annað sem kann að hafa áhrif á rekstur samnings þessa.
3. Sameiginlega nefndin getur ákveðið að setja á fót undirnefndir og vinnuhópa sem hún telur þörf á sér til aðstoðar við að ljúka verkefnum sínum. Undirnefndirnar og vinnuhóparnir skulu starfa í umboði sameiginlegu nefndarinnar, nema kveðið sé á um annað í samningi þessum.
 4. Sameiginlegu nefndinni er heimilt að taka ákvarðanir í samræmi við ákvæði samnings þessa. Í öðrum málum er sameiginlegu nefndinni heimilt að senda frá sér tilmæli.
 5. Ákvarðanir og tilmæli sameiginlegu nefndarinnar skulu tekin og send með samhljóða samþykki. Þegar fyrirsjáanlegt er að ákvæði samnings þessa varðar einungis tiltekna samningsaðila getur sameiginlega nefndin samþykkt ákvarðanir og sent frá sér tilmæli viðvíkjandi málum sem varða einungis eitt eða nokkur EFTA-ríki og Georgíu. Einungis hlutaðeigandi samningsaðilar skulu greiða atkvæði í slíkum tilvikum og þær ákvarðanir eða tilmæli sem um ræðir skulu aðeins gilda gagnvart þeim samningsaðilum.
 6. Sameiginlega nefndin skal koma saman innan eins árs frá því að samningur þessi öðlast gildi. Eftir það skal hún koma saman þegar nauðsyn krefur, en að öllu jöfnu annað hvert ár. Fundir sameiginlegu nefndarinnar skulu vera undir sameiginlegu forsæti eins EFTA-ríkjanna og Georgíu.
 7. Sérhver samningsaðili getur, hvenær sem er, farið fram á það, með skriflegri tilkynningu til hinna samningsaðilanna, að sérstakur fundur sameiginlegu nefndarinnar verði haldinn. Slíkur fundur skal haldinn innan 30 daga frá því að beiðninni er veitt viðtaka, nema samningsaðilarnir séu ásáttir um annað.
 8. Sameiginlega nefndin getur ákveðið að breyta viðaukunum og viðbættunum við samning þennan og, með fyrirvara um ákvæði 9. mgr., sett fram gildistökudag þess konar ákvarðana.
 9. Hafi fulltrúi samningsaðila í sameiginlegu nefndinni samþykkt ákvörðun með fyrirvara um að innlend lagaskilyrði verði uppfyllt, skal ákvörðunin öðlast gildi þann dag þegar síðasti samningsaðilinn tilkynnir að innlendum skilyrðum hans hafi verið fullnægt, nema seinni dagsetning sé tilgreind í sjálfri ákvörðuninni. Sameiginlega nefndin getur ákveðið að ákvörðunin skuli öðlast gildi að því er varðar þá samningsaðila sem hafa uppfyllt innlend skilyrði sín, að því tilskildu að Georgía sé einn þessara samningsaðila. Samningsaðila er heimilt að beita ákvörðun sameiginlegu nefndarinnar til bráðabirgða þar til ákvörðunin öðlast gildi gagnvart honum, með fyrirvara um lagaskilyrði hans.
 10. Sameiginlega nefndin setur sér starfsreglur.

12. KAFLI LAUSN DEILUMÁLA

Gr. 12.1

Gildissvið og umfang.

1. Ákvæði þessa kafla gilda um lausn hvaða deilumála sem er sem varða túlkun eða beitingu ákvæða samnings þessa.
2. Heimilt er að leysa deilur vegna sama máls sem rís og varðar bæði samning þennan og samninginn um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar á öðrum hvorum vettvangi að ákvörðun þess samningsaðila sem leggur fram kvörtun.¹¹ Sá vettvangur sem þannig er valinn skal notaður eingöngu.
3. Að því er varðar ákvæði 2. mgr. ræðst málsmeðferð við lausn deilumála, samkvæmt samningnum um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, af beiðni samningsaðila um stofnun gerðardóms skv. 6. gr. samkomulags Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um reglur og málsmeðferð við lausn deilu-

¹¹ Að því er varðar þennan kafla geta hugtökin „samningsaðili“, „deiluaðili“, „samningsaðili sem leggur fram kvörtun“ og „samningsaðili sem kvörtun beinist gegn“ gefið til kynna einn samningsaðila eða fleiri.

mála, en málsmeðferð við lausn deilumála, samkvæmt samningi þessum, ræðst af beiðni um gerðardómsmeðferð skv. 1. mgr. gr. 12.4.

Gr. 12.2

Sáttaumleitanir.

1. Sáttaumleitanir eru málsmeðferð sem er reynd af frjálsum vilja, komi samningsaðilarnir sér saman um það. Þær geta hafist, þeim kann að verða haldið áfram og hætt hvenær sem er, einnig á meðan málsmeðferð í gerðardómi, sem er stofnsettur í samræmi við ákvæði þessa kafla, stendur yfir.
2. Málsmeðferð, sem felst í sáttaumleitunum, skal fara fram í trúnaði og hefur ekki áhrif á rétt samningsaðila komi til frekari málsmeðferðar.

Gr. 12.3

Samráð.

1. Samningsaðilar skulu ætíð leitast við að ná samkomulagi um túlkun og beitingu ákvæða samnings þessa og gera sitt ýtrasta, með samvinnu og samráði, til að finna lausn, sem gagnkvæm sátt er um, í hverju því máli sem rís á grundvelli ákvæða þessarar greinar.
2. Samningsaðili getur farið skriflega fram á samráð við annan samningsaðila telji sá fyrrnefndi að ráðstöfun samræmist ekki ákvæðum samnings þessa. Sá samningsaðili sem fer fram á samráð skal jafnframt tilkynna hinum samningsaðilunum skriflega um beiðnina. Sá samningsaðili sem beiðninni er beint til skal svara henni innan 10 daga frá viðtöku hennar. Samráð skal fara fram innan sameiginlegu nefndarinnar, nema þeir samningsaðilar sem leggja fram beiðni um samráð eða slíkri beiðni er beint til séu ásáttir um annað.
3. Samráð skal hefjast innan 30 daga frá viðtöku beiðni um samráð. Samráð um brýn málefni, þ.m.t. um vörur sem eru viðkvæmar fyrir skemmdum, skal hefjast innan 15 daga frá viðtöku beiðni um samráð. Svári samningsaðilinn, sem beiðninni er beint til, ekki innan tíu daga eða gangi ekki til samráðs innan 30 daga frá viðtöku beiðninnar um samráð, eða innan 15 daga ef málin eru brýn, á samningsaðilinn, sem leggur fram beiðnina, rétt á að fara fram á að gerðardómur verði stofnsettur í samræmi við ákvæði gr. 12.4.
4. Deiluaðilarnir skulu veita nægilegar upplýsingar til að unnt sé að kanna til fulls hvort viðkomandi ráðstöfun sé í ósamræmi við samning þennan eður ei og fara með hvers kyns trúnaðarupplýsingar, sem skipst er á meðan samráðið varir, á sama hátt og samningsaðilinn sem veitir upplýsingarnar.
5. Samráðið skal fara fram í trúnaði og hefur ekki áhrif á rétt samningsaðilanna, komi til frekari málsmeðferðar.
6. Deiluaðilarnir skulu tilkynna hinum samningsaðilunum um hverja þá lausn málsins sem gagnkvæmt samkomulag er um.

Gr. 12.4

Stofnun gerðardóms.

1. Leiði samráðið, sem um getur í gr. 12.3, ekki til lausnar deilu innan 60 daga, eða 30 daga í tengslum við brýnt mál, þ.m.t. um vörur sem eru viðkvæmar fyrir skemmdum, frá því að samningsaðilinn, sem kvörtun beinist gegn, veitir beiðninni um samráð viðtöku, getur sá samningsaðili sem leggur fram kvörtun, með skriflegri beiðni til samningsaðilans sem kvörtunin beinist gegn, farið fram á að gerðardómur verði settur á stofn. Afrit af þessari beiðni skal sent hinum samningsaðilunum til þess að þeir geti ákveðið hvort þeir vilji taka þátt í gerðardómsferlinu.
2. Í beiðni um stofnun gerðardóms skal tilgreina þá sérstöku ráðstöfun sem um ræðir og leggja fram stutta samantekt um þann lagalega grundvöll og staðreyndagrunn sem kvörtunin hvílir á.
3. Þrír gerðarmenn sitja í gerðardóminum og eru skipaðir í samræmi við hinar *valkvæðu reglur Alþjóðagerðardómsins í Haag um gerðardómsmeðferð deilna milli tveggja ríkja*, eins og þær öðluðust gildi frá 20. október 1992 (hér á eftir nefndar „valkvæðu reglurnar“), að breyttu breytanda. Stofndagur gerðardómsins telst vera dagurinn þegar formaðurinn er skipaður.
4. Erindisbréf gerðardómsins er sem hér segir, nema deiluaðilarnir komi sér saman um annað innan 20 daga frá viðtöku beiðninnar um stofnun gerðardómsins:

„að rannsaka, í ljósi viðeigandi ákvæða samnings þessa, það mál sem um getur í beiðninni um stofnun gerðardóms samkvæmt gr. 12.4 og komast að niðurstöðu á grundvelli laga og staðreynda og finna orsakir, ásamt því að gefa út tilmæli, ef við á, um lausn deilunnar og framkvæmd úrskurðarins.“

5. Leggi fleiri en einn samningsaðili fram beiðni um stofnun gerðardóms í tengslum við sama mál eða taki beiðnin til fleiri en eins samningsaðila sem kvörtun beinist gegn og ávallt þegar það er framkvæmanlegt, skal stofna einn gerðardóm til að kanna umkvörtunarefni sem tengjast sama máli.
6. Samningsaðili, sem er ekki deiluaðili, á rétt á, eftir að hafa afhent deiluaðilunum skriflega tilkynningu, að leggja skriflegar greinargerðir fyrir gerðardóminn, að fá afhentar skriflegar greinargerðir, meðal annars viðauka, frá deiluaðilunum, að vera viðstaddur skýrslugjöf og að gefa munnlegar yfirlýsingar.

Gr. 12.5

Málsmeðferð gerðardómsins.

1. Um málsmeðferð gerðardómsins fer eftir valkvæðu reglunum, að breyttu breytanda, nema annað sé tilgreint í samningi þessum eða samningsaðilarnir komi sér saman um annað.
2. Gerðardómurinn skal kanna það mál sem vísað er til hans í beiðninni um stofnun gerðardóms í ljósi viðeigandi ákvæða samnings þessa sem eru túlkuð eftir hefðbundnum reglum um túlkun þjóðaréttar.
3. Öll málsmeðferð skal fara fram á ensku. Skýrslugjöf fyrir gerðardóminum skal opin almenningi, nema deiluaðilarnir komi sér saman um annað.
4. Engin einhliða (*ex parte*) samskipti skulu vera við gerðardóminn um mál sem hann hefur til meðferðar.
5. Samningsaðili skal senda hinum deiluaðilanum skriflegar greinargerðir sínar, skriflegar gerðir munnlegs framburðar og svara við spurningum gerðardómsins, jafnhliða því að framangreind atriði eru send gerðardóminum.
6. Samningsaðilarnir skulu gæta trúnaðar um þær upplýsingar sem gerðardóminum eru sendar, enda hafi sá deiluaðili sem þær sendir auðkennt þær sem trúnaðarmál.
7. Meirihluti gerðarmanna tekur ákvarðanir gerðardómsins. Hvaða gerðarmanni sem er er heimilt að gefa sérálit um málefni sem eru ekki samþykkt samhljóða. Gerðardómurinn skal ekki gefa upp hverjir gerðarmanna standa að meirihluta- eða minnihlutaáliti.

Gr. 12.6

Skýrslur gerðardóms.

1. Gerðardómurinn ætti að senda deiluaðilunum frumskýrslu, sem inniheldur niðurstöður og úrskurði hans, eigi síðar en 90 dögum eftir að gerðardómurinn er stofnsettur. Deiluaðila er heimilt að senda gerðardóminum skriflegar athugasemdir innan 14 daga frá viðtöku frumskýrslunnar. Gerðardómurinn ætti að afhenda deiluaðilunum lokaskýrslu innan 30 daga frá því að þeir veita frumskýrslunni viðtöku.
2. Senda skal samningsaðilunum lokaskýrsluna, ásamt öllum skýrslum samkvæmt ákvæðum gr. 12.8 og gr. 12.9. Skýrslurnar skal birta almenningi, nema deiluaðilarnir ákveði annað.
3. Allir úrskurðir gerðardómsins samkvæmt hvaða ákvæði þessa kafla sem er skulu vera endanlegir og bindandi fyrir deiluaðilana.

Gr. 12.7

Málsmeðferð í gerðardómi frestað eða hætt.

1. Séu deiluaðilarnir því sammála getur gerðardómur gert hlé á starfi sínu hvenær sem er, þó ekki lengur en í 12 mánuði. Hafi hlé á störfum gerðardóms varað lengur en í 12 mánuði fellur umboð gerðardómsins til að fjalla um deiluna úr gildi, nema deiluaðilarnir séu ásáttir um annað.
2. Samningsaðili, sem leggur fram kvörtun, getur dregið kvörtun sína til baka hvenær sem er áður en frumskýrslan er birt. Slík afturköllun hefur engin áhrif á rétt hans til að leggja síðar fram nýja kvörtun vegna sama máls.

3. Deiluaðilarnir geta hvenær sem er samþykkt að meðferð gerðardómsins, sem stofnaður er samkvæmt samningi þessum, skuli hætt með því að tilkynna formanni hans sameignlega og skriflega um það.
4. Gerðardómur getur, á hvaða stigi málsmeðferðar sem er og áður en lokaskýrslan er birt, lagt til að deiluaðilarnir leiti vinsamlegrar lausnar á deilunni.

Gr. 12.8

Framkvæmd efnisatriða lokaskýrslu gerðardóms.

1. Sá samningsaðili sem kvörtun beinist gegn skal umsvifalaust hlíta úrskurðinum í lokaskýrslunni. Reynist ekki unnt að uppfylla ákvæði lokaskýrslunnar þegar í stað, skulu deiluaðilarnir leitast við að semja um hæfilegan frest til þess. Liggi slíkt samkomulag ekki fyrir innan 45 daga frá útgáfudegi lokaskýrslunnar, getur hvor deiluaðila sem er farið þess á leit við hinn upphaflega gerðardóm að hann ákveði lengd hæfilegs frests í ljósi sérstakra aðstæðna í málinu. Gerðardómurinn ætti að fella úrskurð sinn innan 30 daga frá viðtökuþingi fyrrnefndrar beiðni.
2. Sá samningsaðili sem kvörtun beinist gegn skal tilkynna hinum deiluaðilanum um þá ráðstöfun sem samþykkt er til að fylgja úrskurðinum í lokaskýrslunni eftir og gefa ítarlega lýsingu á því hvernig ráðstöfunin tryggir eftirfylgni, það er lýsingu sem nægir til þess að hinn deiluaðilinn geti lagt mat á ráðstöfunina.
3. Sé ágreiningur um hvort ráðstöfun sé til staðar sem fylgir eftir úrskurðinum í lokaskýrslunni eða um hvort sú ráðstöfun samrýmist úrskurðinum, skal sami gerðardómur kveða upp úr um þess háttar ágreining, óski annar hvor deiluaðila eftir því, áður en unnt er að sækja bætur eða fresta ávinningi í samræmi við ákvæði gr. 12.9. Gerðardómurinn ætti að fella úrskurð sinn innan 90 daga frá viðtöku fyrrnefndrar beiðni.

Gr. 12.9

Bætur og frestun ívilnana eða annarra skyldna.

1. Hlíti samningsaðilinn, sem kvörtun beinist gegn, ekki úrskurði gerðardómsins sem um getur í gr. 12.8 eða tilkynni samningsaðilanum, sem leggur fram kvörtun, um að hann hyggist ekki hlíta úrskurðinum í lokaskýrslu gerðardómsins, skal fyrstnefndi samningsaðilinn, fari sá samningsaðili sem leggur fram kvörtun fram á það, ganga til samráðs í því augnamiði að ná samkomulagi um bætur sem gagnkvæm sátt er um. Einungis í því tilviki að farið hafi verið fram á fyrrnefnt samráð og ekkert samkomulag hafi náðst innan 20 daga frá viðtöku beiðninnar, ber þeim samningsaðila sem leggur fram kvörtun réttur til að fresta því að veita ívilnanir eða að gegna öðrum skyldum, sem leiðir af samningi þessum, en einungis til jafns við þær sem ráðstöfunin, sem gerðardómurinn ákvað að samræmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hefur áhrif á.
2. Þegar sá samningsaðili sem leggur fram kvörtun tekur til athugunar hvaða ívilnunum eða öðrum skyldum skuli frestað, ætti hann fyrst að leitast við að fresta ívilnunum eða öðrum skyldum á sama sviði eða sviðum og ráðstöfunin, sem gerðardómurinn ákvað að samræmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hefur áhrif á. Telji samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun, það hvorki gerlegt né vænlegt til árangurs að fresta ívilnunum eða öðrum skyldum á sama sviði eða sviðum, getur hann frestað ívilnunum eða öðrum skyldum á öðrum sviðum.
3. Samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun, skal tilkynna þeim samningsaðila sem kvörtun beinist gegn um þær ívilnanir eða aðrar skyldur sem sá fyrrnefndi hyggst fresta, um ástæður þess háttar frestunar og hvenær frestunin hefjist, eigi síðar en 30 dögum fyrir þann dag þegar frestunin á að koma til framkvæmda. Þeim samningsaðila sem kvörtun beinist gegn er heimilt að fara þess á leit við upphaflega gerðardóminn, innan 15 daga frá viðtöku fyrrnefndrar tilkynningar, að hann felli úrskurð þess efnis hvort þær ívilnanir eða aðrar skyldur sem samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun, hyggst fresta jafngildi þeim sem ráðstöfunin, sem ákveðið var að samræmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hafði áhrif á og hvort fyrirhuguð frestun samræmist ákvæðum 1. og 2. mgr. Gerðardómurinn ætti að fella úrskurð sinn innan 45 daga frá viðtöku fyrrnefndrar beiðni. Eigi skal fresta ívilnun eða öðrum skyldum fyrir en gerðardómurinn hefur birt úrskurð sinn.
4. Bætur og frestun ívilnana eða annarra skyldna skulu vera tímabundnar ráðstafanir og skal samningsaðilinn, sem leggur fram kvörtun, einungis beita þeim uns ráðstöfunin, sem ákveðið var að

samræmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hefur verið dregin til baka eða henni breytt þannig að hún samrýmist ákvæðum samnings þessa eða uns deiluaðilarnir hafa leyst deiluna með öðrum hætti.

5. Upphaflegi gerðardómurinn skal, að beiðni deiluaðila, fella úrskurð um hvort framkvæmdar-ráðstafanir, sem eru samþykktar eftir að ívilnunum eða öðrum skyldum er frestað, séu í samræmi við lokaskýrsluna og hvort rétt sé, í ljósi þess háttar úrskurðar, að aflétta eða breyta frestun ívilnana eða annarra skyldna. Gerðardómurinn ætti að fella úrskurð sinn innan 30 daga frá viðtöku fyrrnefndrar beiðni.

Gr. 12.10

Önnur ákvæði.

1. Gerðardómurinn, sem um getur í gr. 12.8 og 12.9, skal, ávallt þegar því verður komið við, skipaður sömu gerðarmönnum og gáfu lokaskýrsluna út. Sé gerðarmaður í upphaflega gerðardóminum ótildækur skal tilnefning gerðarmanns í hans stað fara fram í samræmi við þá valaðferð sem gildi þegar upphaflegi gerðarmaðurinn var tilnefndur.
2. Heimilt er að breyta hverjum þeim tímamörkum er um getur í þessum kafla með gagnkvæmu samkomulagi deiluaðila.
3. Telji gerðardómur að hann geti ekki haldið sig innan þeirra tímamarka sem honum ber að virða samkvæmt ákvæðum þessa kafla, skal hann upplýsa deiluaðilana skriflega um það og leggja fram mat á því hversu langan viðbótartíma hann þurfi. Nauðsynlegur viðbótartími ætti ekki að vera lengri en 30 dagar.

13. KAFLI

LOKAÁKVÆÐI

Gr. 13.1

Viðaukar og viðbætar.

Viðaukarnir við samning þennan, þar með taldir viðbætar við þá, eru órjúfanlegur hluti samnings þessa.

Gr. 13.2

Breytingar.

1. Hverjum samningsaðila er heimilt að leggja tillögur að breytingum á samningi þessum fyrir sameiginlegu nefndina til umfjöllunar og samþykktar.
2. Senda skal samningsaðilunum breytingar á samningi þessum til fullgildingar, staðfestingar eða samþykki í samræmi við lagaskilyrði hvers og eins, nema kveðið sé á um annað í 8. mgr. 11. gr. Textar breytinganna og skjölin um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki skulu afhent vörsluaðila til vörslu.
3. Breytingar á samningi þessum skulu öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir þann dag þegar minnst eitt EFTA-ríki og Georgía hafa afhent vörsluaðila skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu. Að því er varðar EFTA-ríki, sem afhendir skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu eftir að breytingin hefur öðlast gildi, skal breytingin öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að skjal þess er afhent til vörslu.
4. Breytingar, sem varða málefni sem tengjast aðeins einu eða nokkrum EFTA-ríkjum og Georgíu, skulu einungis samþykktar af hálfu hlutaðeigandi samningsaðila.
5. EFTA-ríki eða Georgía getur, heimili lagaskilyrði viðkomandi samningsaðila það, beitt hvaða breytingum sem er til bráðabirgða, meðan þess er beðið að þær öðlist gildi fyrir viðkomandi samningsaðila. Tilkynna skal vörsluaðila um beitingu breytinga til bráðabirgða.

Gr. 13.3

Aðild.

1. Hvert það ríki sem fær aðild að EFTA getur gerst aðili að samningi þessum, svo fremi sameiginlega nefndin samþykki aðild þess með þeim skilmálum og skilyrðum sem samningsaðilarnir og inngönguríkið sammælast um.

2. Afhenda skal vörsluaðilanum aðildarskjalið til vörslu. Að því er inngönguríki varðar skal samningur þessi öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að aðildarskjal þess er afhent til vörslu eða eftir samþykki aðildarskilmálanna af hálfu þeirra samningsaðila sem fyrir eru, hvort sem síðar verður.

Gr. 13.4

Úrsögn og gildislok.

1. Sérhver samningsaðili getur sagt sig frá samningi þessum með skriflegri tilkynningu til vörsluaðilans. Úrsögnin tekur gildi sex mánuðum eftir þann dag þegar vörsluaðilinn veitir tilkynningunni viðtöku.
2. Segi Georgía sig frá samningi þessum fellur hann úr gildi þegar úrsögn Georgíu tekur gildi.
3. Segi EFTA-ríki sig frá samningnum um stofnun Fríverslunarsamtaka Evrópu, fellur aðild þess að samningi þessum af þeim sökum úr gildi sama dag og úrsögnin tekur gildi.

Gr. 13.5

Gildistaka.

1. Samningur þessi er með fyrirvara um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki í samræmi við lagaskilyrði hvers samningsaðila um sig. Skjöl um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki skulu afhent vörsluaðila til vörslu.
2. Samningur þessi öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir þann dag þegar að minnsta kosti eitt EFTA-ríki og Georgía hafa afhent vörsluaðila skjöl sín um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu.
3. Að því er varðar EFTA-ríki, sem afhendir skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu eftir að samningur þessi hefur öðlast gildi, skal samningurinn öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að skjal þess er afhent til vörslu.
4. Samningsaðili getur, heimili lagaskilyrði hans það, beitt ákvæðum samnings þessa til bráðabirgða, meðan þess er beðið að samningurinn öðlist gildi fyrir hann. Vörsluaðila skal tilkynnt um bráðabirgðabeitingu samnings þessa samkvæmt ákvæðum þessarar málsgreinar.

Gr. 13.6

Vörsluaðili.

Ríkisstjórn Noregs skal vera vörsluaðili.

ÞESSU TIL STAÐFESTU hafa undirrituð, sem til þess hafa fullt umboð, undirritað samning þennan.

Gjört í Bern 27. júní 2016 í einu frumriti á ensku sem skal afhent vörsluaðilanum til vörslu sem sendir öllum samningsaðilunum staðfest endurrit.

**FREE TRADE AGREEMENT
BETWEEN
THE EFTA STATES
AND
GEORGIA**

PREAMBLE

Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway and the Swiss Confederation (hereinafter referred to as the “EFTA States”),

and

Georgia,

hereinafter each individually referred to as a “Party” or collectively as the “Parties”,

RECOGNISING the common wish to strengthen the links between the EFTA States and Georgia by establishing close and lasting relations;

DESIRING to create favourable conditions for the development and diversification of trade between the Parties and for the promotion of commercial and economic cooperation in areas of common interest on the basis of equality, mutual benefit, non-discrimination and international law;

DETERMINED to promote and further strengthen the multilateral trading system, building on their respective rights and obligations under the Marrakesh Agreement establishing the World Trade Organization (hereinafter referred to as the “WTO Agreement”) and the other agreements negotiated thereunder, thereby contributing to the harmonious development and expansion of world trade;

REAFFIRMING their commitment to democracy, the rule of law, human rights and fundamental freedoms in accordance with their obligations under international law, including as set out in the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights;

AIMING to create new employment opportunities, improve living standards along with high levels of protection of health and safety and of the environment;

REAFFIRMING their commitment to pursue the objective of sustainable development and recognising the importance of coherence and mutual supportiveness of trade, environment and labour policies in this respect;

DETERMINED to implement this Agreement in line with the objectives to preserve and protect the environment through sound environmental management and to promote an optimal use of the world’s resources in accordance with the objective of sustainable development;

RECALLING their rights and obligations under multilateral environmental agreements to which they are a party, and the respect for the fundamental principles and rights at work, including the principles set out in the relevant International Labour Organisation (hereinafter referred to as the “ILO”) Conventions to which they are a party;

RECOGNISING the importance of ensuring predictability for the trading communities of the Parties;

AFFIRMING their commitment to prevent and combat corruption in international trade and investment and to promote the principles of transparency and good public governance;

ACKNOWLEDGING the importance of good corporate governance and corporate social responsibility for sustainable development, and affirming their aim to encourage enterprises to observe internationally recognised guidelines and principles in this respect, such as the Organisation for

Economic Cooperation and Development (OECD) Guidelines for Multinational Enterprises, the OECD Principles of Corporate Governance and the United Nations (UN) Global Compact;

CONVINCED that this Agreement will enhance the competitiveness of their firms in global markets and create conditions encouraging economic, trade and investment relations between the Parties;

HAVE AGREED, in pursuit of the above, to conclude the following Free Trade Agreement (hereinafter referred to as this "Agreement"):

CHAPTER 1 GENERAL PROVISIONS

Article 1.1

Objectives

1. The EFTA States and Georgia hereby establish a free trade area in accordance with the provisions of this Agreement, which is based on trade relations between market economies and on the respect for democratic principles and human rights, with a view to spurring prosperity and sustainable development.
2. The objectives of this Agreement are:
 - (a) to liberalise trade in goods, in conformity with Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (hereinafter referred to as the "GATT 1994");
 - (b) to liberalise trade in services, in conformity with Article V of the General Agreement on Trade in Services (hereinafter referred to as the "GATS");
 - (c) to mutually enhance investment opportunities;
 - (d) to prevent, eliminate or reduce unnecessary technical barriers to trade and unnecessary sanitary and phytosanitary measures;
 - (e) to promote competition in their economies, particularly as it relates to the economic relations between the Parties;
 - (f) to achieve further liberalisation on a mutual basis of the government procurement markets of the Parties;
 - (g) to ensure adequate and effective protection of intellectual property rights, in accordance with international standards;
 - (h) to develop international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties' trade relations; and
 - (i) to contribute to the harmonious development and expansion of world trade.

Article 1.2

Geographical Scope

1. This Agreement shall, except as otherwise specified in Annex I, apply to:
 - (a) the land territory, internal waters and the territorial sea of a Party, and the air-space above the territory of a Party, in accordance with international law; and
 - (b) the exclusive economic zone and the continental shelf of a Party, in accordance with international law.
2. This Agreement shall not apply to the Norwegian territory of Svalbard, with the exception of trade in goods.

Article 1.3

Trade and Economic Relations Governed by this Agreement

1. This Agreement applies to the trade and economic relations between, on the one side, the individual EFTA States and, on the other side, Georgia, but not to the trade and economic relations between individual EFTA States, unless otherwise provided for in this Agreement.
2. As a result of the customs union established by the Customs Treaty of 29 March 1923 between Switzerland and Liechtenstein, Switzerland shall represent Liechtenstein in matters covered thereby.

Article 1.4

Relation to Other International Agreements

1. The Parties confirm their rights and obligations under the WTO Agreement and the other agreements negotiated thereunder to which they are party, and any other international agreement to which they are party.
2. If a Party considers that the maintenance or establishment of a customs union, free trade area, arrangement for frontier trade or another preferential agreement by another Party has the effect of altering the trade regime provided for by this Agreement, it may request consultations. The Party concluding such agreement shall afford adequate opportunity for consultations with the requesting Party.

Article 1.5

Fulfilment of Obligations

1. Each Party shall take any general or specific measures required to fulfil its obligations under this Agreement.
2. Each Party shall ensure the observance of all obligations and commitments under this Agreement by its respective central, regional and local governments and authorities, and by non-governmental bodies in the exercise of governmental powers delegated to them by central, regional and local governments or authorities.

Article 1.6

Transparency

1. The Parties shall publish, or otherwise make publicly available, their laws, regulations, judicial decisions, administrative rulings of general application as well as their respective international agreements, that may affect the operation of this Agreement.
2. The Parties shall promptly respond to specific questions and provide, upon request, information to each other on matters referred to in paragraph 1.
3. Nothing in this Agreement shall require any Party to disclose information which is confidential under its domestic legislation or the disclosure of which would impede law enforcement or otherwise be contrary to the public interest or which would prejudice the legitimate commercial interests of any economic operator.
4. In case of any inconsistency between this Article and provisions relating to transparency in other parts of this Agreement, the latter shall prevail to the extent of the inconsistency.

CHAPTER 2

TRADE IN NON-AGRICULTURAL PRODUCTS

Article 2.1

Scope

This Chapter applies to trade between the Parties relating to products covered by Annex I.

Article 2.2

Rules of Origin and Methods of Administrative Cooperation

The rules of origin and methods of administrative cooperation are set out in Annex II.

Article 2.3

Import Duties

1. Upon entry into force of this Agreement, the Parties shall abolish all customs duties and charges having equivalent effect to customs duties on imports of products originating in a Party covered by Article 2.1. No new customs duties and charges having equivalent effect to customs duties shall be introduced.
2. Import duties and charges having equivalent effect to import duties include any duty or charge of any kind imposed in connection with the importation of products, including any form of surtax

or surcharge, but does not include any charge imposed in conformity with Articles III and VIII of the GATT 1994.

Article 2.4

Export Duties

1. The Parties shall, upon entry into force of this Agreement, eliminate all customs duties and other charges, including any form of surcharges and other forms of contributions, in connection with the exportation of products to another Party.
2. No new export duties or charges in connection with the exportation of products shall be introduced by the Parties.

Article 2.5

*Customs Valuation*¹²

Article VII of the GATT 1994 and Part I of the Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.6

Quantitative Restrictions

Paragraph 1 of Article XI of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.7

Fees and Formalities

Article VIII of the GATT 1994 shall apply, and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*, subject to Article 9 of Annex III.

Article 2.8

Internal Taxation and Regulations

Article III of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.9

Technical Barriers to Trade

1. Except as otherwise provided for in this Article, with respect to technical regulations, standards and conformity assessments, the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade (hereinafter referred to as the "TBT Agreement") shall apply and is hereby incorporated and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. Each Party shall designate a contact point, in order to facilitate communication and the exchange of information in the field of technical barriers to trade.
3. Without prejudice to paragraph 1, the Parties agree to hold technical consultations where a Party considers that another Party has taken or is considering a measure not in conformity with the TBT Agreement in order to find an appropriate solution in conformity with the TBT Agreement. Such consultations shall take place within 40 days from the receipt of the request. The consultations shall take place in the Joint Committee if a Party so requests. If consultations are held outside the framework of the Joint Committee, the latter should be informed thereof. Such consultations may be conducted by any agreed method.
4. The Parties shall inform each other in advance of potential significant changes in treatment accorded to the EU. Provided that equivalent treatment with regard to technical regulations, standards and conformity assessments has been mutually agreed between the EU and each Party,

¹² Switzerland applies customs duties based on weight and quantity rather than ad valorem duties.

the Parties shall without undue delay agree on an arrangement extending such treatment to each other¹³.

5. The Parties shall inform each other in advance of potential significant changes in treatment affecting the other Parties in areas other than those addressed in paragraph 4. A Party shall, upon request by another Party and subject to paragraph 1 of Article 6 of the TBT Agreement, promptly consider granting products from the requesting Party compliant with EU legislation similar treatment to that accorded to products from the EU.

Article 2.10

Trade Facilitation

With the aim to facilitate trade between the EFTA States and Georgia, the Parties shall, in accordance with Annex III:

- (a) simplify, to the greatest extent possible, procedures for trade in goods and related services;
- (b) promote multilateral cooperation between the Parties in order to enhance their participation in the development and implementation of international conventions and recommendations on trade facilitation; and
- (c) cooperate on trade facilitation within the Joint Committee.

Article 2.11

Sub-Committee on Trade in Goods

1. A Sub-Committee on Trade in Goods (hereinafter referred to as “Sub-Committee”) is hereby established.
2. The mandate of the Sub-Committee is set out in Annex IV.

Article 2.12

State Trading Enterprises

Article XVII of the GATT 1994 and the Understanding on the Interpretation of Article XVII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.13

Subsidies and Countervailing Measures

1. The rights and obligations of the Parties relating to subsidies and countervailing measures shall be governed by Articles VI and XVI of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, except as provided for in paragraph 2.
2. Before a Party initiates an investigation to determine the existence, degree and effect of any alleged subsidy in another Party, as provided for in Article 11 of the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, the Party considering initiating an investigation shall notify in writing the Party whose products are subject to an investigation and allow for a 45 day period for consultations with a view to finding a mutually acceptable solution. The consultations shall take place in the Joint Committee if a Party so requests within 20 days from the receipt of the notification.

Article 2.14

Anti-dumping

1. The Parties shall endeavour to refrain from initiating anti-dumping procedures under Article VI of the GATT 1994 and the Agreement on Implementation of Article VI of the General Agreement

¹³ The Parties reaffirm their rights and obligations under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part, the Agreement on the European Economic Area of 1992 and the EU acts referred to in Annex II to that Agreement, and the EU-Switzerland Mutual Recognition Agreement of 1999, including amendments to these three Agreements, before and after the entry into force of this Agreement.

on Tariffs and Trade 1994 (hereinafter referred to as the "Anti-dumping Agreement") against each other.

2. When a Party receives a properly documented application and before initiating an investigation under the Anti-dumping Agreement, the Party shall notify in writing the other Party whose products are allegedly being dumped and allow for a 60 day period for consultations with a view to finding a mutually acceptable solution. The consultations shall take place in the Joint Committee if a Party so requests within 20 days from the receipt of the notification.
3. If an anti-dumping measure is applied by a Party, the measure shall be terminated no later than five years from its imposition.
4. A Party shall not initiate an anti-dumping investigation with regard to the same product from the same Party within one year from a determination which resulted in the non-application or revocation of anti-dumping measures or from the termination of a measure pursuant to paragraph 3.
5. If a Party decides to impose an anti-dumping duty, the Party shall apply the "lesser duty" rule by determining a duty which is less than the dumping margin, if such lesser duty would be adequate to remove the injury to the domestic industry.
6. Five years after the entry into force of this Agreement, the Joint Committee shall review whether there is a need to maintain the possibility to take anti-dumping measures between them. If the Parties decide after the first review to maintain this possibility, biennial reviews shall thereafter be conducted by the Joint Committee.

Article 2.15

Global Safeguard Measures

Each Party retains its rights and obligations under Article XIX of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Safeguards. In taking measures under these WTO provisions, a Party shall, consistent with WTO law and jurisprudence and in accordance with its domestic legislation, exclude imports of an originating product from one or several Parties if such imports do not in and of themselves cause or threaten to cause serious injury.

Article 2.16

Transitional Safeguard Measures

1. Where, as a result of the reduction or elimination of a customs duty under this Agreement, any product originating in a Party is being imported into the territory of another Party in such increased quantities, in absolute terms or relative to domestic production, and under such conditions as to constitute a substantial cause of serious injury or threat thereof to the domestic industry of like or directly competitive products in the territory of the importing Party, the importing Party may take transitional safeguard measures to the minimum extent necessary to remedy or prevent the injury, subject to paragraphs 2 to 9.
2. Transitional safeguard measures shall only be taken upon clear evidence that increased imports have caused or are threatening to cause serious injury pursuant to an investigation in accordance with the procedures laid down in the WTO Agreement on Safeguards.
3. If the conditions set out in paragraph 1 are met, the importing Party may take measures consisting in increasing the rate of customs duty for the product to a level not to exceed the lesser of:
 - (a) the MFN rate of duty applied at the time the transitional safeguard measure is taken; or
 - (b) the MFN rate of duty applied on the day immediately preceding the date of the entry into force of this Agreement.
4. Transitional safeguard measures shall be taken for a period not exceeding one year. In very exceptional circumstances, the importing Party may extend the measures up to a total maximum period of three years. The exporting Parties that are affected by the extended transitional safeguard measure shall be offered compensation in the form of substantially equivalent trade liberalisation. No transitional safeguard measures shall be applied to the import of a product, which has previously been subject to such a measure.
5. The Party intending to take or extend a transitional safeguard measure under this Article shall immediately, and in any case before taking or extending a measure, notify the other Parties. The

notification shall contain all pertinent information, including evidence of serious injury or threat thereof caused by increased imports, a precise description of the product concerned, and the proposed measure, as well as the proposed date of introduction, expected duration and timetable for the progressive removal of the measure. In case of extension of the measure pursuant to paragraph 4, the notification shall also specify the intended compensation.

6. The Joint Committee shall, within 30 days from the receipt of the notification, examine the information provided under paragraph 5 in order to facilitate a mutually acceptable solution. In the absence of such solution, the importing Party may adopt or extend a transitional safeguard measure pursuant to paragraph 3 to remedy the problem. In the absence of mutually agreed compensation pursuant to paragraph 4, the Party against whose product the transitional safeguard measure is taken may take compensatory action. The transitional safeguard measure and the compensatory action shall be immediately notified to the other Parties. In the selection of the transitional safeguard measure and the compensatory action, priority must be given to the action or measure which least disturbs the functioning of this Agreement. The Party taking compensatory action shall apply the action only for the minimum period necessary to achieve the substantially equivalent trade effects and in any event, only during the extension of the transitional safeguard measure.
7. In critical circumstances, where delay would cause damage which would be difficult to repair, a Party may take a provisional transitional safeguard measure pursuant to a preliminary determination that there is clear evidence that increased imports constitute a substantial cause of serious injury, or threat thereof, to the domestic industry. The Party intending to take such a measure shall immediately notify the other Parties thereof. Within 30 days from the receipt of the notification, the procedures set out in this Article shall be initiated.
8. Any provisional transitional safeguard measure shall be terminated within 200 days at the latest. The period of application of any such provisional transitional safeguard measure shall be counted as part of the duration, and any extension thereof, of the transitional safeguard measure, set out in paragraphs 3 and 4 respectively. Any tariff increases shall be promptly refunded if the investigation described in paragraph 2 does not result in a finding that the conditions of paragraph 1 are met.
9. A transitional safeguard measure may be applied no later than five years from the entry into force of this Agreement.

Article 2.17

General Exceptions

Article XX of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.18

Security Exceptions

Article XXI of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.19

Balance-of-Payments

1. A Party in serious balance of payments difficulties, or under imminent threat thereof, may, in accordance with the conditions established under the GATT 1994 and the WTO Understanding on the Balance of Payments Provisions of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, adopt trade restrictive measures, which shall be of limited duration and non-discriminatory, and may not go beyond what is necessary to remedy the balance of payments situation.
2. The Party introducing a measure under this Article shall promptly notify the Joint Committee.

CHAPTER 3 TRADE IN AGRICULTURAL PRODUCTS

Article 3.1

Scope

This Chapter applies to trade between the Parties relating to products other than those covered by Annex I, hereinafter referred to as “agricultural products”.

Article 3.2

Tariff Concessions

1. Georgia shall grant tariff concessions to agricultural products originating in an EFTA State as specified in Annexes V to VII.
2. Each EFTA State shall grant tariff concessions to agricultural products originating in Georgia as specified in Annexes V to VII.

Article 3.3

Other Provisions

With respect to trade in agricultural products, the following provisions of Chapter 2 shall apply, *mutatis mutandis*: Articles 2.2 on Rules of Origin and Methods of Administrative Cooperation, 2.4 on Export Duties, 2.5 on Customs Valuation, 2.6 on Quantitative Restrictions, 2.7 on Fees and Formalities, 2.8 on Internal Taxation and Regulations, 2.9 on Technical Barriers to Trade, 2.10 on Trade Facilitation, 2.12 on State Trading Enterprises, 2.14 on Anti-dumping, 2.15 on Global Safeguard Measures, 2.16 on Transitional Safeguard Measures, 2.17 on General Exceptions, 2.18 on Security Exceptions and 2.19 on Balance-of-Payments.

Article 3.4

Dialogue

The Parties shall examine any difficulties that might arise in their trade in agricultural products and shall endeavour to seek appropriate solutions through dialogue and consultations.

Article 3.5

Further Liberalisation

The Parties undertake to continue their efforts with a view to achieving further liberalisation of their trade in agricultural products, taking account of the arrangements for processed agricultural products, the pattern of trade in agricultural products between the Parties, the particular sensitivities of such products, the development of each Party's agricultural policy and developments in bilateral and multilateral fora. With a view to achieving this objective, the Parties may consult in the Joint Committee meetings.

CHAPTER 4 Sanitary and Phytosanitary Measures

Article 4.1

Objectives

The objectives of this Chapter are to:

- (a) further the implementation of the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (hereinafter referred to as the “SPS Agreement”);
- (b) strengthen cooperation between the Parties in the field of sanitary and phytosanitary measures to facilitate trade and access to their respective markets;
- (c) facilitate information exchange between the Parties and enhance mutual understanding of each Party's regulatory system; and
- (d) effectively solve trade concerns affecting trade between the Parties within the scope of this Chapter.

Article 4.2

Scope

This Chapter applies to sanitary and phytosanitary measures which may, directly or indirectly, affect trade between the Parties.

Article 4.3

Affirmation of the SPS Agreement

Except as otherwise provided for in this Chapter, the SPS Agreement shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 4.4

International Standards

For the purposes of this Chapter, “international standards” means the standards, guidelines and recommendations of the Codex Alimentarius Commission (CAC), the World Organisation for Animal Health (OIE) and the relevant international and regional organisations operating within the framework of the International Plant Protection Convention (IPPC).

Article 4.5

Inspections, Certification System and System Audits

1. An importing Party shall base assessments of the inspection and certification system of the exporting Party on international standards¹⁴.
2. The Parties agree to use system audits as the preferred assessment method. The need to perform on-site inspections shall be justified.
3. Corrective actions, timeframes and follow-up procedures shall, if applicable, be clearly documented in an assessment report.
4. The costs incurred in carrying out the audit shall be borne by the importing Party.
5. The importing Party shall provide the relevant information in writing to the exporting Party within 60 days from the audit. The exporting Party shall comment on such information within 45 days. Comments made by the exporting Party shall be included in the assessment report

Article 4.6

Certificates

The Parties agree to cooperate in order to minimise the number of model SPS certificates as far as possible. Where official certificates are required, these should be in line with the principles laid down in international standards. When a Party introduces or modifies a certificate, it shall notify the proposed new or revised certificate to the other Parties in English as early as possible. The Party shall provide the factual basis and justification of the new or modified certificate. The exporting Party shall be given sufficient time to adapt to the new requirements.

Article 4.7

Cooperation

1. The Parties shall strengthen their cooperation with a view to increasing the mutual understanding of each other's systems and facilitating access to their respective markets. Such cooperation shall include, but not be limited to, collaboration between scientific institutions that provide the Parties with scientific advice and risk analysis.
2. The Parties shall ensure that all applicable SPS regulations are published and available on the internet. Upon request, a Party shall provide supplementary information regarding import requirements in English.
3. The Parties shall notify any substantial change in structure, organisation and division of responsibilities of their competent authorities and contact points to the other Parties.

¹⁴ In particular standards and guidelines developed by the Codex Alimentarius Committee on Food Import and Export Inspection and Certification Systems (CAC/GL 26-1997).

4. When a Party introduces new SPS measures, its competent authority shall, upon request, and as far as practicable in English, provide the appropriate risk assessment justifying the measure.

Article 4.8

Import Checks

1. The import requirements and checks applied to imported products covered by this Chapter shall be based on the risk that is associated with such products and shall be applied in a non-discriminatory manner. Import checks and border controls shall be carried out as expeditiously as possible in a manner that is no more trade-restrictive than necessary.
2. Upon request, information about the frequency of import checks or changes in this frequency shall be exchanged between the competent authorities of the Parties.
3. Each Party shall allow a person responsible for a consignment, subject to sampling and analysis, to apply for a second expert opinion as part of the official sampling.
4. Import control should be structured according to international standards¹⁵.
5. Products subject to random and routine checks should not be detained at the border while awaiting the results of the tests.
6. If products are detained at the border due to a perceived risk, the decision on clearance shall be taken as soon as possible. Every effort shall be made to avoid deterioration of perishable goods. For the purposes of this Chapter, “perishable goods” means products that rapidly decay due to their natural characteristics, in particular in the absence of appropriate storage conditions.
7. If products are rejected at a port of entry due to a verified serious sanitary or phytosanitary issue, the competent authority of the exporting Party shall be informed as soon as possible. For the purposes of this provision, “serious sanitary or phytosanitary issue” means cases for which a notification between competent authorities is foreseen in international standards¹⁶.
8. If products are rejected at a port of entry, the factual basis and scientific justification shall, upon request, be provided in writing to the exporting Party, as soon as possible.
9. Where a Party detains, at a port of entry, products exported from another Party due to a perceived failure to comply with a sanitary or phytosanitary measure, the factual justification for the detention shall be promptly notified to the importer or his representative.
10. Each Party shall ensure that appropriate legal procedures exist for an importer or any other person responsible for the consignment, or his representative, whose products are rejected at a port of entry, to appeal that decision.

Article 4.9

Consultations

Consultations shall be held at the request of a Party which considers that another Party has taken a measure which is likely to create, or has created, an obstacle to trade. Such consultations shall take place within 30 days from the receipt of the request with the objective of finding a mutually acceptable solution. The consultations shall take place in the Joint Committee if a Party so requests. If consultations are not taking place in the Joint Committee, it should be informed thereof. In case of perishable goods, consultations between the competent authorities of the Parties shall be held without undue delay. The consultations may be conducted by any agreed method.

Article 4.10

Review

The Parties shall, upon request by a Party, and without undue delay, agree on an arrangement extending to each other treatment related to sanitary and phytosanitary regulations granted by each Party to the European Union.

¹⁵ In particular the Codex Alimentarius Commission guidelines for food import control systems (CAC/GL 47-2003) and guidelines for the design, operation, assessment and accreditation of food import and export inspection and certification systems (CAC/GL 26-1997).

¹⁶ In particular in the guidelines for the exchange of information between countries on rejections of imported food, by Codex Alimentarius Commission (CAC), the OIE, and the IPPC.

Article 4.11

Contact Points

For the purposes of this Chapter, the Parties shall exchange names and addresses of contact points in order to facilitate communication and the exchange of information.

CHAPTER 5

TRADE IN SERVICES

Article 5.1

Scope and Coverage

1. This Chapter applies to measures by Parties affecting trade in services and taken by central, regional or local governments and authorities as well as by non-governmental bodies in the exercise of powers delegated by central, regional or local governments or authorities. It applies to all services sectors.
2. With respect to air transport services, this Chapter shall not apply to measures affecting air traffic rights or measures affecting services directly related to the exercise of air traffic rights, except as provided for in paragraph 3 of the GATS Annex on Air Transport Services. The definitions of paragraph 6 of the GATS Annex on Air Transport Services are hereby incorporated and made part of this Chapter.
3. Articles 5.4, 5.5 and 5.6 shall not apply to laws, regulations or requirements governing the procurement by governmental agencies of services purchased for governmental purposes and not with a view to commercial resale or with a view to use in the supply of services for commercial sale.

Article 5.2

Incorporation of Provisions from the GATS

Where a provision of this Chapter provides that a provision of the GATS is incorporated into and made part of this Chapter, the meaning of the terms used in the GATS provision shall be understood as follows:

- (a) “Member” means Party;
- (b) “Schedule” means a Schedule referred to in Article 5.18 and contained in Annex VIII; and
- (c) “specific commitment” means a specific commitment in a Schedule referred to in Article 5.18.

Article 5.3

Definitions

For the purposes of this Chapter:

- (a) the following definitions of Article I of the GATS are hereby incorporated into and made part of this Chapter:
 - (i) “trade in services”;
 - (ii) “services”; and
 - (iii) “a service supplied in the exercise of governmental authority”.
- (b) “service supplier” means any person that supplies, or seeks to supply, a service;¹⁷
- (c) “natural person of another Party” means a natural person who, under the legislation of that other Party, is:
 - (i) a national of that other Party who resides in the territory of any WTO Member; or

¹⁷ Where the service is not supplied or sought to be supplied directly by a juridical person but through other forms of commercial presence such as a branch or a representative office, the service supplier (*i.e.* the juridical person) shall, nonetheless, through such commercial presence be accorded the treatment provided for service suppliers under this Chapter. Such treatment shall be extended to the commercial presence through which the service is supplied or sought to be supplied and need not be extended to any other parts of the service supplier located outside the territory where the service is supplied or sought to be supplied.

- (ii) a permanent resident of that other Party who resides in the territory of a Party, if that other Party accords substantially the same treatment to its permanent residents as to its nationals in respect of measures affecting trade in services. For the purpose of the supply of a service through presence of natural persons (Mode 4), this definition covers a permanent resident of that other Party who resides in the territory of a Party or in the territory of any WTO Member;
- (d) “juridical person of another Party” means a juridical person which is either:
 - (i) constituted or otherwise organised under the law of that other Party, and is engaged in substantive business operations in the territory of:
 - (aa) a Party; or
 - (bb) any Member of the WTO and is owned or controlled by natural persons of that other Party or by juridical persons that meet all the conditions of subparagraph (i)(aa); or
 - (ii) in the case of the supply of a service through commercial presence, owned or controlled by:
 - (aa) natural persons of that other Party; or
 - (bb) juridical persons of that other Party identified under subparagraph (d)(i).
- (e) the following definitions of Article XXVIII of the GATS are hereby incorporated into and made part of this Chapter:
 - (i) “measure”;
 - (ii) “supply of a service”;
 - (iii) “measures by Members affecting trade in services”;
 - (iv) “commercial presence”;
 - (v) “sector” of a service;
 - (vi) “service of another Member”;
 - (vii) “monopoly supplier of a service”;
 - (viii) “service consumer”;
 - (ix) “person”;
 - (x) “juridical person”;
 - (xi) “owned”, “controlled” and “affiliated”; and
 - (xii) “direct taxes”.

Article 5.4

Most-Favoured-Nation Treatment

1. Without prejudice to measures taken in accordance with Article VII of the GATS, and except as provided for in its List of MFN Exemptions contained in Annex IX, each Party shall accord immediately and unconditionally, in respect of all measures affecting the supply of services, to services and service suppliers of another Party treatment no less favourable than the treatment it accords to like services and service suppliers of any non-party.
2. Treatment granted under other existing or future agreements concluded by a Party and notified under Article V or Article V *bis* of the GATS shall not be subject to paragraph 1.
3. If a Party enters into an agreement notified under Article V or Article V *bis* of the GATS, it shall, upon request from another Party, afford adequate opportunity to that Party to negotiate the benefits granted therein.
4. Paragraph 3 of Article II of the GATS shall apply to the rights and obligations of the Parties with respect to advantages accorded to adjacent countries and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

Article 5.5

Market Access

Article XVI of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

Article 5.6

National Treatment

Article XVII of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

Article 5.7

Additional Commitments

Article XVIII of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

Article 5.8

Domestic Regulation

1. Each Party shall ensure that all measures of general application affecting trade in services are administered in a reasonable, objective and impartial manner.
2. Each Party shall maintain or institute, as soon as practicable, judicial, arbitral or administrative tribunals or procedures which provide, at the request of an affected service supplier of another Party, for the prompt review of, and where justified, appropriate remedies for, administrative decisions affecting trade in services. Where such procedures are not independent of the agency entrusted with the administrative decision concerned, the Party shall ensure that the procedures in fact provide for an objective and impartial review.
3. Where authorisation is required by a Party for the supply of a service, the competent authorities of that Party shall, within a reasonable period of time after the submission of an application is considered complete under that Party's domestic laws and regulations, inform the applicant of the decision concerning the application. At the request of the applicant, the competent authorities of that Party shall provide, without undue delay, information concerning the status of the application.
4. Each Party shall ensure that measures relating to qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures, in all services sectors, are based on objective and transparent criteria, such as competence and the ability to supply the service.
5. With a view to ensuring that measures relating to qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures do not constitute unnecessary barriers to trade in services, the Joint Committee shall take a decision aiming at incorporating into this Agreement any disciplines developed in the WTO in accordance with paragraph 4 of Article VI of the GATS. The Parties may also, jointly or bilaterally, decide to develop further disciplines.
6. (a) In sectors in which a Party has undertaken specific commitments, pending the entry into force of a decision incorporating WTO disciplines for these sectors pursuant to paragraph 5, and, if agreed between Parties, disciplines developed jointly or bilaterally under this Agreement pursuant to paragraph 5, the Party shall not apply qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures that nullify or impair such specific commitments in a manner which is:
 - (i) more burdensome than necessary to ensure the quality of the service; or
 - (ii) in the case of licensing procedures, in itself a restriction on the supply of the service.(b) In determining whether a Party is in conformity with the obligation under subparagraph (a), account shall be taken of international standards of relevant international organisations applied by that Party. For the purposes of this Chapter, "relevant international organisations" means international bodies whose membership is open to the relevant bodies of all Parties.
7. Each Party shall provide for adequate procedures to verify the competence of professionals of another Party.

Article 5.9

Recognition

1. For the purpose of the fulfilment of its relevant standards or criteria for the authorisation, licensing or certification of service suppliers, each Party shall give due consideration to any requests by another Party to recognise the education or experience obtained, requirements met, or licences or

certifications granted in that other Party. Such recognition may be based upon an agreement or arrangement with that other Party, or otherwise be accorded autonomously.

2. Where a Party recognises, by agreement or arrangement, the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted, in the territory of a non-party, that Party shall afford another Party adequate opportunity to negotiate its accession to such an agreement or arrangement, whether existing or future, or to negotiate a comparable agreement or arrangement with it. Where a Party accords recognition autonomously, it shall afford adequate opportunity for another Party to demonstrate that the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted, in the territory of that other Party should also be recognised.
3. Any such agreement or arrangement or autonomous recognition shall be in conformity with the relevant provisions of the WTO Agreement, in particular paragraph 3 of Article VII of the GATS.

Article 5.10

Movement of Natural Persons

1. This Article applies to measures affecting natural persons who are service suppliers of a Party, and natural persons of a Party who are employed by a service supplier of a Party, in respect of the supply of a service.
2. This Chapter shall not apply to measures affecting natural persons seeking access to the employment market of a Party, nor shall it apply to measures regarding nationality, residence or employment on a permanent basis.
3. Natural persons covered by a specific commitment shall be allowed to supply the service in accordance with the terms of that commitment.
4. This Chapter shall not prevent a Party from applying measures to regulate the entry of natural persons of another Party into, or their temporary stay in, its territory, including those measures necessary to protect the integrity of, and to ensure the orderly movement of natural persons across its borders, provided that such measures are not applied in such a manner as to nullify or impair the benefits accruing to any Party under the terms of a specific commitment.¹⁸

Article 5.11

Transparency

Paragraphs 1 and 2 of Article III and Article III *bis* of the GATS are hereby incorporated into and made part of this Chapter.

Article 5.12

Monopolies and Exclusive Service Suppliers

Paragraphs 1, 2 and 5 of Article VIII of the GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Chapter.

ARTICLE 5.13

Business Practices

Article IX of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

Article 5.14

Payments and Transfers

1. Except under the circumstances envisaged in Article 5.15, a Party shall not apply restrictions on international transfers and payments for current transactions with another Party.
2. Nothing in this Chapter shall affect the rights and obligations of the Parties under the Agreement of the International Monetary Fund (hereinafter referred to as the “IMF”), including the use of exchange actions which are in conformity with that Agreement, provided that a Party shall not impose restrictions on capital transactions inconsistent with its specific commitments regarding such transactions, except under Article 5.15 or at the request of the IMF.

¹⁸ The sole fact of requiring a visa for natural persons shall not be regarded as nullifying or impairing benefits under a specific commitment.

Article 5.15

Restrictions to Safeguard the Balance of Payments

1. The Parties shall endeavour to avoid the imposition of restrictions to safeguard the balance of payments.
2. Paragraphs 1 to 3 of Article XII of the GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Chapter.
3. A Party adopting or maintaining such restrictions shall promptly notify the Joint Committee.

Article 5.16

Subsidies

1. A Party which considers that it is adversely affected by a subsidy of another Party may request *ad hoc* consultations with that Party on such matters. The requested Party shall enter into such consultations.¹⁹
2. The Parties shall review any disciplines agreed under Article XV of the GATS with a view to incorporating them into this Chapter.

Article 5.17

Exceptions

Article XIV and paragraph 1 of Article XIV *bis* of the GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Chapter.

Article 5.18

Schedules of Specific Commitments

1. Each Party shall set out in a Schedule the specific commitments it undertakes under Articles 5.5, 5.6 and 5.7. With respect to sectors where such commitments are undertaken, each Schedule shall specify:
 - (a) terms, limitations and conditions on market access;
 - (b) conditions and qualifications on national treatment;
 - (c) undertakings relating to additional commitments referred to in Article 5.7; and
 - (d) where appropriate, the timeframe for implementation of such commitments and the date of entry into force of such commitments.
2. Measures inconsistent with both Articles 5.5 and 5.6 shall be subject to paragraph 2 of Article XX of the GATS.
3. The Parties' Schedules of Specific Commitments are set out in Annex VIII.

Article 5.19

Modification of Schedules

The Parties shall, upon written request by a Party, hold consultations to consider any modification or withdrawal of a specific commitment in the requesting Party's Schedule of Specific Commitments. The consultations shall be held within three months from the receipt of the request. In the consultations, the Parties shall aim to ensure that a general level of mutually advantageous commitments no less favourable to trade than that provided for in the Schedule of Specific Commitments prior to such consultations is maintained. Modifications of Schedules are subject to Articles 11 and 13.2.

Article 5.20

Review

With a view to the progressive liberalisation of trade in services, the Parties aim to periodically review their Schedules of Specific Commitments and Lists of MFN Exemptions. The first such review shall take place no later than three years from the entry into force of this Agreement.

¹⁹ It is understood that consultations held pursuant to paragraph 1 shall be without prejudice to the rights and obligations of the Parties under Chapter 12 or under the WTO Dispute Settlement Understanding.

Article 5.21

Annexes

The following Annexes form an integral part of this Chapter:

- (a) Annex VIII (Schedules of Specific Commitments);
- (b) Annex IX (Lists of MFN-Exemptions);
- (c) Annex X (Financial Services);
- (d) Annex XI (Telecommunications Services);
- (e) Annex XII (Maritime Transport and Related Services); and
- (f) Annex XIII (Energy Related Services).

CHAPTER 6

ESTABLISHMENT

Article 6.1

Scope and Coverage

1. This Chapter applies to commercial presence in all sectors, with the exception of services sectors as set out in Article 5.1.²⁰
2. This Chapter shall be without prejudice to the interpretation or application of other international agreements relating to investment or taxation to which one or several EFTA States and Georgia are parties.

Article 6.2

Definitions

For the purposes of this Chapter:

- (a) “juridical person” means any legal entity duly constituted or otherwise organised under applicable law, whether for profit or otherwise, and whether privately owned or governmentally-owned, including any corporation, partnership, joint venture, sole proprietorship or association;
- (b) “juridical person of a Party” means a juridical person constituted or otherwise organised under the law of a Party and engaged in substantive business operations in that Party;
- (c) “natural person” means a person who has the nationality, or is a permanent resident, of a Party in accordance with its applicable law;
- (d) “commercial presence” means any type of business establishment, including through:
 - (i) the constitution, acquisition or maintenance of a juridical person, or
 - (ii) the creation or maintenance of a branch or a representative office,within the territory of another Party for the purpose of performing an economic activity.

Article 6.3

National Treatment

Each Party shall, subject to Article 6.4 and the reservations set out in Annex XIV, accord to juridical and natural persons of another Party, and to the commercial presence of such persons, treatment no less favourable than that it accords, in like situations, to its own juridical and natural persons, and to the commercial presence of such persons.

Article 6.4

Reservations

1. Article 6.3 shall not apply to:
 - (a) any reservation that is listed by a Party in Annex XIV;
 - (b) an amendment to a reservation referred to in subparagraph (a), to the extent that the amendment does not decrease the conformity of the reservation with Article 6.3;
 - (c) any new reservation adopted by a Party and incorporated into Annex XIV, which does not affect the overall level of commitments of that Party under this Agreement;

²⁰ It is understood that services specifically exempted from the scope of Chapter 5 do not fall under the scope of this Chapter.

to the extent that such reservations are inconsistent with Article 6.3.

2. As part of the review provided for in Article 6.12, the Parties undertake to review at least every three years the status of the reservations set out in Annex XIV with a view to reducing or removing such reservations.
3. A Party may, at any time, either upon request of another Party or unilaterally, remove in whole or in part its reservations set out in Annex XIV by written notification to the other Parties.
4. A Party may, at any time, incorporate a new reservation into Annex XIV in accordance with subparagraph 1(c), by written notification to the other Parties. On receiving such written notification, another Party may request consultations regarding the reservation. On receiving the request for consultations, the Party incorporating the new reservation shall enter into consultations with the requesting Party.

Article 6.5

Key Personnel

1. Each Party shall, subject to its laws and regulations, grant natural persons of another Party, and key personnel who are employed by natural or juridical persons of another Party, temporary entry and stay in its territory in order to engage in activities connected with commercial presence, including the provision of advice or key technical services.
2. Each Party shall, subject to its laws and regulations, permit natural or juridical persons of another Party, and their commercial presence, to employ, in connection with commercial presence, any key personnel of the natural or juridical person's choice regardless of nationality and citizenship provided that such key personnel has been permitted to enter, stay and work in its territory and that the employment concerned conforms to the terms, conditions and time limits of the permission granted to such key personnel.
3. The Parties shall, subject to their laws and regulations, grant temporary entry and stay and provide any necessary confirming documentation to the spouse and minor children of a natural person who has been granted temporary entry, stay and authorisation to work in accordance with paragraphs 1 and 2. The spouse and minor children shall be admitted for the period of the stay of that person.

Article 6.6

Right to Regulate

1. Subject to the provisions of this Chapter, a Party may, on a non-discriminatory basis, adopt, maintain or enforce any measure that is in the public interest, including measures to meet health, safety or environmental concerns or reasonable measures for prudential purposes.
2. A Party shall not waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, such measures as an encouragement for the establishment, acquisition, expansion or retention in its territory of a commercial presence of persons of another Party or a non-party.

Article 6.7

Transparency

Laws, regulations, judicial decisions and administrative rulings of general application made effective by a Party, and agreements in force between Parties, which affect matters covered by this Chapter shall be published promptly, or otherwise made publicly available, in such a manner as to enable the Parties and their juridical and natural persons to become acquainted with them. Nothing in this Article shall require any Party to disclose information which is confidential under its domestic legislation or which would impede law enforcement or otherwise be contrary to the public interest or would prejudice the legitimate commercial interests of any juridical or natural person.

Article 6.8

Payments and Transfers

1. Except under the circumstances envisaged in Article 6.9, a Party shall not apply restrictions on current payments and capital movements relating to commercial presence activities in non-services sectors.
2. Nothing in this Chapter shall affect the rights and obligations of the Parties under the Agreement of the IMF, including the use of exchange actions which are in conformity with that Agreement, provided that a Party shall not impose restrictions on capital transactions inconsistent with its obligations under this Chapter.

Article 6.9

Restrictions to Safeguard the Balance of Payments

1. The Parties shall endeavour to avoid the imposition of restrictions to safeguard the balance of payments.
2. Paragraphs 1 to 3 of Article XII of the GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Chapter, *mutatis mutandis*.
3. A Party adopting or maintaining such restrictions shall promptly notify the Joint Committee.

Article 6.10

General Exceptions

Article XIV of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Chapter, *mutatis mutandis*.

Article 6.11

Security Exceptions

Paragraph 1 of Article XIV**bis** of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Chapter, *mutatis mutandis*.

Article 6.12

Review

This Chapter shall be subject to periodic review within the framework of the Joint Committee regarding the possibility to further develop the Parties' commitments.

CHAPTER 7

PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY

Article 7

Protection of Intellectual Property

1. The Parties shall grant and ensure adequate, effective and non-discriminatory protection of intellectual property rights, and provide for measures for the enforcement of such rights against infringement thereof, including counterfeiting and piracy, in accordance with the provisions of this Chapter and Annex XV, and the international agreements referred to therein.
2. The Parties shall accord each other's nationals treatment no less favourable than that they accord to their own nationals. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of Articles 3 and 5 of the WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (hereinafter referred to as the "TRIPS Agreement").
3. The Parties shall grant to each other's nationals treatment no less favourable than that accorded to nationals of a non-party. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of the TRIPS Agreement, in particular Articles 4 and 5.
4. The Parties agree, upon request of a Party to the Joint Committee, to review the provisions on the protection of intellectual property rights contained in this Chapter and in Annex XV, with a view to further improving the levels of protection and to avoiding or remedying trade distortions caused by actual levels of protection of intellectual property rights.

CHAPTER 8
GOVERNMENT PROCUREMENT

Article 8.1

Scope and Coverage

1. This Chapter applies to any measure of a Party regarding covered procurement. For the purposes of this Chapter, “covered procurement” means procurement for governmental purposes:
 - (a) of goods, services, or any combination thereof:
 - (i) as specified in each Party's Appendices to Annex XVI; and
 - (ii) not procured with a view to commercial sale or resale, or for use in the production or supply of goods or services for commercial sale or resale;
 - (b) by any contractual means, including purchase, lease, rental or hire purchase, with or without an option to buy;
 - (c) for which the value, as estimated in accordance with the rules specified in Appendix 9 of Annex XVI, equals or exceeds the relevant threshold specified in Appendices 1 to 3 to Annex XVI at the time of publication of a notice in accordance with Article 8.10;
 - (d) by a procuring entity; and
 - (e) that is not otherwise excluded pursuant to paragraph 2 or Annex XVI.
2. This Chapter does not apply to:
 - (a) acquisition or rental of land, existing buildings, or other immovable property or the rights thereon;
 - (b) non-contractual agreements or any form of assistance that a Party provides, including cooperative agreements, grants, loans, equity infusions, guarantees and fiscal incentives;
 - (c) procurement or acquisition of fiscal agency or depository services, liquidation and management services for regulated financial institutions or services related to sale, redemption and distribution of public debt, including loans and government bonds, notes and other securities;
 - (d) public employment contracts;
 - (e) procurement conducted:
 - (i) for the specific purpose of providing international assistance, including development aid;
 - (ii) under a particular procedure or condition of an international agreement relating to the stationing of troops or relating to the joint implementation by the signatory countries of a project; or
 - (iii) under a particular procedure or condition of an international organisation, or funded by international grants, loans or other assistance where the applicable procedure or condition would be inconsistent with this Chapter.

Article 8.2

Definitions

For the purposes of this Chapter:

- (a) “commercial goods or services” means goods or services of a type generally sold or offered for sale in the commercial marketplace to, and customarily purchased by, non-governmental buyers for non-governmental purposes;
- (b) “construction service” means a service that has as its objective the realisation by whatever means of civil or building works, based on Division 51 of the United Nations Provisional Central Product Classification (CPC) and corresponding CPV Divisions, Groups, Classes and Categories;
- (c) “days” means calendar days;
- (d) “electronic auction” means an iterative process that involves the use of electronic means for the presentation by suppliers of either new prices, or new values for quantifiable non-price elements of the tender related to the evaluation criteria, or both, resulting in a ranking or re-ranking of tenders;

- (e) “in writing or written” means any worded or numbered expression that can be read, reproduced, and later communicated, including electronically transmitted and stored information;
- (f) “limited tendering” means a procurement method whereby the procuring entity contacts a supplier or suppliers of its choice;
- (g) “measure” means any law, regulation, procedure, administrative guidance or practice, or any action of a procuring entity relating to a covered procurement;
- (h) “multi-use list” means a list of suppliers that a procuring entity has determined satisfy the conditions for participation in that list, and that the procuring entity intends to use more than once;
- (i) “notice of intended procurement” means a notice published by a procuring entity inviting interested suppliers to submit a request for participation, a tender, or both;
- (j) “notice of planned procurement” means a notice published by a procuring entity regarding its future procurement plans;
- (k) “offset” means any condition or undertaking that encourages local development or improves a Party's balance-of-payments accounts, such as the use of domestic content, the licensing of technology, investment, counter-trade, and similar actions or requirements;
- (l) “open tendering” means a procurement method where all interested suppliers may submit a tender;
- (m) “person” means a natural person or a juridical person;
- (n) “procuring entity” means an entity covered under Appendices 1 to 3 to Annex XVI;
- (o) “qualified supplier” means a supplier that a procuring entity recognises as having satisfied the conditions for participation;
- (p) “selective tendering” means a procurement method whereby only qualified suppliers are invited by the procuring entity to submit a tender;
- (q) “services” includes construction services, unless otherwise specified;
- (r) “standard” means a document approved by a recognised body, that provides for common and repeated use, rules, guidelines, or characteristics for goods or services, or related processes and production methods, with which compliance is not mandatory. It may also include or deal exclusively with terminology, symbols, packaging, marking, or labelling requirements as they apply to a good, service, process, or production method;
- (s) “supplier” means a person or group of persons that provides or could provide goods or services;
- (t) “technical specification” means a tendering requirement that:
 - (i) lays down the characteristics of goods or services to be procured, including quality, performance, safety and dimensions, or the processes and methods for their production or provision; or
 - (ii) addresses terminology, symbols, packaging, marking, or labelling requirements, as they apply to a good or service.

Article 8.3

Security and General Exceptions

1. Nothing in this Chapter shall be construed to prevent a Party from taking any action or not disclosing any information that it considers necessary for the protection of its essential security interests relating to the procurement of arms, ammunition or war materials, or to procurement indispensable for national security or for national defence purposes.
2. Subject to the requirement that such measures are not applied in a manner that would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination between the Parties where the same conditions prevail or a disguised restriction on trade between the Parties, nothing in this Chapter shall be construed to prevent a Party from imposing or enforcing measures:
 - (a) necessary to protect public morals, order or safety;
 - (b) necessary to protect human, animal or plant life or health;
 - (c) necessary to protect intellectual property; or

- (d) relating to goods or services of persons with disabilities, philanthropic institutions, or prison labour.

Article 8.4

National Treatment and Non-Discrimination

1. With respect to any measure regarding covered procurement, each Party, including its procuring entities, shall accord immediately and unconditionally to the goods and services of another Party and to the suppliers of another Party offering such goods or services, treatment no less favourable than the treatment accorded to domestic goods, services and suppliers.
2. With respect to any measure regarding covered procurement, a Party, including its procuring entities, shall not:
 - (a) treat a locally established supplier less favourably than another locally established supplier on the basis of degree of foreign affiliation or ownership; or
 - (b) discriminate against a locally established supplier on the basis that the goods or services offered by that supplier for a particular procurement are goods or services of another Party.

Article 8.5

Use of Electronic Means

1. The Parties shall, to the extent possible, endeavour to use electronic means of communication to permit efficient dissemination of information on government procurement, particularly as regards tender opportunities offered by entities, while respecting the principles of transparency and non-discrimination.
2. When conducting covered procurement by electronic means, a procuring entity shall:
 - (a) ensure that the procurement is conducted using information technology systems and software, including those related to authentication and encryption of information, that are generally available and interoperable with other generally available information technology systems and software; and
 - (b) maintain mechanisms that ensure the integrity of requests for participation and tenders, including establishment of the time of receipt and the prevention of inappropriate access.

Article 8.6

Conduct of Procurement

A procuring entity shall conduct covered procurement in a transparent and impartial manner that:

- (a) is consistent with this Chapter, using methods such as open tendering, selective tendering, and limited tendering;
- (b) avoids conflicts of interest; and
- (c) prevents corrupt practices.

Article 8.7

Rules of Origin

For the purposes of covered procurement, no Party may apply rules of origin to goods or services imported from or supplied by another Party that are different from the rules of origin the Party applies at the same time in the normal course of trade.

Article 8.8

Offsets

With regard to covered procurement, a Party, including its procuring entities, shall not seek, take account of, impose or enforce any offset.

Article 8.9

Information on the Procurement System

1. Each Party shall promptly publish any measure of general application regarding covered procurement and any modification to this information, in an officially designated electronic or paper medium that is widely disseminated and remains readily accessible to the public.
2. Each Party shall, on request, provide to another Party an explanation relating to such information.

Article 8.10

Notices

1. For each covered procurement, a procuring entity shall publish a notice of intended procurement, except in the circumstances referred to in Article 8.18. The notice shall be published in the electronic or paper medium listed in Appendix 7 to Annex XVI. Such medium shall be widely disseminated and the notice shall remain accessible, at least, until expiration of the time period indicated in the notice. The notice shall:
 - (a) for procuring entities covered under Appendix 1 to Annex XVI, be accessible by electronic means free of charge through a single point of access; and
 - (b) for procuring entities covered under Appendix 2 or 3 to Annex XVI, where accessible by electronic means, be provided, at least through links in a gateway electronic site that is accessible free of charge.
2. Parties, including such procuring entities covered under Appendix 2 or 3 to Annex XVI, are encouraged to publish their notices by electronic means free of charge through a single point of access.
3. Except as otherwise provided in this Chapter, each notice of intended procurement shall include the information specified in Appendix 10 to Annex XVI.
4. Each Party shall encourage its procuring entities to publish in the appropriate paper or electronic medium listed in Appendix 7 to Annex XVI, as early as possible in each fiscal year, a notice regarding their future procurement plans. The notice of planned procurement should include the subject-matter of the procurement and the estimated date of the publication of the notice of intended procurement.
5. A procuring entity covered under Appendix 2 or 3 to Annex XVI may use a notice of planned procurement as a notice of intended procurement, provided that the notice of planned procurement includes as much of the information referred to in paragraph 3 as is available to the entity and a statement that interested suppliers should express their interest in the procurement to the procuring entity.

Article 8.11

Conditions for Participation

1. In establishing the conditions for participation and assessing whether a supplier satisfies such conditions, a Party, including its procuring entities:
 - (a) shall limit any conditions for participation in a procurement to those that are essential to ensure that a supplier has the legal and financial capacities and the commercial and technical abilities to undertake the relevant procurement;
 - (b) shall evaluate the financial capacity and the commercial and technical abilities of a supplier on the basis of that supplier's business activities both inside and outside the territory of the Party of the procuring entity;
 - (c) shall base its evaluation solely on the conditions that the procuring entity has specified in advance in notices or tender documentation;
 - (d) shall not impose the condition that, in order for a supplier to participate in a procurement, the supplier has previously been awarded one or more contracts by a procuring entity of a given Party; and
 - (e) may require relevant prior experience where essential to meet the requirements of the procurement.

2. Where there is supporting evidence, a Party, including its procuring entities, may exclude a supplier on grounds such as:
 - (a) bankruptcy;
 - (b) false declarations;
 - (c) significant or persistent deficiencies in performance of any substantive requirement or obligation under a prior contract or contracts;
 - (d) final judgments in respect of serious crimes or other serious offences;
 - (e) professional misconduct or acts or omissions that adversely reflect upon the commercial integrity of the supplier; or
 - (f) failure to pay taxes.

Article 8.12

Registration Systems and Qualification Procedures

1. A Party, including its procuring entities, may maintain a supplier registration system under which interested suppliers are required to register and provide certain information.
2. A Party, including its procuring entities, shall not adopt or apply any registration system or qualification procedure with the purpose or the effect of creating unnecessary obstacles to the participation of suppliers of another Party in its procurement.
3. A procuring entity shall promptly inform any supplier that submits a request for participation in a procurement of the procuring entity's decision with respect to the request. Where an entity rejects a supplier's request for participation or ceases to recognise a supplier as qualified, that entity shall, on request of the supplier, promptly provide it with a written explanation of the reasons for its decision.
4. Where a procuring entity intends to use selective tendering, it shall allow all qualified suppliers to participate in a particular procurement, unless the procuring entity states in the notice of intended procurement any limitation on the number of suppliers that will be permitted to tender and the criteria for selecting the limited number of suppliers.

Article 8.13

Multi-Use Lists

1. A procuring entity may maintain a multi-use list of suppliers, provided that a notice inviting interested suppliers to apply for inclusion on the list is published annually in the appropriate medium listed in Appendix 7 to Annex XVI, and where published by electronic means, made available continuously in the electronic medium listed in Appendix 7 of Annex XVI. Where a multi-use list will be valid for three years or less, a procuring entity may publish the notice only once, at the beginning of the period of validity of the list.
2. The notice provided for in paragraph 1 shall include the information specified in Appendix 10 to Annex XVI.
3. A procuring entity shall allow suppliers to apply at any time for inclusion on a multi-use list and shall include on that list all qualified suppliers within a reasonably short time. Where a procuring entity rejects a supplier's application for inclusion on a multi-use list or removes a supplier from a multi-use list, that entity shall promptly inform the supplier and, on request of the supplier, promptly provide the supplier with a written explanation of the reasons for its decision.

Article 8.14

Tender Documentation

1. A procuring entity shall make available to suppliers tender documentation that includes all information necessary to permit suppliers to prepare and submit responsive tenders. Unless already provided for in the notice of intended procurement, such documentation shall include a complete description of the information specified in Appendix 10 to Annex XVI.
2. Where procuring entities do not offer free direct access to the entire tender documents and any supporting documents by electronic means, entities shall make promptly available the tender documentation at the request of any interested supplier of the Parties. The procuring entities shall

also promptly reply to any reasonable request for relevant information by any interested or participating supplier, provided that such information does not give that supplier an advantage over other suppliers.

Article 8.15

Technical Specifications

1. A procuring entity shall not prepare, adopt or apply any technical specification nor prescribe any conformity assessment procedure with the purpose or the effect of creating unnecessary obstacles to trade between the Parties.
2. In prescribing the technical specifications for the goods or services being procured, a procuring entity shall, where appropriate:
 - (a) set out the technical specification in terms of performance and functional requirements, rather than design or descriptive characteristics; and
 - (b) base the technical specification on international standards, where such exist or otherwise, on EU standards, national technical regulations²¹, national standards or building codes.
3. Where design or descriptive characteristics are used in the technical specifications, a procuring entity should indicate, where appropriate, that it will consider tenders of equivalent goods or services that demonstrably fulfil the requirements of the procurement by including words such as “or equivalent” in the tender documentation.
4. A procuring entity shall not prescribe any technical specifications that require or refer to a particular trademark or trade name, patent, copyright, design or type, specific origin, producer or supplier, unless there is no other sufficiently precise or intelligible way of describing the procurement requirements and provided that, in such cases, the entity includes words such as “or equivalent” in the tender documentation.
5. A procuring entity shall not seek or accept, in a manner that would have the effect of precluding competition, advice that may be used in the preparation or adoption of any technical specification for a specific procurement from a person that may have a commercial interest in the procurement. This provision does not prevent preliminary market consultations in accordance with this Article.
6. For greater certainty, a Party, including its procuring entities, may, in accordance with this Article, prepare, adopt or apply technical specifications to promote the conservation of natural resources or protect the environment.

Article 8.16

Modifications of the Tender Documentation and Technical Specifications

Where, prior to the award of a contract, a procuring entity modifies the criteria or requirements set out in a notice or tender documentation provided to participating suppliers, or amends or reissues a notice or tender documentation, it shall transmit in writing all such modifications, amended or re-issued notice or tender documentation:

- (a) to all suppliers that are participating at the time of the modification, amendment or re-issuance, if known, and in all other cases, in the same manner as the original information was made available; and
- (b) in adequate time to allow such suppliers to modify and re-submit amended tenders, as appropriate.

Article 8.17

Time-Periods

A procuring entity shall, consistent with its own reasonable needs, provide suppliers sufficient time to prepare and submit requests for participation and responsive tenders, taking into account in particular the nature and complexity of the procurement. Each Party shall apply time-periods according to the conditions specified in Appendix 8 to Annex XVI. Such time-periods, including any extension of the time-periods, shall be the same for all interested or participating suppliers.

²¹ Georgia may use national technical regulations which may differ from the international standards, until September of 2022.

Article 8.18
Limited Tendering

1. Provided that it does not use this provision for the purpose of avoiding competition among suppliers or in a manner that discriminates against suppliers of another Party or protects domestic suppliers, a procuring entity may use limited tendering and may choose not to apply Articles 8.10, 8.11, 8.12, 8.13, 8.14, 8.17, 8.19, 8.20, 8.21 and 8.22 only under the following circumstances:
 - (a) where:
 - (i) no tenders were submitted, or no supplier requested participation;
 - (ii) no tenders that conform to the essential requirements of the tender documentation were submitted;
 - (iii) no suppliers satisfied the conditions for participation; or
 - (iv) the tenders submitted have been collusive;provided that the requirements of the tender documentation are not substantially modified;
 - (b) where the goods or services can be supplied only by a particular supplier and no reasonable alternative or substitute goods or services exist for any of the following reasons:
 - (i) the requirement is for a work of art;
 - (ii) the protection of patents, copyrights or other exclusive rights; or
 - (iii) due to an absence of competition on the market for technical reasons;
 - (c) for additional deliveries by the original supplier of goods and services that were not included in the initial procurement where a change of supplier for such additional goods and services:
 - (i) cannot be made for economic or technical reasons such as requirements of interchangeability or interoperability with existing equipment, software, services or installations procured under the initial procurement; and
 - (ii) would cause significant inconvenience or substantial duplication of costs to the procuring entity;
 - (d) in so far as strictly necessary where, for reasons of extreme urgency brought about by events unforeseeable by the procuring entity, the goods or services could not be obtained in time using an open or selective tendering procedure;
 - (e) for goods purchased on a commodity market;
 - (f) where a procuring entity procures a prototype or a first good or service that is developed at its request in the course of, and for, a particular contract for research, experiment, study or original development. Original development of a first good or service may include limited production or supply in order to incorporate the results of field testing and to demonstrate that the good or service is suitable for production or supply in quantity to acceptable quality standards, but does not include quantity production or supply to establish commercial viability or to recover research and development costs;
 - (g) for purchases made under exceptionally advantageous conditions that only arise in the very short term in the case of unusual disposals such as those arising from liquidation, receivership, or bankruptcy, but not for routine purchases from regular suppliers; or
 - (h) where a contract is awarded to a winner of a design contest provided that:
 - (i) the contest has been organised in a manner that is consistent with the principles of this Chapter, in particular relating to the publication of a notice of intended procurement; and
 - (ii) the participants are judged by an independent jury or design contest committee with a view to a design contract being awarded to a winner.
2. A procuring entity shall prepare a report in writing on each contract awarded under paragraph 1. The report shall include the name of the procuring entity, the value and kind of goods or services procured, and a statement indicating the circumstances and conditions described in paragraph 1 that justified the use of limited tendering.

Article 8.19

Electronic Auctions

1. Where a procuring entity intends to conduct a covered procurement using an electronic auction, the entity shall provide each participant, before commencing the electronic auction, with:
 - (a) the automatic evaluation method including the mathematical formula, that is based on the evaluation criteria set out in the tender documentation and that will be used in the automatic ranking or re-ranking during the auction;
 - (b) the results of any initial evaluation of the elements of its tender where the contract is to be awarded on the basis of the most advantageous tender; and
 - (c) any other relevant information relating to the conduct of the auction.

Article 8.20

Negotiations

1. A Party may provide for its procuring entities to conduct negotiations:
 - (a) where the entity has indicated such intent in the notice of intended procurement pursuant to Article 8.10; or
 - (b) where it appears from the evaluation that no one tender is obviously the most advantageous in terms of the specific evaluation criteria set out in the notice or tender documentation.
2. A procuring entity shall:
 - (a) ensure that any elimination of suppliers participating in negotiations is carried out in accordance with the evaluation criteria set out in the notice or tender documentation; and
 - (b) where negotiations are concluded, provide a common deadline for the remaining participating suppliers to submit any new or revised tenders.

Article 8.21

Treatment of Tenders

1. A procuring entity shall receive, open and treat all tenders under procedures that guarantee the fairness and impartiality of the procurement process and the confidentiality of tenders.
2. A procuring entity shall not penalise any supplier whose tender is received after the time specified for receiving tenders if the delay is due solely to mishandling on the part of the procuring entity.
3. Where a procuring entity provides suppliers with an opportunity to correct unintentional errors of form between the opening of tenders and the awarding of the contract, the entity shall provide the same opportunity to all participating suppliers.

Article 8.22

Awarding of Contracts

1. To be considered for award, a tender shall be submitted in writing and shall, at the time of opening, comply with the essential requirements set out in the notices and tender documentation and be from a supplier that satisfies the conditions for participation.
2. Unless a procuring entity determines that it is not in the public interest to award a contract, the entity shall award the contract to the supplier that it has determined to be capable of fulfilling the terms of the contract and that, based solely on the evaluation criteria specified in the notices and tender documentation, has submitted:
 - (a) the most advantageous tender; or
 - (b) where price is the sole criterion, the lowest price.
3. Where a procuring entity receives a tender with a price that is abnormally lower than the prices in other tenders submitted, it may verify with the supplier that it satisfies the conditions for participation and is capable of fulfilling the terms of the contract.
4. If a procuring entity uses option clauses, cancels a procurement or modifies awarded contracts, it shall not do so in a manner that circumvents the obligations of this Chapter.

Article 8.23

Transparency of Procurement Information

1. A procuring entity shall promptly inform participating suppliers of its contract award decisions and, on request, shall do so in writing. Subject to Article 8.24, a procuring entity shall, on request, provide an unsuccessful supplier with an explanation of the reasons why the entity did not select its tender and the relative advantages of the successful supplier's tender.
2. No later than 72 days from the award of each contract, a procuring entity shall publish in a paper or electronic medium listed in Appendix 7 of Annex XVI, a notice that includes at least the following information about the contract:
 - (a) a description of the goods or services procured;
 - (b) the name and address of the procuring entity;
 - (c) the name and address of the successful supplier;
 - (d) the value of the successful tender or the highest and lowest offers taken into account in the award of the contract;
 - (e) the date of award; and
 - (f) the type of procurement method used, and in cases where limited tendering was used pursuant to Article 8.18, a description of the circumstances justifying the use of limited tendering.
3. Where the entity publishes the notice only in an electronic medium, the information shall remain readily accessible for a reasonable period of time
4. Each procuring entity shall, for a period of at least three years from the date it awards a contract, maintain the documentation and reports of tendering procedures and contract awards relating to covered procurement, including the reports provided for in Article 8.18, and the data that ensure the appropriate traceability of the conduct of covered procurement by electronic means.

Article 8.24

Disclosure of Information

1. On request of another Party, a Party shall provide promptly any information necessary to determine whether a procurement was conducted fairly, impartially and in accordance with this Chapter, including information on the characteristics and relative advantages of the successful tender.
2. In cases where the release of such information would prejudice competition in future tenders, the Party that receives the information shall not disclose it to any supplier, except after consulting with, and obtaining the agreement of, the Party that provided the information.
3. Notwithstanding any other provision of this Chapter, a Party, including its procuring entities, shall not provide information to a particular supplier that might prejudice fair competition between suppliers.
4. Nothing in this Chapter shall be construed to require a Party, including its procuring entities, authorities, and review bodies, to release information under this Chapter, which is confidential under its domestic legislation or where disclosure:
 - (a) would impede law enforcement;
 - (b) might prejudice fair competition between suppliers;
 - (c) would prejudice the legitimate commercial interests of particular persons, including the protection of intellectual property; or
 - (d) would otherwise be contrary to the public interest.

Article 8.25

Domestic Review Procedures for Supplier Challenges

1. Each Party shall provide a timely, effective, transparent and non-discriminatory administrative or judicial review procedure according to the due process principle through which a supplier may challenge:
 - (a) breaches of this Chapter; or

- (b) where the supplier does not have a right to challenge directly a breach of this Chapter under the domestic law of a Party, a failure to comply with a Party's measures implementing this Chapter, arising in the context of a covered procurement, in which the supplier has, or has had, an interest. The procedural rules for all challenges shall be in writing and made generally available.
- 2. In the event of a complaint by a supplier, arising in the context of covered procurement in which the supplier has, or has had, an interest, that there has been a breach or a failure as referred to in paragraph 1, the Party of the procuring entity shall encourage that entity and the supplier to seek resolution of the complaint through consultations.
- 3. Each supplier shall be allowed a sufficient period of time to prepare and submit a challenge, which in no case shall be less than ten days from the time when the basis of the challenge became known, or reasonably should have become known, to the supplier.
- 4. Each Party shall establish or designate at least one impartial administrative or judicial authority that is independent of its procuring entities (hereinafter referred to as the "review body") to receive and review a challenge by a supplier arising in the context of a covered procurement.
- 5. Where a body other than a review body referred to in paragraph 4 initially reviews a challenge, the Party shall ensure that the supplier may appeal the initial decision to a review body that is independent of the procuring entity whose procurement is the subject of the challenge.
- 6. Each Party shall ensure that a review body that is not a court shall either have its decisions subject to judicial review or have procedures that provide that:
 - (a) the procuring entity shall respond in writing to the challenge and disclose all relevant documents to the review body;
 - (b) the participants to the proceedings (hereinafter referred to as "participants") shall have the right to be heard prior to a decision of the review body being made on the challenge;
 - (c) the participants shall have the right to be represented and accompanied;
 - (d) the participants shall have access to all proceedings;
 - (e) the participants shall have the right to request that the proceedings take place in public and that witnesses may be presented; and
 - (f) the review body shall make its decisions or recommendations in a timely fashion, in writing, and shall include an explanation of the basis for each decision or recommendation.
- 7. Each Party shall adopt or maintain procedures that provide for:
 - (a) rapid interim measures to preserve the supplier's opportunity to participate in the procurement, such as measures resulting in the suspension of the tendering process. The procedures may provide that overriding adverse consequences for the interests concerned, including the public interest, may be taken into account when deciding whether such measures should be applied. Just cause for not acting shall be provided in writing; and
 - (b) where a review body has determined that there has been a breach of this Chapter or a failure as referred to in paragraph 1, corrective action or compensation for the loss or damages suffered, which may be limited to either the costs for the preparation of the tender or the costs relating to the challenge, or both.

Article 8.26

Modifications and Rectifications to Coverage

1. A Party may make rectifications of a purely formal nature to its coverage under this Chapter, or minor amendments to its Schedules in Annex XVI, provided that it notifies the other Parties in writing and no Party objects in writing within 45 days from the receipt of the notification. A Party that makes such a rectification or minor amendment need not provide compensatory adjustments to the other Parties.
2. A Party may otherwise modify its coverage under this Chapter provided that:
 - (a) it notifies the other Parties in writing and offers at the same time acceptable compensatory adjustments to maintain a level of coverage comparable to that existing prior to the modification, except where provided for in paragraph 3; and
 - (b) no Party objects in writing within 45 days from the receipt of the notification.

3. A Party need not provide compensatory adjustments where the Parties agree that the proposed modification covers a procuring entity over which a Party has effectively eliminated its control or influence. If a Party objects to the assertion that such government control or influence has been effectively eliminated, the objecting Party may request further information or consultations with a view to clarifying the nature of any government control or influence and reaching agreement on the procuring entity's continued coverage under this Chapter.

Article 8.27

Cooperation

1. The Parties recognise the importance of cooperation with a view to achieving a better understanding of their respective government procurement systems, as well as a better access to their respective markets, in particular for small business suppliers.
2. The Parties shall endeavour to cooperate in matters such as:
 - (a) development and use of electronic communications in government procurement systems; and
 - (b) exchange of experiences and information, such as regulatory frameworks, best practices and statistics.

Article 8.28

Further Negotiations

In case a Party offers in the future, a non-party, additional benefits with regard to its respective government procurement market access coverage agreed under this Chapter, it shall agree, upon request of another Party, to enter into negotiations with a view to extending coverage under this Chapter on a reciprocal basis.

CHAPTER 9

COMPETITION

Article 9

Rules of Competition concerning Undertakings

1. The following practices of undertakings are incompatible with the proper functioning of this Agreement in so far as they may affect trade between the Parties:
 - (a) agreements between undertakings, decisions by associations of undertakings and concerted practices between enterprises which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition;
 - (b) abuse by one or more undertakings of a dominant position in the territory of a Party as a whole or in a substantial part thereof.
2. The provisions of paragraph 1 shall also apply to the activities of public undertakings, and undertakings to which the Parties grant special or exclusive rights, in so far as the application of these provisions does not obstruct the performance, in law or in fact, of the particular public tasks assigned to them.
3. The provisions of paragraphs 1 and 2 shall not be construed so as to create any direct obligations for undertakings.
4. The Parties involved shall cooperate and consult in their dealings with anti-competitive practices as outlined in paragraph 1, with the aim of putting an end to such practices or their adverse effects on trade. Cooperation may include the exchange of pertinent information that is available to the Parties. No Party shall be required to disclose information that is confidential under its domestic legislation.
5. If a Party considers that a given practice continues to affect trade in the sense of paragraph 1, after cooperation or consultations in accordance with paragraph 4, it may request consultations in the Joint Committee. The Parties involved shall give to the Joint Committee all the assistance required in order to examine the case. The Joint Committee shall, within 30 days from the receipt of the request, examine the information provided in order to facilitate a mutually acceptable solution of the matter.

CHAPTER 10
TRADE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Article 10.1

Context and Objectives

1. The Parties recall the Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment of 1972, the Rio Declaration on Environment and Development of 1992, Agenda 21 on Environment and Development of 1992, the Johannesburg Plan of Implementation on Sustainable Development of 2002, the Rio+20 Outcome Document “The Future We Want” of 2012, the outcome document of the U N Summit on Sustainable Development “Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development” of 2015, the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up of 1998, the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006 and the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization of 2008.
2. The Parties recognise that economic development, social development and environmental protection are interdependent and mutually supportive components of sustainable development. They underline the benefit of cooperation on trade-related labour and environmental issues as part of a global approach to trade and sustainable development.
3. The Parties reaffirm their commitment to promote the development of international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties’ trade relations.

Article 10.2

Scope

1. Except as otherwise provided in this Chapter, this Chapter applies to measures adopted or maintained by the Parties affecting trade-related and investment-related aspects of labour and environmental issues.
2. The reference to labour in this Chapter includes the issues relevant to the Decent Work Agenda as agreed in the ILO.

Article 10.3

Right to Regulate and Levels of Protection

1. Recognising the right of each Party, subject to the provisions of this Agreement, to establish its own levels of environmental and labour protection, and to adopt or modify accordingly its relevant laws and policies, each Party shall seek to ensure that its laws, policies and practices provide for and encourage high levels of environmental and labour protection, consistent with standards, principles and agreements referred to in Articles 10.5 and 10.7, and shall strive to further improve the level of protection provided for in those laws and policies.
2. The Parties recognise the importance of taking account of scientific, technical and other information, and relevant international standards, guidelines and recommendations when preparing and implementing measures related to the environment and labour conditions that affect trade and investment between them.

Article 10.4

*Upholding Levels of Protection in the Application and Enforcement of Laws,
Regulations or Standards*

1. A Party shall not fail to effectively enforce its environmental and labour laws, regulations or standards in a manner affecting trade or investment between the Parties.
2. Subject to Article 10.3, a Party shall not:
 - (a) weaken or reduce the level of environmental or labour protection provided by its laws, regulations or standards with the sole intention to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory; or

- (b) waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, such laws, regulations or standards in order to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory.

Article 10.5

International Labour Standards and Agreements

1. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO and the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up adopted by the International Labour Conference at its 86th Session in 1998, to respect, promote and realise the principles concerning the fundamental rights, namely:
 - (a) freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
 - (b) elimination of all forms of forced or compulsory labour;
 - (c) effective abolition of child labour; and
 - (d) elimination of discrimination in respect of employment and occupation.
2. The Parties reaffirm their commitment, under the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006, to recognising the importance of full and productive employment and decent work for all as a key element of sustainable development for all countries and as a priority objective of international cooperation and to promoting the development of international trade in a way that is conducive to full and productive employment and decent work for all.
3. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO to effectively implement the ILO Conventions which they have ratified and to make continued and sustained efforts towards ratifying the fundamental ILO Conventions as well as consider the ratification of the other conventions that are classified as “up-to-date” by the ILO.
4. The Parties reaffirm that, as set out in the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization adopted by the International Labour Conference at its 97th session in 2008, the violation of fundamental principles and rights at work shall not be invoked or otherwise used as a legitimate comparative advantage and that labour standards shall not be used for protectionist trade purposes.

Article 10.6

Trade in Forest-Based Products

1. In order to promote the sustainable management of forest resources and thereby, *inter alia*, reduce greenhouse emissions from deforestation and degradation of natural forests and peat lands related to activities in and beyond the forest sector, the Parties commit to work together in the relevant multilateral fora in which they participate and through existing bilateral cooperation if applicable to improve enforcement of domestic forest legislation and governance and to promote trade in legal and sustainable forest-based, agricultural and mining products.
2. Useful instruments to achieve this objective may include, *inter alia*, the promotion of listing of timber species under the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) with regard to endangered timber species, certification schemes for sustainably harvested forest products, regional or bilateral Forest Law Enforcement Governance and Trade (FLEGT) Voluntary Partnership Agreements.

Article 10.7

Multilateral Environmental Agreements and Environmental Principles

The Parties reaffirm their commitment to the effective implementation in their laws and practices of the multilateral environmental agreements to which they are a party, as well as their adherence to environmental principles reflected in the international instruments referred to in Article 10.1.

Article 10.8

Promotion of Trade and Investment Favouring Sustainable Development

1. The Parties shall strive to facilitate and promote foreign investment, trade in and dissemination of goods and services beneficial to the environment, including environmental technologies, sustainable renewable energy, energy efficient and eco-labelled goods and services. Related non-tariff barriers will be addressed as part of these efforts.
2. The Parties shall strive to facilitate and promote foreign investment, trade in and dissemination of goods and services that contribute to sustainable development, including goods and services that are the subject of schemes such as fair and ethical trade.
3. To this end, the Parties agree to exchange views and may consider, jointly or bilaterally, cooperation in this area.
4. The Parties shall encourage cooperation between enterprises in relation to goods, services and technologies that contribute to sustainable development and are beneficial to the environment.

Article 10.9

Cooperation in International Fora

The Parties shall strive to strengthen their cooperation on trade and investment related labour and environmental issues of mutual interest in relevant bilateral, regional and multilateral fora in which they participate.

Article 10.10

Implementation and Consultations

1. Each Party shall designate a contact point for the purpose of implementing this Chapter.
2. A Party may through the contact point referred to in paragraph 1 request expert consultations or consultations within the Joint Committee regarding any matter arising under this Chapter. The Parties shall make every attempt to reach a mutually satisfactory solution of the matter. Where relevant, subject to the agreement of the Parties, they can seek advice of the relevant international organisations or bodies.
3. The Parties shall not have recourse to arbitration under Chapter 12 for matters arising under this Chapter.

Article 10.11

Review

The Parties shall periodically review, in the Joint Committee, progress achieved in pursuing the objectives set out in this Chapter and consider relevant international developments in order to identify areas where further action could promote these objectives.

CHAPTER 11

INSTITUTIONAL PROVISIONS

Article 11

Joint Committee

1. The Parties hereby establish the EFTA-Georgia Joint Committee (hereinafter referred to as the "Joint Committee") comprising representatives of each Party. The Parties shall be represented by senior officials designated by them for this purpose.
2. The Joint Committee shall:
 - (a) supervise and review the implementation of this Agreement;
 - (b) keep under review the possibility of further removal of barriers to trade and other restrictive measures concerning trade between the Parties;
 - (c) oversee the further elaboration of this Agreement;
 - (d) supervise the work of all sub-committees and working groups established under this Agreement;
 - (e) endeavour to resolve disputes that may arise regarding the interpretation or application of this Agreement; and

- (f) consider any other matter that may affect the operation of this Agreement.
3. The Joint Committee may decide to set up such sub-committees and working groups as it considers necessary to assist it in accomplishing its tasks. Except where otherwise provided for in this Agreement, the sub-committees and working groups shall work under a mandate established by the Joint Committee.
 4. The Joint Committee may take decisions as provided for in this Agreement. On other matters the Joint Committee may make recommendations.
 5. The Joint Committee shall take decisions and make recommendations by consensus. Where this Agreement foresees that a provision only concerns certain Parties, the Joint Committee may adopt decisions and make recommendations regarding issues related only to one or several EFTA States and Georgia. The vote shall in such cases only be taken among the Parties concerned and the decisions or recommendations shall only apply to those Parties.
 6. The Joint Committee shall meet within one year of the entry into force of this Agreement. Thereafter, it shall meet whenever necessary but normally every two years. Its meetings shall be chaired jointly by one of the EFTA States and Georgia.
 7. Each Party may request at any time, through a notice in writing to the other Parties, that a special meeting of the Joint Committee be held. Such a meeting shall take place within 30 days from the receipt of the request, unless the Parties agree otherwise.
 8. The Joint Committee may decide to amend the Annexes and Appendices to this Agreement and, subject to paragraph 9, set forth the date on which such decisions enter into force.
 9. If a representative of a Party in the Joint Committee has accepted a decision subject to the fulfilment of domestic legal requirements, the decision shall enter into force on the date that the last Party notifies that its internal requirements have been fulfilled, unless the decision itself specifies a later date. The Joint Committee may decide that the decision shall enter into force for those Parties that have fulfilled their internal requirements, provided that Georgia is one of those Parties. A Party may apply a decision of the Joint Committee provisionally until such decision enters into force for it, subject to its legal requirements.
 10. The Joint Committee shall establish its rules of procedure.

CHAPTER 12 DISPUTE SETTLEMENT

Article 12.1

Scope and Coverage

1. The provisions of this Chapter apply with respect to the settlement of any disputes concerning the interpretation or application of this Agreement.
2. Disputes regarding the same matter arising under both this Agreement and the WTO Agreement may be settled in either forum at the discretion of the complaining Party.²² The forum thus selected shall be used to the exclusion of the other.
3. For the purposes of paragraph 2, dispute settlement procedures under the WTO Agreement are deemed to be selected by a Party's request for the establishment of a panel under Article 6 of the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes, whereas dispute settlement procedures under this Agreement are deemed to be selected upon a request for arbitration pursuant to paragraph 1 of Article 12.4.

Article 12.2

Good Offices, Conciliation or Mediation

1. Good offices, conciliation and mediation are procedures that are undertaken voluntarily if the Parties so agree. They may begin, continue and be terminated at any time, including while proceedings of an arbitration panel established in accordance with this Chapter are in progress.
2. Proceedings involving good offices, conciliation and mediation shall be confidential and without prejudice to the Parties' rights in any further proceedings.

²² For the purposes of this Chapter, the terms "Party", "party to the dispute", "complaining Party" and "Party complained against" can denote one or more Parties.

Article 12.3
Consultations

1. The Parties shall at all times endeavour to agree on the interpretation and application of this Agreement, and shall make every attempt through cooperation and consultations to reach a mutually satisfactory solution of any matter raised in accordance with this Article.
2. A Party may request in writing consultations with another Party if it considers that a measure is inconsistent with this Agreement. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing of the request. The Party to which the request is made shall reply within ten days from the receipt of the request. Consultations shall take place in the Joint Committee unless the Parties making and receiving the request for consultations agree otherwise.
3. Consultations shall commence within 30 days from the receipt of the request for consultations. Consultations on urgent matters, including those on perishable goods, shall commence within 15 days from the receipt of the request for consultations. If the Party to which the request is made does not reply within ten days or does not enter into consultations within 30 days from the receipt of the request for consultations, or within 15 days for urgent matters, the Party making the request is entitled to request the establishment of an arbitration panel in accordance with Article 12.4.
4. The parties to the dispute shall provide sufficient information to enable a full examination of whether the measure is inconsistent with this Agreement or not and treat any confidential information exchanged in the course of consultations in the same manner as the Party providing the information.
5. The consultations shall be confidential and without prejudice to the rights of the Parties in any further proceedings.
6. The parties to the dispute shall inform the other Parties of any mutually agreed resolution of the matter.

Article 12.4
Establishment of Arbitration Panel

1. If the consultations referred to in Article 12.3 fail to settle a dispute within 60 days, or 30 days in relation to urgent matters, including those on perishable goods, from the receipt of the request for consultations by the Party complained against, the complaining Party may request the establishment of an arbitration panel by means of a written request to the Party complained against. A copy of this request shall be communicated to the other Parties so that they may determine whether to participate in the arbitration process.
2. The request for the establishment of an arbitration panel shall identify the specific measure at issue and provide a brief summary of the legal and factual basis of the complaint.
3. The arbitration panel shall consist of three members who shall be appointed in accordance with the Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the Permanent Court of Arbitration, as effective from 20 October 1992 (hereinafter referred to as the "Optional Rules"), *mutatis mutandis*. The date of establishment of the arbitration panel shall be the date on which the Chairperson is appointed.
4. Unless the parties to the dispute otherwise agree within 20 days from the receipt of the request for the establishment of the arbitration panel, the terms of reference for the arbitration panel shall be:
"To examine, in light of the relevant provisions of this Agreement, the matter referred to in the request for the establishment of an arbitration panel pursuant to Article 12.4 and to make findings of law and fact together with the reasons, as well as recommendations, if any, for the resolution of the dispute and the implementation of the ruling."
5. Where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel relating to the same matter or where the request involves more than one Party complained against, and whenever feasible, a single arbitration panel should be established to examine complaints relating to the same matter.

6. A Party which is not a party to the dispute shall be entitled, on delivery of a written notice to the parties to the dispute, to make written submissions to the arbitration panel, receive written submissions, including annexes, from the parties to the dispute, attend hearings and make oral statements.

Article 12.5

Procedures of the Arbitration Panel

1. Unless otherwise specified in this Agreement or agreed between the parties to the dispute, the procedures of the panel shall be governed by the Optional Rules, *mutatis mutandis*.
2. The arbitration panel shall examine the matter referred to it in the request for the establishment of an arbitration panel in light of the relevant provisions of this Agreement interpreted in accordance with the customary rules of interpretation of public international law.
3. The language of any proceedings shall be English. The hearings of the arbitration panel shall be open to the public, unless the parties to the dispute agree otherwise.
4. There shall be no *ex parte* communication with the arbitration panel concerning matters under its consideration.
5. A Party's written submissions, any written versions of oral statements and responses to questions put by the arbitration panel, shall, at the same time as it is submitted to the arbitration panel, be transmitted by that Party to the other party to the dispute.
6. The Parties shall treat as confidential the information submitted to the arbitration panel which has been designated as confidential by the Party submitting the information.
7. Decisions of the arbitration panel shall be taken by a majority of its members. Any member may furnish separate opinions on matters not unanimously agreed. The arbitration panel shall not disclose which members are associated with majority or minority opinions.

Article 12.6

Panel Reports

1. The arbitration panel should submit an initial report containing its findings and rulings to the parties to the dispute not later than 90 days from the date of establishment of the arbitration panel. A party to the dispute may submit written comments to the arbitration panel within 14 days from the receipt of the initial report. The arbitration panel should present to the parties to the dispute a final report within 30 days from the receipt of the initial report by the parties to the dispute.
2. The final report, as well as any report under Articles 12.8 and 12.9 shall be communicated to the Parties. The reports shall be made public, unless the parties to the dispute decide otherwise.
3. Any ruling of the arbitration panel under any provision of this Chapter shall be final and binding upon the parties to the dispute.

Article 12.7

Suspension or Termination of Arbitration Panel Proceedings

1. Where the parties to the dispute agree, an arbitration panel may suspend its work at any time for a period not exceeding 12 months. If the work of an arbitration panel has been suspended for more than 12 months, the arbitration panel's authority for considering the dispute shall lapse, unless the parties to the dispute agree otherwise.
2. A complaining Party may withdraw its complaint at any time before the initial report has been issued. Such withdrawal is without prejudice to its right to introduce a new complaint regarding the same issue at a later point in time.
3. The parties to the dispute may agree at any time to terminate the proceedings of the arbitration panel established under this Agreement by jointly notifying in writing the Chairperson of that arbitration panel.
4. An arbitration panel may, at any stage of the proceedings prior to release of the final report, propose that the parties to the dispute seek to settle the dispute amicably.

Article 12.8

Implementation of the Final Panel Report

- The Party complained against shall promptly comply with the ruling in the final report. If it is impracticable to comply immediately, the parties to the dispute shall endeavour to agree on a reasonable period of time to do so. In the absence of such agreement within 45 days from the issuance of the final report, either party to the dispute may request the original arbitration panel to determine the length of the reasonable period of time, in light of the particular circumstances of the case. The ruling of the arbitration panel should be given within 30 days from the receipt of that request.
2. The Party complained against shall notify the other party to the dispute of the measure adopted in order to comply with the ruling in the final report, as well as provide a detailed description of how the measure ensures compliance sufficient to allow the other party to the dispute to assess the measure.
 3. In case of disagreement as to the existence of a measure complying with the ruling in the final report or to the consistency of that measure with the ruling, such disagreement shall be decided by the same arbitration panel upon the request of either party to the dispute before compensation can be sought or suspension of benefits can be applied in accordance with Article 12.9. The ruling of the arbitration panel should be rendered within 90 days from the receipt of that request.

Article 12.9

Compensation and Suspension of Concessions or other obligations

1. If the Party complained against does not comply with a ruling of the arbitration panel referred to in Article 12.8, or notifies the complaining Party that it does not intend to comply with the ruling in the final panel report, that Party shall, if so requested by the complaining Party, enter into consultations with a view to agreeing on mutually acceptable compensation. Only if such consultations have been requested and no agreement has been reached within 20 days from the receipt of the request, the complaining Party shall be entitled to suspend the application of concessions or other obligations granted under this Agreement but only equivalent to those affected by the measure that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement.
2. In considering what concessions or other obligations to suspend, the complaining Party should first seek to suspend concessions or other obligations in the same sector or sectors as that affected by the measure that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement. If the complaining Party considers that it is not practicable or effective to suspend concessions or other obligations in the same sector or sectors, it may suspend concessions or other obligations in other sectors.
3. The complaining Party shall notify the Party complained against of the concessions or other obligations which it intends to suspend, the grounds for such suspension and when suspension will commence, no later than 30 days before the date on which the suspension is due to take effect. Within 15 days from the receipt of that notification, the Party complained against may request the original arbitration panel to rule on whether the concessions or other obligations which the complaining Party intends to suspend are equivalent to those affected by the measure found to be inconsistent with this Agreement, and whether the proposed suspension is in accordance with paragraphs 1 and 2. The ruling of the arbitration panel should be given within 45 days from the receipt of that request. Concessions or other obligations shall not be suspended until the arbitration panel has issued its ruling.
4. Compensation and suspension of concessions or other obligations shall be temporary measures and shall only be applied by the complaining Party until the measure found to be inconsistent with this Agreement has been withdrawn or amended so as to bring it into conformity with this Agreement, or until the parties to the dispute have resolved the dispute otherwise.
5. At the request of a party to the dispute, the original arbitration panel shall rule on the conformity with the final report of any implementing measures adopted after the suspension of concessions or other obligations and, in light of such ruling, whether the suspension of concessions or other

obligations should be terminated or modified. The ruling of the arbitration panel should be given within 30 days from the receipt of that request.

Article 12.10

Other Provisions

1. Whenever possible, the arbitration panel referred to in Articles 12.8 and 12.9 shall comprise the same arbitrators who issued the final report. If a member of the original arbitration panel is unavailable, the appointment of a replacement arbitrator shall be conducted in accordance with the selection procedure for the original arbitrator.
2. Any time period mentioned in this Chapter may be modified by mutual agreement of the parties to the dispute
3. When an arbitration panel considers that it cannot comply with a timeframe imposed on it under this Chapter, it shall inform the parties to the dispute in writing and provide an estimate of the additional time required. Any additional time required should not exceed 30 days.

CHAPTER 13

FINAL PROVISIONS

Article 13.1

Annexes and Appendices

The Annexes to this Agreement, including their Appendices, constitute an integral part of this Agreement.

Article 13.2

Amendments

1. Any Party may submit proposals for amendments to this Agreement to the Joint Committee for consideration and recommendation.
2. Except as otherwise provided for in paragraph 8 of Article 11, amendments to this Agreement shall be submitted to the Parties for ratification, acceptance or approval in accordance with their respective legal requirements. The text of the amendments and the instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
3. Amendments to this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the date on which at least one EFTA State and Georgia have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, acceptance or approval after the amendment has entered into force, the amendment shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument.
4. Amendments regarding issues related only to one or several EFTA States and Georgia shall be agreed upon by the Parties concerned.
5. If its respective legal requirements permit, any EFTA State or Georgia may apply any amendments provisionally, pending its entry into force for that Party. Provisional application of amendments shall be notified to the Depositary.

Article 13.3

Accession

1. Any State becoming a Member of EFTA may accede to this Agreement, provided that the Joint Committee approves its accession, on terms and conditions to be agreed upon by the Parties and the acceding State.
2. The instrument of accession shall be deposited with the Depositary. In relation to an acceding State, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument of accession, or the approval of the terms of accession by the existing Parties, whichever is later.

Article 13.4

Withdrawal and Expiration

1. Each Party may withdraw from this Agreement by means of a written notification to the Depositary. The withdrawal shall take effect six months after the date on which the notification is received by the Depositary.
2. If Georgia withdraws, this Agreement shall expire when its withdrawal becomes effective.
3. Any EFTA State which withdraws from the Convention establishing the European Free Trade Association shall, *ipso facto* on the same day as the withdrawal takes effect, cease to be a Party to this Agreement.

Article 13.5

Entry into Force

1. This Agreement is subject to ratification, acceptance or approval in accordance with the respective legal requirements of the Parties. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
2. This Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the date on which at least one EFTA State and Georgia have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary.
3. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, acceptance or approval after this Agreement has entered into force, the Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument.
4. If its respective legal requirements permit, a Party may apply this Agreement provisionally, pending its entry into force for that Party. Provisional application of this Agreement under this paragraph shall be notified to the Depositary.

Article 13.6

Depositary

The Government of Norway shall act as Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done at Bern, this 27th day of June 2016, in one original in English, which shall be deposited with the Depositary, who shall transmit certified copies to all the Parties.